

Nuorten asenteet sidottua pitkäaikaissäätämistä kohtaan

Tiia Eteläkoski

Opinnäytetyö
Liiketalouden koulutusohjelma
2012

Liiketalouden koulutusohjelma

Tekijä Tiia Eteläkoski	Ryhmätunnus tai aloitusvuosi 2008
Opinnäytetyön nimi Nuorten asenteet sidottua pitkäaikaissäästämistä kohtaan	Sivu- ja liitesivumäärä 84 + 6
Ohjaaja Tarja Aho	
<p>Opinnäytetyön tutkimusongelmana oli selvittää vuonna 2010 voimaantulleen pitkäaikaissäästämisen ominaispiirteitä ja merkitystä vapaaehtoiselle eläkesäästämiselle. Pitkäaikaissäästäminen on vapaaehtoisen eläkevakuutuksen rinnalla toinen vapaaehtoisen eläkesäästämisen muoto. Näiden säästömuotojen tarkoituksena on täydentää lakisääteistä eläketurvaa.</p> <p>Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä perehdyttiin ensin Suomen eläkejärjestelmään sekä tarkasteltiin lakisääteistä eläketurvaa ja sen riittävyyttä tulevaisuudessa. Toiseksi käsiteltiin vapaaehtoista eläkesäästämistä kokonaisuudessaan ja lopuksi syvennettiin pitkäaikaissäästämiseen. Tutkimuksen empiirinen osuus toteutettiin kvantitatiivisena survey-kyselynä ammattikorkeakoulu HAAGA-HELIAN Finanssi- ja talousasiantuntijan koulutusohjelman opiskelijoille. Näin ollen opinnäytetyön tutkimustulokset eivät ole yksioikoisesti yleistettävissä nuoriin.</p> <p>Näkökulmana tutkimukselle oli nuorten aikuisten, iältään 18 -30-vuotiaiden, asenteet pitkäaikaissäästämistä kohtaan. Myös mielikuvaa vapaaehtoisesta eläkesäästämisestä ja lakisääteisestä eläketurvasta kartoitettiin selkeämmän kokonaiskuvan saamiseksi. Tavoitteena oli luoda kattava kuvaus pitkäaikaissäästämisestä ja saada selvyyttä sen tunnettuudesta, houkuttelevuudesta ja käyttöasteesta nuorten keskuudessa. Tavoitteena oli lisäksi antaa kuva nuorten käsityksestä eläkkeensä riittävyydestä tulevaisuudessa.</p> <p>Tutkimuksen perusteella nuorilla on yhtenäinen käsitys lakisääteisen eläketurvan riittämättömyydestä taustatekijöistä riippumatta. Lähes kaikki kyselyyn vastanneet aikoivatkin säästää eläkettä varten. Suosituimmaksi eläkesäästömuodoksi kohosi rahasto- ja osakesijoitus, joka ei ole verotuetta eläkesäästämistä. PS -tilien suosio vapaaehtoiseen eläkevakuutukseenkin verrattuna oli heikompaa. Ongelmina PS -tilissä nähtiin sen muutosalttius ja toisaalta huono tuotto-odotus, vaikka yleinen mielipide PS -tilistä olikin vastaajien joukossa suhteellisen myönteinen. Eläketurvan tunnettuus oli kohtalaista ja tutustuminen vuosittaiseen eläkeotteeseen yleistä. Vastaajien käsitys riittävän lakisääteisen eläkkeen määrästä oli huomattavasti suurempi kuin todellisen eläketurvan määrä.</p>	
Asiasanat Pitkäaikaissäästäminen, Nuoret, Vapaaehtoinen eläkevakuutus, Eläkepolitiikka, Eläkkeet	

Business administration

Author Tiia Eteläkoski	Group or year of entry 2008
The title of thesis Young peoples' attitudes towards long-term saving account	Number of pages and appendices 84 + 6
Supervisor Tarja Aho	
<p>The research problem of the thesis was to explore the qualities of long-term saving and its significance to the field of voluntary pension saving. Regulated by law in 2010, the long-term saving is, alongside of voluntary pension insurance, another form of voluntary pension saving. The purpose of these savings is to supplement the statutory pension security.</p> <p>The perspective of the study was confined to young people, aged 18-30, and to their attitudes towards long-term saving. Young people's conception of voluntary pension saving and statutory pension security was also examined in order to clarify a general view. The objective of the thesis was to create a comprehensive description of long-term saving and research its conspicuousness, attractiveness and utilization rate among the young. The objective was also to explore how sufficient the target group considers the statutory pension to be in the future.</p> <p>At first in a theoretical frame the pension system in Finland is examined in its entirety as well as the statutory pension security and its sufficiency in the future. The second part comprises the whole concept of voluntary pension saving and the last part concentrates on long-term saving. The empirical part of the study was executed in the form of a quantitative survey-poll. The target group consisted of students studying Finance and Economics in HAAGA-HELIA University of Applied Sciences. Therefore the results could not be straightforwardly generalized to all young people.</p> <p>The study revealed that the young possesses a consistent conception of the statutory pension security being insufficient. Almost every respondent was to save voluntarily for pension. The most popular form of pension saving was to invest in funds and shares, which does not entitle to tax relief. The popularity of long-term pension saving was even poorer than the popularity of pension insurance. The respondents considered susceptibility to changes and low expected return weaknesses in long-term pension saving. Otherwise a common conception of this saving form was positive. The respondents also had quite a good knowledge of the statutory pension security.</p>	
Keywords long-term saving, the young, voluntary pension insurance, pension politics, retirement pension	

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Tutkimusongelma ja sen ajankohtaisuus	1
1.2	Tutkimuksen rajaus	2
1.3	Tutkimuksen tavoitteet ja toteutus	3
1.4	Käsitteet.....	3
2	Eläkejärjestelmä Suomessa.....	6
2.1	Kokonaiseläkkeen muodostuminen.....	7
2.2	Eläkkeelle siirtyminen	8
2.3	Eläkejärjestelmä muutoksen alla.....	9
2.3.1	Väestön ikärakenteen kehitys ja elinajanodote	12
2.3.2	Eläkejärjestelmä tulevaisuudessa	14
3	Lakisääteinen eläketurva.....	16
3.1	Kansaneläke	16
3.2	Ansioeläke	18
3.3	Keskimääräinen kokonaiseläke ja eläkkeensaajien määrä	20
3.4	Eläkeläisten toimeentulo ja varallisuus	21
4	Vapaaehtoinen eläkesäästäminen	23
4.1	Vapaaehtoinen eläkevakuutus.....	23
4.1.1	Eläkevakuutusvarojen nostaminen.....	23
4.1.2	Vapaaehtoisen eläkevakuutuksen tuotto	24
4.1.3	Vapaaehtoisten eläkevakuutusten määrä	25
4.2	Vapaaehtoisen eläkesäästämisen verokohtelu	26
4.3	Eläkesäästämiseen vaikuttavat tekijät	27
4.3.1	Säästämisen elinkaarimalli	28
4.3.2	Säästökohteen valintakriteerit	29
4.3.3	Eläkesäästäminen eri väestöryhmissä.....	29
5	Sidottu pitkäaikaissäästäminen	31
5.1	Pitkäaikaissäästötili.....	31
5.1.1	PS –tilin tuotto ja riski	33
5.1.2	PS -tilin kulut.....	34

5.2	Pitkäaikaissäästötilien tarjonta	36
5.3	Pitkäaikaissäästötilien kysyntä ja määrä	36
6	Pitkäaikaissäästämisen käyttö ja asenteet nuorten keskuudessa.....	38
6.1	Rajaus	38
6.2	Tutkimusmenetelmän kuvaus	39
6.3	Näyte ja otanta	40
6.4	Tutkimuksen toteutus	41
6.5	Aineiston käsittely ja analysointi.....	41
7	Tutkimuksen tulokset	45
7.1	Taustatiedot.....	45
7.2	Eläketietous.....	49
7.3	Vapaaehtoinen eläkesäästäminen ja säästäminen.....	53
7.4	Pitkäaikaissäästäminen.....	59
7.5	Tulevaisuuden aiheet.....	65
7.6	Tutkimuksen luotettavuus.....	69
7.6.1	Validiteetti.....	70
7.6.2	Reliabiliteetti.....	71
8	Loppupäätelmät.....	72
8.1	Tulevaisuuden näkymät	74
8.2	Jatkotutkimuksen aiheita	76
	Lähteet.....	77
	Liitteet.....	85

Liite 1. Saatekirje

Liite 2. Kyselylomake

Kuvioluettelo

Kuvio 1. Suomen eläkejärjestelmän kolme pilaria. (Hietaniemi, Vidlund 2003, 9)

Kuvio 2. Väestö iän ja sukupuolen mukaan 2030, ennuste 2009. (Tilastokeskus 2009)

Kuvio 3. Ikäluokat prosentuaalisina osuuksina väestöstä vuosina 1865-2011.
(Findikaattori 2012)

Kuvio 4. Vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeensaajat eläkkeen rakenteen mukaan vuosina 1992-2009. (Eläketurvakeskus b)

Kuvio 5. Pearsonin korrelaatiokerroin. (Holopainen & Pulkkinen 2008, 233)

Kuvio 6. Vastaajien ikä (vuosina)

Kuvio 7. Vastaajien asumismuoto

Kuvio 8. Vastaajien työllisyystilanne

Kuvio 9. Vastaajien ansiotaso bruttona per vuosi

Kuvio 10. Arviot ja odotukset lakisääteisen eläkkeen suuruudesta

Kuvio 11. Vastaajien ensisijainen säästökohde (mikäli vastasivat säästävänsä)

Kuvio 12. Onko sinulla vapaaehtoisia eläkesäästöjä

Kuvio 13. Minkä ikäisenä vapaaehtoinen eläkesäästäminen tulisi aloittaa

Kuvio 14. Vastaajien mielipide siitä, mikä on tärkein syy hankkia vapaaehtoinen eläkesäästö

Kuvio 15. Vastaajien pitkäaikaissäästämisen tuntemus

Kuvio 16. Mitä kautta olet kuullut tai saanut tietoa pitkäaikaissäästämisestä

Kuvio 17. Vastaajien aikomukset säästää tulevaisuudessa eläkettä varten

Kuvio 18. Vastaajien sopivimmaksi koetut säästömuodot eläkettä varten säästettäessä

Taulukkoluetelo

Taulukko 1. Vastasyntyneiden elinajanodote 1971-2010. (Findikaattori 2011)

Taulukko 2. Kuinka hyvin vastaajat tunsivat lakisääteistä eläketurvaa

Taulukko 3. Arviot ja odotukset lakisääteisen eläkkeen suuruudesta

Taulukko 4. Sopiva ikä jäädä eläkkeelle

Taulukko 5. Täydennä mielipiteesi koskien pitkäaikaissäästämistä

1 Johdanto

Suomen eläkejärjestelmä on kasvavan paineen alla väestörakenteen kehityksen takia. Yhteiskunnan ikääntyessä eläkejärjestelmää joudutaan mukauttamaan tarpeita vastaavaksi. Lähimenneisyyden lakimuutoksilla onkin pyritty takaamaan eläkeläisten riittävä toimeentulotaso tulevaisuudessa. Lakisääteisen eläketurvan rinnalla vapaaehtoinen eläkesäästäminen on kasvattanut merkitystään. Tämä johtuu pitkälti epävarmuudesta, joka liittyy eläkevarojen riittävyyteen sekä halusta säilyttää saavutettu tulotaso myös eläkeiässä.

Opinnäytetyön viitekehyksessä perehdytään lakisääteisen eläketurvan pohjalta vapaaehtoiseen eläkesäästämiseen ja tuodaan esiin vapaaehtoisessa eläkesäästämisessä tapahtuneiden muutosten taustalla olevia yhteiskunnallisia ja taloudellisia tekijöitä. Erityisen tarkastelun alla on vuonna 2010 voimaantullut PS –laki eli laki sidotusta pitkäaikaissäästämisestä (1183/2009). Pitkäaikaissäästäminen on vapaaehtoisen eläkevakuutuksen rinnalla toinen vapaaehtoisen eläkesäästämisen muoto ja sen on toivottu houkuttelevan yhä useamman ihmisen säästämään eläkettään varten.

Lain myötä vapaaehtoinen eläkesäästäminen monipuolistui, sillä pitkäaikaissäästämisen kohteena voi olla lähes mikä tahansa sijoitusinstrumentti. Säästövarojen on kuitenkin ohjaututtava sijoituskohteeseen pitkäaikaissäästämiseen tarkoitetun tilin, PS –tilin, kautta. Opinnäytetyön empiirinen osio keskittyykin pitkäaikaissäästämiseen tavoitteena selvittää sen tunnettuus, suosio säästökohteena ja houkuttelevuus.

1.1 Tutkimusongelma ja sen ajankohtaisuus

Eläkeläisten toimeentulo on ollut jatkuvasti esillä poliittisessa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa ja epävarmuus eläkevarojen riittävyydestä kasvaa suurten ikäluokkien tullessa hiljalleen eläkeikään. Eläkevarojen riittävyys tulee olemaan myös eläkepommiksi kutsutun ikäryhmän jälkeen huolenaiheena, sillä Suomen väestörakenteessa eläkeläisten määrä suhteessa työikäisiin tulee jatkossakin olemaan suuri. Kuten aiemmin todettiin, eläkeläisten toimeentuloon kohdistuvaa painetta on pyritty lievittämään muun muassa vapaaehtoiseen eläkesäästämiseen kuuluvalla pitkäaikaissäästämällä. Pitkäaikaissääs-

täminen pyrittiin ominaisuuksiltaan tekemään houkuttelevaksi etenkin nuorille aikuisille, joiden eläkeajan toimeentulosta on monenlaisia käsityksiä. Näiden seikkojen takia opinnäytetyön aihe on ajankohtainen.

Tutkimusongelmana opinnäytetyö tarkastelee verotuetun pitkäaikaissäästämisen vaikutusta vapaaehtoiseen eläkesäästämiseen sekä sen roolia lakisääteisen eläkejärjestelmän täydentäjänä. Tutkimuksessa pyritään erottelamaan pitkäaikaissäästämisen ominaisuuksia ja havaitsemaan niistä kuluttajia houkuttelevimmat. Innokkuutta vapaaehtoiseen eläkesäästämiseen, joko eläkevakuutuksen tai pitkäaikaissäästöjen kautta, pyritään selittämään kuluttajien käsitysten kautta. Tämän takia tutkimuksessa kartoitetaan myös kuluttajien käsitystä eläkkeiden riittävydestä sekä tietämystä eläkejärjestelmästä.

Tutkimuksen ydinongelma kiteytyy pitkäaikaissäästämistä kohtaan muodostettuihin asenteisiin, houkuttelevuuteen ja tarpeellisuuteen. Alaongelmina tutkitaan seuraavia kysymyksiä:

- Minkälainen tietämys kuluttajilla on Suomen eläkejärjestelmästä?
- Mikä on kuluttajien käsitys eläkkeen riittävydestä tulevaisuudessa?
- Miten pitkäaikaissäästäminen on muuttanut kokonaiskuvaa vapaaehtoisesta eläkesäästämisestä?
- Mitkä aspektit tekevät pitkäaikaissäästämisestä mahdollisesti houkuttelevamman verrattuna vapaaehtoiseen eläkevakuutukseen?
- Missä määrin pitkäaikaissäästämistä on markkinoitu ja onko tietous kyseisestä eläkesäästömuodosta tavoittanut kuluttajat?
- Mitä kehityskohtia pitkäaikaissäästämisessä voidaan havaita?

1.2 Tutkimuksen rajaus

Tutkimus rajataan koskemaan pitkäaikaissäästämistä vapaaehtoisesta eläkesäästämisen muotona ja näkökulmaksi valitaan nuoret aikuiset. Tutkimuksessa on perusteltua rajata vastaajajoukko 18-30-vuotiaisiin, sillä kyseisen ikäryhmän eläketurvan riittävyys on epävarmaa ja eläkesäästötietoisuuden oletetaan olevan suhteellisen vähäistä. Vaikka tutkimus kohdistuu sidotun pitkäaikaissäästämisen houkuttelevuuteen nuorten keskuudessa, selvitetään tutkimuksessa myös nuorten yleistä tietämystä eläkeasioista esimerkiksi

eläkkeen kertymisen osalta. Tutkimuksessa ei myöskään sivuuteta täysin verotuetonta säästämistä, koska nuoret saattavat säästää eläkettä varten muillakin kuin verotuetuilla tavoilla. Verotuetuttoman eläkesäästämisen huomioita jättäminen saattaisi näin vääristää tutkimustuloksia säästöinnokkuuden osalta.

1.3 Tutkimuksen tavoitteet ja toteutus

Tutkimuksen pääasiallisena tavoitteena on selvittää pitkäaikaissäästämisen tunnettuutta ja houkuttelevuutta nuorten keskuudessa sekä hahmottaa pitkäaikaissäästämisen kiinnostavuuteen vaikuttavia ominaisuuksia. Lisäksi haluttiin selvittää sidotun pitkäaikais-säästämisen tunnettuus ja käyttöaste nuorten keskuudessa. Tavoitteena on myös hahmottaa nuorten eläketietouden tasoa ja innokkuutta säästää eläkettä varten joko verotuetusti tai verotuettomasti. Käytännönläheisempänä tavoitteenaan tutkimuksen teoriaosuuden eli perustutkimuksen tarkoitus on antaa helposti ymmärrettävä kuva vapaaehtoisen eläkejärjestelmän tilasta, ominaisuuksista ja mahdollisuuksista.

Tutkimus toteutetaan kvantitatiivisena survey -kyselynä Internetissä, jotta vastaaminen olisi mahdollisimman helppoa ja tieto saataisiin tilastolliseen muotoon luotettavasti. Kvantitatiivinen tutkimusote luo standardoiduin kysymyksiin helpommin yleistettävät tulokset kuin kvalitatiivinen ote, joka antaa tuloksista yleistettävyyden kannalta turhan henkilökohtaisen näkökulman. Kyselyssä annetaan kuitenkin vastaajille mahdollisuus kommentoida aihetta omin sanoin tyhjään kenttään, jolloin mukana on myös laadullista tietoa.

1.4 Käsitteet

Sidottu pitkäaikaissäästäminen tarkoittaa vuonna 2010 voimaantulleen PS –lain (1183/2009) puitteissa tapahtuvaa verotuettua ja vapaaehtoista eläkesäästämistä pitkäaikaissäästötilille, eli PS -tilille. Sidottu pitkäaikaissäästäminen on eläkevakuutuksen ohella toinen vapaaehtoisen eläkesäästämisen muodoista, mutta säästämissopimus voidaan solmia vakuutusyhtiöiden lisäksi myös esimerkiksi sijoituspalveluyritysten kanssa. Eläkesäästäjä sijoittaa varojaan PS –tilille säästösopimuksen mukaan: varat ohjataan sijoitettavaksi sopimuksesta riippuen esimerkiksi osakkeisiin tai velkakirjoihin. (Suomen Yrittäjät.) Sidotusta pitkäaikaissäästämisestä käytetään yleisesti pelkistetympää nimitystä

pitkäaikaissäästäminen, joten myös opinnäytetyössä sidottu pitkäaikaissäästäminen ja pitkäaikaissäästäminen ovat toistensa synonyymejä. Termiä pitkäaikaissäästäminen ei siten tule sekoittaa laajempaan merkitykseensä.

Vapaaehtoinen eläkesäästäminen voidaan nähdä niin säästämisenä kuin sijoittamisena. Esimerkiksi eläkevakuutuksen piiriin investoidulla pääomalla nähdään olevan tulevaisuudessa enemmän arvoa ja siksi sitä voidaan kutsua sijoitukseksi. Toisaalta eläkevakuutuksien maksaminen voidaan kokea säästämisenä ajalle, jolloin toimeentulotaso ei ole riittävä. Eläkesijoittaminen on harvemmin käytetty termi, sillä usein sijoittamiseen liitetään ajatus siitä, että sijoittaja voi halutessaan realisoida sijoituksensa rahaksi – tämä ei päde eläkesäästöjen pääomaan ja tuottoihin, joiden nosto on tiukasti säänneltyä.

Opinnäytetyössä eläkesäästämistä ja vapaaehtoista eläkesäästämistä käytetään toistensa synonyymeinä merkiten yksityistä ja verotuetta säästämistä eläkepäiviä varten joko eläkevakuutuksen tai pitkäaikaissäästämisen muodossa. Vapaaehtoinen eläkesäästäminen on eläkelain puitteissa tapahtuvaa vapaaehtoista säästämistä, joka oikeuttaa verovähennykseen (Työeläke.fi). Näin ollen opinnäytetyössä termi eläkesäästäminen rajaa pois lakisääteisen eläkkeen kerryttämisen sekä verotuttoman säästämisen eläkepäiviä varten esimerkiksi sukan varten. Toisinaan opinnäytetyössä voidaan mainita vapaaehtoisen eläkesäästämisen sijaan yksityinen vapaaehtoinen eläkesäästäminen erotuksena työnantajan ottamasta kollektiivisesta vapaaehtoisesta eläkevakuutuksesta.

Työtekijäin eläkelaista käytetään kirjainyhdistelmää TyEL (Työeläke.fi). Termiä eläke käytetään opinnäytetyössä tarkoittamaan lakisääteistä vanhuuseläkettä erotuksena esimerkiksi leskeneläkkeestä. Termit lakisääteinen eläketurva ja lakisääteinen eläke sisältävät käsitteet niin sanotuista pakollisista eläkesäästöistä ja valtion takaamista tuista. Näistä olennaisimmat ovat kansaneläke, ansioeläke ja eläkkeensaajan asumislisä. Ansioeläkkeen sijaan voidaan käyttää myös termiä työeläke. Lisäeläke taas kuuluu eläketurvan toiseen pilariin: se on työnantajan vapaaehtoisesti ottama yksityinen tai kollektiivinen lisäeläketurva, yleisimmin eläkevakuutus (Työeläke.fi 2009). Opinnäytetyössä sivutaan lisäeläkettä sitä syvemmin tarkastelematta.

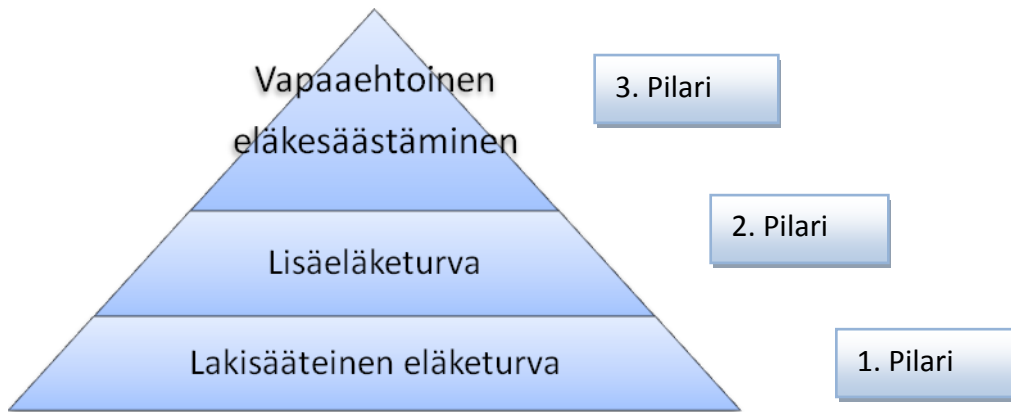
Toisinaan tutkimuksessa esiintyy termi kuluttajat, joka käsittää kaikki osto-, myynti- ja sopimustapahtumiin oikeutetut luonnolliset yksityishenkilöt. Käytännössä opinnäyte-työn kannalta tämä tarkoittaa kaikkia niitä henkilöitä, joilla on oikeus sopia pitkäaikais-säästö- tai eläkevakuutusopimus. Nuorilla tarkoitetaan kaikkia oikeustoimikelpoisia yksityishenkilöitä, joiden ikä on tutkimuksen tekohetkellä välillä 18 -30 vuotta.

2 Eläkejärjestelmä Suomessa

Suomen eläkejärjestelmässä eläketurva voidaan jaotella kolmeen pilariin. Ensimmäinen pilari (Kuvio1) muodostuu lakisääteisistä kansaneläkkeestä ja ansioeläkkeestä, jotka kuuluvat toimeentuloturvan piiriin. Kansaneläke on eläkkeensaajan perusturva ja sitä maksetaan, mikäli muut lakilakisääteiset eläkkeet ovat riittämättömiä. Ansioeläke kertyy ansiotulojen perusteella prosentuaalisesti riippuen muun muassa ansionsaajan iästä. Sekä kansaneläkettä että ansioeläkettä käsitellään seuraavassa luvussa. (Eläketurvakeskus 2011a; Eläketurvakeskus 2011b; Hietaniemi, Vidlund 2003, 9.)

Eläkejärjestelmän toiseen pilariin kuuluu lisäeläke, jonka tarkoitus on täydentää ensimmäisen pilarin lakisääteistä eläketurvaa. Lisäeläke tarkoittaa käytännössä työnantajan ottamaa kollektiivista eläkevakuutusta alaisilleen. Suomen eläkejärjestelmässä erityistä verrattuna monen muun maan eläkejärjestelmään on se, ettei eläkkeen karttumisessa ole ansiokattoa. Näin ollen korkeampituloisten tulotaso ei romahda eläkkeelle siirryttäessä, eikä toiseen sosiaaliturvan pilariin kuuluvaa lisäeläkettä juuri käytetä. Maissa, joissa on ansiokatto käytössä, turvaudutaan yleisemmin käyttämään myös lisäeläkettä toimeentulon turvaamiseksi. (Eläketurvakeskus 2007, 89; Kari, Laitinen-Kuikka, Markwort 2001, 16.)

Kolmas pilari muodostuu vapaaehtoisesta eläkesäästämisestä, eli vapaaehtoisen eläkevakuutuksesta ja pitkäaikaissäästämisestä. Kolmannen pilarin eläketurva täydentää kahden ensimmäistä pilaria. Koska lakisääteinen eläketurva on ollut Suomessa varsin kattava, eikä ansioeläkkeen kertymisellä ole tulokattoa, on vapaaehtoisen eläkesäästämisen osuus kokonaiseläketurvasta suhteellisen pieni verrattuna muihin maihin. (Eläketurvakeskus 2007, 90; Hämäläinen 2008, 175.)

Kuvio 1. Suomen eläkejärjestelmän kolme pilaria. (Hietaniemi, Vidlund 2003, 9)

2.1 Kokonaiseläkkeen muodostuminen

Eläkkeensaajan eläketulot koostuvat yhteenlasketuista ansio- ja kansaneläkkeestä, eli kokonaiseläkkeestä. Eläkkeensaaja voi saada pelkkää kansaneläkettä, kansaneläkettä ja ansioeläkettä tai pelkästään ansioeläkettä riippuen saatujen ansiotulojen suuruudesta. Pienituloisimmilla eläkkeensaajilla kokonaiseläke sisältää myös takuueläkkeen, joka kasvattaa vähimmäiseläkkeen määrää reilulla sadalla eurolla riippuen eläkkeensaajan asu-
mismuodosta (Eläketurvakeskus 2012a, 5; Laki takuueläkkeestä 20.8.2010/703).

Ennen vuotta 1995 kansaneläkkeestä tietty perusosuus kuului kaikille eläkkeensaajille ja kansaneläkkeen lisäosuudet niille eläkkeensaajille, joiden muut eläkkeet olivat pieniä. Vuonna 1996 voimaantullut kansaneläkelaki muutti kansaneläkkeen saamisoikeutta siten, että määrätyn rajan ylittävää ansioeläkettä nauttiva eläkkeensaaja ei ole oikeutettu kansaneläkkeeseen (KEL (568/2007) 20 -22 §). Ajan saatossa ansioeläkkeen merkitystä on pyritty parantamaan ja vastaavasti kansaneläkkeen merkitys on heikentynyt. (Eläketurvakeskus 2012a, 9.)

Mitä suurempi on henkilön kerryttämä ansioeläke, sitä vähemmän hänelle maksetaan kansaneläkettä. Täyteen kansaneläkkeeseen ovat oikeutettuja ansioeläkkeettä jääneet eläkkeensaajat sekä kansaneläkkeeseen oikeuttavan tulorajan alle jäävät ansioeläkkeen nostajat. Tämä kansaneläkkeeseen oikeuttava alempi tuloraja on 53,70 euroa kuukaudessa. Ansioeläkkeen ylittäessä kansaneläkkeen alemman tulorajan, maksetaan eläkkeensaajalle täydestä kansaneläkkeestä vähennettynä puolet ansioeläkkeen ja alemman

tulorajan erotuksesta. Mikäli ansioeläkkeen määrä on suurempi kuin ylempi tuloraja, eli yksinasuvalle 1257,96 euroa tai 1120,46 euroa, ei eläkkeensaajaa ole oikeutettu kansaneläkkeeseen. (Kansaneläkelaki; Kela 2011a; Työeläke.fi.)

Eläketurvan järjestelmään kuuluu kansaneläkkeen ja työeläkkeen lisäksi myös eläkkeensaajan veroton asumistuki. Tukea voi saada 65-vuotta täyttänyt henkilö tai vaihtoehtoisesti 16-64-vuotias työttömyys-, työkyvyttömyys-, lesken- tai varhaiseläkkeen saaja. Asumistuki on suunnattu pienituloiselle eläkkeensaajalla kattamaan osan kohtuullisia asuinkustannuksia ja sitä täytyy erikseen hakea Kelalta. (Hämäläinen 2008, 237-239.)

Kansaneläkkeen ja ansioeläkkeen muodostumista ja määrää tutkitaan syvemmin seuraavassa luvussa. Samassa luvussa tarkastellaan lisäksi keskimääräistä kokonaiseläketuloa ja sen kasvusuuntaa lähimenneisyydessä. Kokonaiseläkkeen lisäksi riittävää toimeentuloa tarjoamaan eläkkeensaaja voi sijoittaa vapaaehtoiseen eläkesäästämiseen. Vapaaehtoisen eläkesäästöt eivät vaikuta kokonaiseläkkeen suuruuteen. Vapaaehtoista eläkesäästämistä tarkastellaan omassa luvussaan.

2.2 Eläkkeelle siirtyminen

Vanhuuseläkkeen saamisen edellytyksenä on eläkeiän täytyminen ja eläkehakemuksen täyttäminen. Eläkkeelle voi nykyisen lainsäädännön mukaan siirtyä 63–68 ikävuoden aikana. Ennen vanhuuseläkkeelle siirtymistä, 63-68 ikävuosien aikana, henkilö voi halutessaan siirtyä osa-aikaeläkkeelle, jolloin työtä tehdään osa-aikaisesti. (Hämäläinen 2008, 175; Työeläke.fi 2011.)

Vanhuuseläkettä voidaan myöntää annettavaksi myös varhennettuna 62 ikävuoden täydessä, jolloin eläkkeen määrä pienenee, mutta eläkettä voidaan alkaa nostaa ennen varsinaista eläkeikää. Tällöin eläke pienenee varhennusvähennyksellä, eli 0,6 prosentilla joka kuukausi ennen 63 ikävuotta. Varhennusvähennys vaikuttaa eläkkeen määrään pysyvästi ja koko vuoden varhennettu eläke vähentää eläketuloja 7,2 prosenttia. Varhennettua vanhuuseläkettä saadakseen henkilön täytyy lopettaa työsuhde, jonka perusteella eläkettä maksetaan. Toiset rinnakkaiset työsuhteet sekä yrittäjätoiminta voivat jatkua. (Hämäläinen 2008, 175–178; Työeläke.fi 2011.)

Eläkkeensaaja voi halutessaan anoa myös lykättyä vanhuuseläkettä, mikä kasvattaa eläkkeen suuruutta. Lykättyssä vanhuuseläkkeessä henkilö siirtää vanhuuseläkkeen alkamista kansaneläkkeen osalta yli 65 ikävuoden yli ja työeläkkeen osalta 68 ikävuoden yli. Lykättyä eläkettä korotetaan jokaiselta eläkettä lykkäävältä kuukaudelta 0,4 prosenttia työeläkkeen osalta ja 0,6 prosenttia kansaneläkkeen osalta. (Eläketurvakeskus a; Työeläke.fi 2011.)

Osa-aikaeläkkeessä työntekijä, viranhaltija tai yrittäjä voi siirtyä tekemään kokoaikatyöstä osa-aikaista työtä, jolloin menetetty osa tulosta korvataan työeläkkeellä. Kansaneläkettä ei voi nostaa osa-aikaeläkkeellä oltaessa. Osa-aikaeläkkeelle henkilö voi tällä hetkellä siirtyä aikaisintaan 60 ikävuoden täytyttyä, mutta vuonna 2015 osa-aikaeläkkeen ikäraja tulee nousemaan 61 ikävuoteen. Osa-aikaeläkettä voi jatkaa 68 ikävuoteen saakka. Työnantajalla ei ole velvollisuutta antaa työntekijälleen osa-aikatyötä, mutta tähän tulee pyrkiä. Työn on oltava kuitenkin jatkuvaa ja työaikaa – ja panosta on vähennettävä siten, että ansiotulot laskevat 35-70 prosenttiin kokopäivätyön tuloista. (Hämäläinen 2008, 177-179; Taloussanomat 2012.)

Joustavan eläkkeellesiirtymisiän tarkoituksena on ollut nostaa keskimääräistä eläkeikää ja pidentää työuria, jotta eläkeläisten riittävä toimeentulo voitaisiin turvata. Vuonna 2011 keskimääräinen eläkkeellesiirtymisikä oli 60,5 vuotta ja vuonna 2010 vastaava luku oli 60,4, joten eläkeiän kasvu ei ole ollut huomattavaa. Eläkkeellesiirtymisikä on kuitenkin noussut vuodesta 2002 vuoteen 2010 mennessä noin 1,6 vuotta täyttäen vuoden 2005 eläkeuudistuksen odotteet. (Akava; Eläketurvakeskus b.)

2.3 Eläkejärjestelmä muutoksen alla

Suomen eläkejärjestelmä luotiin pääpiirteissään 1960 –luvulla takaamaan toimeentuloturvan eläkeläisille. Eläkejärjestelmän juuret ulottuvat vuoteen 1937, jolloin kansaneläkettä pystyi kerryttämään säästövakuutuksen muodossa henkilökohtaiselle tilille Kelaan. Vuoden 1957 toinen kansaneläkelaki muutti eläkkeen tilisäästämisestä tuloharkinta- ja tasaeläkkeeksi, joihin kerättiin varoja veroin. Tämän jälkeen yksityiskohtaisempia muutoksia on tehty kansaneläkelakiin. (Eläkkeensaajien keskusliitto 2012.)

Vuonna 1961 säädetty työeläkelaki, tuolloin lyhennettynä TEL, loi lopulta perusteen Suomen nykyiselle eläkejärjestelmälle. Samalla säädettiin lyhytaikaisten suhteiden työeläkelaista, LEL :sta. Työeläkelait olivat seurausta kansaneläkelain muuttamisesta tuloharkintaiseksi, jolloin työmarkkinajärjestöjen myötävaikutuksella kehiteltiin ansioon perustuva eläke. Kansaneläke ja työeläke yhtenäistettiin 1970-luvulla muodostamaan varsinaisen eläkejärjestelmän. Työeläkelakia muutettiin vuonna 2007 siten, että TEL :n, LEL :n ja TaEL :n, eli taiteilijoiden eläkelain, korvasi yhtenäinen työntekijöiden eläkelaki TyEL. (Eläkkeensaajien keskusliitto 2012.)

Vuonna 2005 tehtiin viimeiset suurimmat muutokset eläkejärjestelmään niin verotuksen kuin muun lainsäädännön osalta. Muutokset koskivat sekä vapaaehtoista eläkevakuutusta että työeläkettä. Vuoden 2005 vapaaehtoista eläkesäästämistä koskevan veromuutoksen myötä eläkevakuutuksen, ja nykyään myös PS –säästöjen, veroedun saa kaikista Euroopan talousalueella toimiville palveluntarjoajille tehdyistä eläkemaksusuorituksista (Hämäläinen 2008, 176).

Samana vuonna eläkevakuutusten maksut siirtyivät vähennettäväksi pääomatuloverotuksessa. Näin ollen veromuutoksen jälkeen otetuista eläkevakuutuksista nostettavat säästöt verotetaan pääomatulona aiemman ansiotulon sijaan. (Verohallinnon ohje (dnro 266/32/2005).) Verotuksesta useamman kirjan kirjoittanut Jussi Sainio toteaa kirjassaan ”Palkansaajan verosuunnittelu”, että kyseinen lakimuutos heikensi aiempaan nähden vapaaehtoisesta eläkevakuutuksesta saatua veroetua huomattavasti. Ajan mittaan myös vapaaehtoisten eläkesäästömaksujen verovähennysosuus on kutistunut. Vielä vuonna 2002 verovähennyskelpoinen osa vapaaehtoisista eläkemaksuista oli enintään 8500 euroa, nykyään se on enää 5000 euroa. (Eläkkeensaajien keskusliitto 2012; Sainio 2005,77-78.)

Vuoden 2005 työeläkemutoksen oleelliset muutokset koskivat eläkkeelle siirtymisen joustavaa aikaväliä 63- 68 ikävuosina, elinaikakertoimen käyttöönottoa, varhaiseläkkeiden karsimista ja ikärajan nostoa sekä eläkkeen karttumista opiskelun ja lastenhoidon ajalta (Eläketurvakeskus 2006; Työntekijän eläkelaki 395/2006). Varsinaiseen käyttöön vanhuuseläkkeen määrään vaikuttava elinaikakerroin otettiin vasta vuonna 2010.

Elinaikakerroin vastaa kasvavaan elinajanodotteeseen pienentämällä vanhuuseläkettä. Kerroin lasketaan kullekin ikäluokalle 62 vuoden iässä kuolevuustilastojen perusteella. Esimerkiksi vuonna 1958 syntyneillä elinaikakerroin pienentää eläkettä kuusi prosenttia. Saman lakimuutoksen myötä Työeläkelain 4 § mukaan työeläke alkaa karttua 18 ikävuodesta lähtien aiemman 23 ikävuoden sijaan (Hämäläinen 2008, 176-177).

Alin eläkeikä on vuosikymmenen aikana noussut pariin otteeseen, mikä on vaikuttanut myös vapaaehtoisen eläkesäästämisen lainsäädäntöön. Ennen 6.5.2004 otettujen eläkevakuutusten alin säästönostoihin oikeuttava ja samalla alin eläkeikä oli 60 vuotta. Vuonna 2010 eläkevakuutusten ja pitkäaikaissäästöjen varojen nosto-oikeus nousi 63 ikävuoteen. Ennen lakimuutosta otettujen eläkevakuutusten nosto-oikeus alkaa 62 ikävuodessa, kun taas sopimuksen jälkeen otettujen vakuutusten nosto-oikeuden perustana on tämän hetkenkin eläkeikä, 63 –vuotta. Vuodesta 2017 voimaan astuu laki, jonka mukaan vakuutusmaksuja voi vähentää verotuksessa vain, jos sopimuksen eläkeikä vastaa työntekijän eläkelain mukaista yleistä eläkeikää. (Veronmaksajat 2011b.)

Eläkejärjestelmä on aikojen saatossa tiukentunut ja esimerkiksi ne julkisen alan työntekijät, joiden vanhuuseläkeikä täyttyi viimeistään vuonna 2009, saivat jäädä varhennetulle vanhuuseläkkeelle, milloin halusivat. Ennen vuotta 1960 syntyneet taas saavat jäädä varhennetulle eläkkeelle kolme vuotta ennen eläkeikää. (Hämäläinen 2008, 177.) Nykyään, vuoden 2005 työeläkeuudistuksen jälkeen, varhennetulle vanhuuseläkkeelle voi pääasiassa jäädä vasta 62-vuotiaana Työntekijän eläkelain (395/2006) 11 § mukaan.

Osa-aikaeläkkeen lainsäädäntö on muuttunut siten, että vuonna 1947 ja sen jälkeen syntyneet voivat saada osa-aikaeläkettä 58-68-vuotiaana, kun taas ennen vuotta 1947 syntyneet voivat saada osa-aikaeläkettä vain 65 ikävuoteen saakka (Hämäläinen 2008, 178). Vuonna 2009 voimaantulleen Työntekijän eläkelakiin kirjatun 16 § mukaan osa-aikaeläkkeelle voi siirtyä vasta 60-vuotiaana aiemman 58 ikävuoden sijaan. Osa-aikaeläkkeen yläikäraja, 68 ikävuotta, säilyi uudistuksen jälkeen samana.

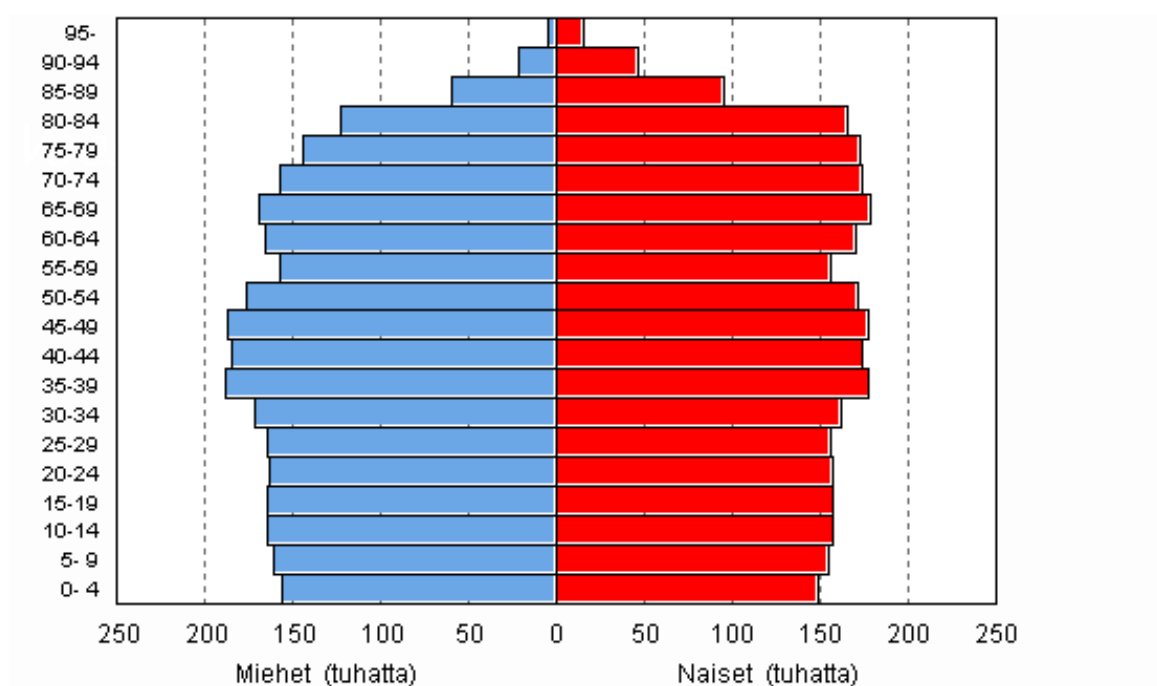
Suomen eläkejärjestelmä on näin ollen ollut jatkuvan yhteiskunnallisen paineen alla jo pidemmän aikaa. Konkreettisimmin tämä on nähtävissä lakimuutoksissa, kuten eläkeiän, varhennetun eläkkeen ja osa-aikaeläkkeen ikärajojen nostoissa ja eläkettä pienentä-

vässä elinaikakertoimessa. Näiden muutosten avulla on pyritty vastaamaan eläkepoliittisiin ongelmiin. Vaikka eläkejärjestelmää onkin ajan myötä mukautettu, on uusia muutoksia pyritty lieventämään joustoajoilla säätämällä erityisiä suojaosuuksia aiempien työeläkelakien puitteissa kertyneille eläkkeille (Hämäläinen 2008, 177).

2.3.1 Väestön ikärakenteen kehitys ja elinajanodote

Väestörakenteella ja sen muutoksilla on taloudellisen tilanteen ohella merkittävä vaikutus eläkepoliittisia ratkaisuja tehtäessä. Suomessa syntyvyys on jo jonkin aikaa ollut alhaista ja uusien ikäluokkien koot ovat huomattavasti muita ikäluokkia pienemmät. Tilannetta kuvataan usein ylösalaisin olevalla ikäpyramidilla, jossa suurimmat ikäluokat sijoittuvat kaaviossa ylös ja pienemmät alas kuvastaen ikärakenteen kehitystä.

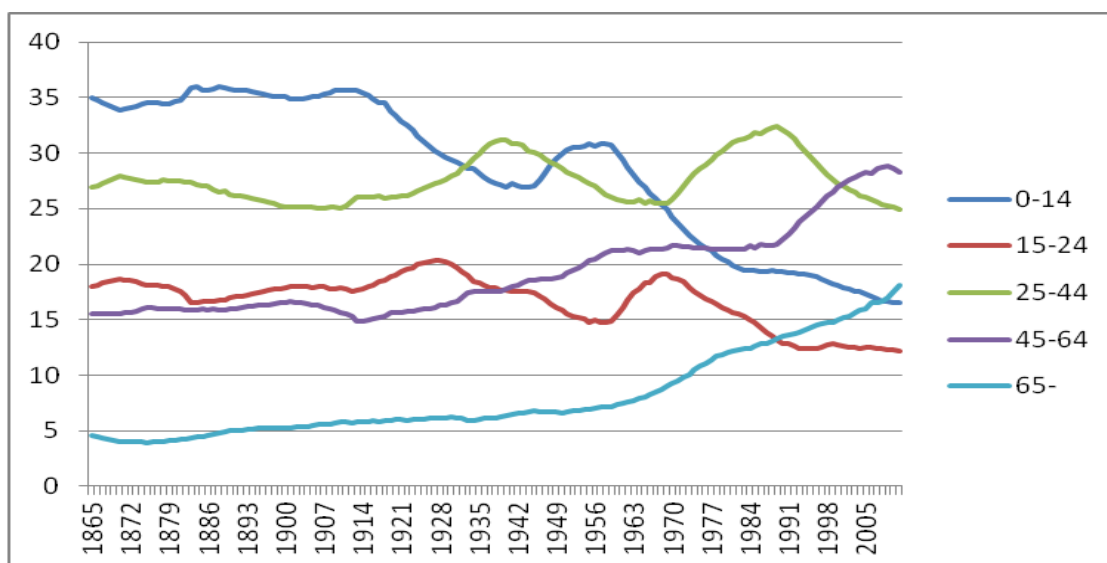
Alla oleva kuvio esittää Suomen ikärakenteen ennustetta vuonna 2030. Kuviossa näkyy ylösalaisin oleva pyramidi ikärakenteen supistuessa syntyvien ikäluokkien kohdalla. Toisen maailmansodan jälkeen, noin vuosina 1945-1950, syntyneet suuret ikäluokat on heikommin havaittavissa ennusteessa. Vuoteen 2030 mennessä kyseinen ikäluokka on 80-85-vuotias ja elinajanodotteen perusteella moni tästä joukosta on jo kuollut.

Kuvio 2. Väestö iän ja sukupuolen mukaan 2030, ennuste 2009. (Tilastokeskus 2009)

Väestöennusteiden perusteella Suomen syntyvyys on kutisumassa. Toisaalta maahanmuutto Suomeen kasvaa jatkuvasti paikaten heikkoa syntyvyyttä. Vuosina 2007-2011 luonnollisen kasvun, eli syntyvyyden, määrä oli heikompaa kuin maahanmuuttajien määrä. Väestön kasvumme voidaan todeta nojautuvan vahvasti maahanmuuttoon ja tämä seikka on otettava huomioon eläkepolitiikassa. Koska tulevaisuudessa työntekijöiden määrä verrattuna eläkeläisten määrään tulee entisestään pienentymään ja kiristämään eläkevaroja, on maahanmuuttopolitiikka nähtävä yhtenä keinona lisätä eläkevaroja eläkkeenmaksajien lisäämisen kautta.

Alla oleva kuvio esittää eri ikäryhmien prosentuaalista määrää käyrinä, jotka havainnollistavat hyvin ryhmien välistä määrällistä suhdetta. Käyräkuvio tukee ikäpyramidissa havaittavia muutoksia: vähintään 65-vuotiaiden määrän kasvu on ollut nopeaa 1960-luvulta lähtien. Kun vertaa edellä mainitun ikäryhmän käyrää 0-14-ikäryhmän käyrään, voidaan todeta, että ne risteävät vuonna 2010. Tämä tarkoittaa yli 65-vuotiaiden määrään ylittävän tuolloin 0-14-vuotiaiden määrän. Kyseisten ikäryhmien kokoero tulee ennusteiden valossa tulevaisuudessa vielä kasvamaan yli 65-vuotiaiden hyväksi.

Kuvio 3. Ikäluokat prosentuaalisina osuuksina väestöstä vuosina 1865-2011.

(Findikaattori 2012)

Euroopan komission selvityksen mukaan eläkkeelle jäävien määrä tulee Euroopassa kaksinkertaistumaan suhteessa eläkkeenmaksajiin vuoteen 2060 mennessä. Nykyisen

eläkejärjestelmän puitteissa varat eivät tule riittämään, sillä jokaisen työssäkäyvän eläkkeenmaksajan tulisi teoriassa elättää kaksi eläkkeellä olevaa. (Euroopan komissio 2010.)

Taulukko 1. Vastasyntyneiden elinajanodote 1971-2010. (Findikaattori 2011)

Vuosi	Miehet	Naiset
1971	65,89	74,21
1980	69,22	77,81
1990	70,93	78,87
2000	74,14	81,01
2010	76,71	83,23

Elinajanodote lasketaan 0-vuotiaalle kuolleiden ja väestön ikä- ja sukupuolijakauman perusteella. Odote on 0-vuotiaalle laskettu elinikä, olettaen että kuolleisuus säilyy samana. Vuodesta 2000 vuoteen 2010 mennessä elinajanodote miesten osalta kasvoi 74,14 ikävuodesta 76,71 ikävuoteen ja naisten kohdalla 81,01 ikävuodesta 83,23 ikävuoteen. Täten viime vuosikymmenen aikana elinajanodote kasvoi kesimäärin 2,4 vuodella. Jo vuodesta 1971 elinajanodote on vuosikymmenittäin kasvanut vaihtelevasti noin 1,5 – 3 vuotta. (Findikaattori 2011.)

Onkin syytä huomioida elinajanodotteen kasvu osatekijänä, joka vaikuttaa eläkevarojen kiristymiseen ja eläkemuutoksiin. Jatkuvan elinajanodotteen kasvun takia odotettavissa on todennäköisesti elinaikakertoimen säätelyä ja eläkeiän nousua, jotta eläkevarat saadaan riittämään. Elinaikakerrointa tarkastellaan myöhemmin opinnäytetyössä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2011.)

2.3.2 Eläkejärjestelmä tulevaisuudessa

Finanssialan keskusliiton puheenjohtaja, Piia-Noora Kauppi, toteaa FKL:n tiedotteessa Suomen työväestön pienenevän suhteessa eläkeläisiin elinajanodotteen samalla pidentyessä. Vaikka koko Euroopassa työikäinen väestö alkaa supistua, on Suomessa ikäsidonnaisten julkisten menojen kasvu EU-maiden kärkeä. Kaupin mukaan hyvinvointiyhteiskunnan turvaamiseksi muun muassa työuria on pidennettävä ja eläkeikää jatkossakin nostettava. (Finanssialan keskusliitto 2010.)

Vaikka huolenaihe eläkejärjestelmän riittävydestä on Suomessa suuri, on koko Euroopan eläketilanne ongelmallinen. Euroopan komissio julkaisikin vuonna 2010 Vihreän kirjan, jonka tarkoituksena on toimia perustana eläkekeskusteluissa. Kirjassa pohditaan, mitä EU-tason kehitystoimia vaaditaan eläketurvan takaamiseksi ja mitä yhteisiä tavoitteita jäsenmailla on eläketurvan takaamiseksi. (Euroopan komissio 2010; Finanssialan keskusliitto 2010.)

Suomessa eläkeväestöstä huolehtiminen jää lähinnä yhteiskunnan vastuulle. Monissa Etelä-Euroopan maissa ikääntyvistä pidetään perheen kesken huolta, kun taas Suomessa vanhuksat elävät entistä enemmän sinkkotalouksissa saaden satunnaisesti apua perheiltään. Tämä lisää osaltaan paineita säilyttää eläkeläisten toimeentulotaso riittävän korkeana suuren osan eläketuloista huvetessa eläkeläisille suunnattuihin palveluihin, kuten kodinhoitoon ja ruokatoimituksiin. Finanssialan Keskusliitto onkin vedonnut kuluttajia turvaamaan eläkeajan toimeentuloa lisäeläkkeillä ja vapaaehtoisella eläkesäästämällä, sillä valtion yrityksistä huolimatta eläkejärjestelmän tarjoama riittävä toimeentuloturva heikkenee. (Finanssialan keskusliitto 2010.)

Pahenevan eläketilanteen takia Euroopan komissio on pyrkinyt vastaamaan haasteisiin antamalla ohjeistusta työssäoloajan ja eläkkeen vaatimustason tasapainottamiseksi. Käytännössä tämä tarkoittaa työajan pidentämistä nostamalla eläkeikää ja lyhentämällä opiskeluaikaa. Lisäksi komission on pyrkinyt parantamaan eläkkeiden liikutettavuutta EU-maiden välillä, vähentämään eläketurvan riippuvuussuhdetta talouden kehitykselle sekä tekemään eläkejärjestelmä läpinäkyvämmäksi, jotta ihmiset voisivat herkemmin tehdä itse päätöksiä eläketään koskien. (Euroopan komissio 2010.)

Lakisääteisen eläketurvan ollessa vaikeuksissa eläkemenojen kasvaessa, on vapaaehtoisten eläkesäästöjen kartuttaminen kasvattanut vauhdilla suosiotaan. Tulevaisuuden eläkeläkimuutoksia on vaikea arvuutella, mutta yleinen trendi on selvästi työssäoloajan pidentäminen ja eläkeläin tiukentuminen toimeentulon turvaamiseksi eläkkeensaajille. Tulevaisuuden skenaariot korostavat entisestään vapaaehtoisen eläkesäästämisen merkitystä eläkevarallisuuden kasvattajana.

3 Lakisääteinen eläketurva

Tässä luvussa käsitellään lakisääteisten eläkkeiden, kansaneläkkeen ja ansioeläkkeen, muodostumista erillisinä eläkkeinä sekä näiden tarjoamaa tulotasoa. Lisäksi tarkastellaan keskimääräistä kokonaiseläkettä, eläkkeensaajien määrää sekä eläkeajan toimeentuloa ja varallisuutta.

Yksinkertaistettuna kansaneläkkeen saaminen perustuu asumiseen Suomessa ja se nähdään yleensä eläkejärjestelmän perustavanlaatuisena turvaosana. Nykyään kansaneläkkeen ohelle on otettu käyttöön myös takuueläke, jolla pyritään takaamaan riittävä toimeentulo pienituloisimmille eläkkeensaajille. Ansioeläke taas perustuu ansiotyöhön ja sen muodostuminen on monimutkaista otettaessa huomioon erilaisia tekijöitä, kuten elinaikakerroin ja eri ikäisten ansiotyöläisten karttumisprosentit. (Eläketurvakeskus 2011b.)

Niin työeläkelain kuin kansaneläkelain perusteella maksettavat vanhuuseläkkeet ovat veronalaista tuloa ja niitä verotetaan yksilöllisesti ansiotulona. Näin ollen veron suuruus määräytyy eläkkeensaajan tulojen mukaan pääpiirteissään samalla tavalla kuin ansiotulojen verotus. Vuonna 2011 eläkeläiskotitaloudet maksoivat veroja keskimäärin vajaat 20 prosenttia tuloista. Vanhuuseläkkeestä voi saada muiden ansiotulovähennyksien lisäksi myös eläketulovähennystä ja invalidivähennystä. Eläketulovähennyksen tarkoituksena on tukea pienituloista eläkkeensaaja siten, ettei eläkkeensaaja joudu maksamaan kansaneläkkeestään tai muusta vastaavansuuruisesta eläkkeestä veroja. (Eläketurvakeskus 2011c; Hämäläinen 2008, 261-262;.)

3.1 Kansaneläke

Vähimmäistoimeentulon ajatukseen perustuva kansaneläke kattaa kaikki Suomessa asuvat henkilöt, joiden muut lakisääteiset tulot, kuten ansioeläke, ovat liian pienet toimeentuloon tai niitä ei ole laisinkaan. Esimerkiksi koko elämänsä kotiäiteinä viettäneet henkilöt tai työttömänä eivät saa ansioeläkettä, jolloin ainoa toimeentuloturva on kansaneläke. Täyttää kansaneläkettä saavan henkilön on täytynyt asua Suomessa vähintään 40

vuotta ja jokaista täyttymätöntä vuotta kohden kansaneläke vähenee 1/40 osalla. Pienennettyä kansaneläkettä voi kuitenkin saada, mikäli henkilö on asunut 16 vuotta täytettyään vähintään kolme vuotta Suomessa. (Kansaneläkelaki (568/2007).)

Kansaneläkevaroja hallinnoi Kansaneläkelaitoksen kansaneläkerahasto, joka saa tulonsa verovaroista, valtiolta, omasta sijoitustoiminnastaan sekä työnantajien suorittamista kansaneläkemaksuista. Kansaneläkelakia ollaan kuitenkin muuttamassa siten, että tavoitteena on muutaman vuoden sisään lakkauttaa työnantajien kansaneläkemaksut kokonaan. Näin ollen kansaneläkemaksuja pyritään jo nyt asteittain vähentämään ja vuonna 2011 työnantajien suorittamia maksuja kertyikin enää noin 2 miljoonaa euroa. Leikkauksen kohteeksi tulojen vähentyessä ei kuitenkaan hallituksen esityksen mukaan joudu etuusmenot, vaan rahastosta maksettavat toimintakulut. Samanaikaisesti työeläkekeitä saavien määrä on kasvussa, joten kansaneläkkeen merkitystä ollaan tietoisesti heikentämässä. (HE (242/2010).)

Saadakseen kansaneläkejärjestelmän vanhuuseläkettä, on henkilön oltava vähintään 65-vuotias. Varhennettua kansaneläkettä voidaan kuitenkin maksaa jo 62-64-vuotiaille, mutta jokainen eläkettä varhentava kuukausi pienentää eläkettä pysyvästi 0,4 prosenttia. Lykättynä yli 65-ikävuoden kansaneläkettä saa korotettuna. Kansaneläkkeen suuruus riippuu muiden lakisääteisten eläkkeiden määrästä ja kun muun eläkkeen tulomäärä ylittää tietyn rajan, ei kansaneläkettä makseta. Vaikka puolison tulot eivät vaikuta kansaneläkkeen määrään, on eläke suurempi yksinasuvalle kuin avo- tai avioliitossa asuvalle. Täysimääräinen kansaneläke tällä hetkellä on yksinasuvalle 608,63 euroa kuukaudesta ja avo- tai avioliitossa olevalle 539,85 euroa. (Eläketurvakeskus 2012a, 5; Sosiaali- ja terveysministeriö 2012.)

Suomessa asumiseen perustuva kansaneläke tarkistetaan vuosittain kansaneläkeindeksillä, joka pyritään säätämään eläkkeen suuruutta vastaamaan yleistä hintatason nousua eläkeläisten ostovoiman säilyttämiseksi. Tilastokeskus laskee hyödykkeiden hintoja ja muodostaa näin elinkustannusindeksin, jota kansaneläkeindeksi seuraa. Kela ilmoittaa vuosittain kansaneläkeindeksin pisteluvun, joka lasketaan vuoden kolmannen neljänneksen hintatasosta. Pistelukeman perusteella korotetaan kansaneläkettä ja takuueläkettä. (Eläketurvakeskus 2012a; Kela 2011b.)

Kansaneläkkeen täysimääräinen summa ei kuitenkaan enää ole pienin mahdollinen eläkkeen määrä. Takuueläke otettiin käyttöön maaliskuussa vuonna 2011 ja se nostaa vähimmäiseläkkeen määrää 713,73 euroon kuukaudessa koskien yksiasuvaa ja avo- tai avioliitossa asuvaa. Mikäli kokonaiseläkkeen määrä jää alle täysimääräisen takuueläkkeen, joka vuonna 2012 oli 713,73 euroa, maksetaan eläkkeensaajalle takuueläkettä. Parhaimmillaan takuueläke nosti pelkkää kansaneläkettä saavan eläkeläisen tuloja noin 30 prosenttia vuodesta 2010 vuoteen 2011. (Eläketurvakeskus 2012a, 5 ja 11; Sosiaali- ja terveysministeriö 2012.)

3.2 Ansioeläke

Tässä luvussa keskitytään yleisimpään ansioeläkkeeseen, työntekijän TyEL – eläkkeeseen. Kun kansaneläkkeen tarkoitus on turvata vähimmäistoimeentulo, on työeläkkeen tarkoitus ylläpitää työelämän aikana vallinnutta kulutustasoa. Ansioeläkkeen suuruuteen ja karttumiseen eri ajanjaksoina vaikuttavat saadut ansiotulot, ikään sidottu karttumisprosentti, elinaikakerroin, ansioeläkeindeksi ja palkkakerroin (Eläketurvakeskus 2012a, 12; Hämäläinen 2008, 176).

Ansioeläkkeen karttumisprosentti työvuoden ansioista ikävuosina 18-52 on 1,5 prosenttia. Ikävuosina 53-62 karttumisprosentti on 1,9 ja ikävuosina 63-67 prosentti nousee 4,5:een, mikäli eläkkeensaaja päättää jatkaa töitä eläkeikärajan saavutettuaan. Palkattomilta ajanjaksoilta, kuten opiskelualjalta ja äitiyslomalta, ansioeläkettä kertyy 1,5 prosenttia etuuden perusteena olevasta ansiosta. Vuonna 2010 pelkkää ansioeläkettä nauttivien keskimääräinen eläke oli 1809 euroa kuukaudessa. (Eläketurvakeskus 2012 a, 13 ja 10.) Eläketurvakeskuksen mukaan ansioeläkkeen määrä tulee kuitenkin 68-vuotiailla laskemaan noin 40 prosenttiin keskipalkasta tulevaisuudessa (Biström ym. 2007, teoksessa Kari 2009, 1). ETLA :n laskelmien perusteella eläkkeen määrä koko eläkeoloaikana tulee laskemaan tästäkin, noin 30 prosenttiin suhteessa eläkkeensaajan ammatin palkkatasoon (Lassila ym. 2007, teoksessa Kari 2009, 1).

Vuonna 2010 lanseeratun elinaikakertoimen tarkoitus on suhteuttaa eläkkeitä vastaamaan elinajanodotetta, mikä elinajanodotteen noustessa tarkoittaa eläkkeen pienenty-

mistä. Tämä toisaalta kannustaa tulevia eläkkeensaajia pitkittämään työuraansa vastaamaan elinaikakertoimen tuloja vähentävää vaikutusta. Kuluvana vuonna 62-vuotta täyttävien henkilöiden elinaikakerroin on 0,98351. Ansioeläke pienentyy täten 1,649 prosenttia. Elinaikakerroin lasketaan 62-vuotiaille. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2011.)

Ansioeläkkeen tarkistuksissa käytetään työeläkeindeksiä ja palkkakerrointa, jotka otettiin käyttöön vuoden 2005 lakimuutoksen pohjalta. Indeksiluku ja palkkakerroin vahvistetaan jokaisen vuoden lokakuussa asetuksella Eläketurvakeskuksen laskelmien perusteella. Ansioeläkeindeksi seuraa vuotuisia ansiotasoa- ja kuluttajahintaindeksejä, joiden pohjalta painotettu indeksi muodostuu. Painotuksessa ansiotason vaikutus on 20 prosenttia ja hintatason vaikutus 80 prosenttia. Indeksitarkistuksen lisäksi voidaan suorittaa kertakorotus. Palkkakertoimen perustana on vuoden 2004 kerroinarvo, joka on 1,000. Ansioeläkeindeksin tavoin palkkakerroin muuttuu vuosittain ansiotasoa- ja kuluttajahintaindeksien mukaan. Palkkakertoimen painotuksessa ansiotason painokerroin on 80 prosenttia ja kuluttajahintatason 20 prosenttia. (Työeläkelakipalvelu 2007.)

Ansioeläkkeen tavoitetasoa työelämän ansiotuloihin nähden on vuoden 2005 lakimuutoksen jälkeen vaikea esittää. Tämä johtuu elinaikakertoimen, koko työssäoloajan erisuuruisten palkkojen ja eri-ikäisten työntekijöiden karttumisprosenttien vaikutuksesta kokonaisansioeläkkeen määrytymiseen. Vuoden 2005 lakimuutoksen perusteella karttunut ansioeläke nimittäin lasketaan erikseen jokaiselta kalenterivuodelta. (Eläketurvakeskus 2012a, 11 ja 12.)

Työeläkettä varten peritään työeläkemaksu, joka muodostuu työnantajan ja työntekijän osuudesta. Vuonna 2012 työnantajan TyEL -maksu oli 23,3 prosenttia nousten 0,8 prosenttiyksikkö edellisvuodesta. Alle 53-vuotiaiden työntekijän osuus maksuista on 5,15 prosenttia ansioista ja yli 53-vuotiaiden 6,5 prosenttia. (Etera 2011.)

Suomessa myöhempien sukupolvien toimeentulon turvaamiseksi osa pakollisista eläkemaksuista saaduista tuloista rahastoidaan, jolloin kaikkia eläkemaksutuloja ei käytetä sen hetkisten eläkkeiden maksamiseen. Laskutavasta riippuen esimerkiksi vuonna 2001 rahastoimisaste yksityisen työeläkejärjestelmän eläkkeissä oli 25-30 prosenttia. Maksuja

rahastoimalla pyritään turvamaan tulevien eläkkeensaajien eläkkeet. (Kari, Laitinen-Kuikka, Markwort 2001, 16.)

3.3 Keskimääräinen kokonaiseläke ja eläkkeensaajien määrä

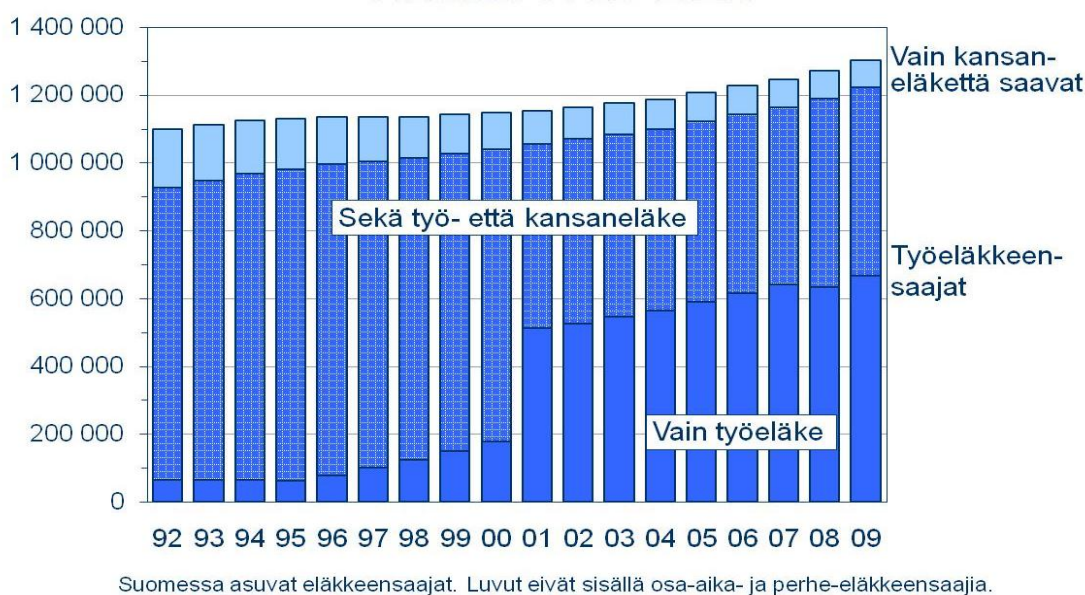
Vuoden 2009 loppuun mennessä keskimääräinen kokonaiseläke oli 1344 euroa kuukaudessa ja vanhuuseläkkeen saajia oli yli miljoona. Näistä pelkkää kansaneläkettä sai 6 prosenttia, ansioeläkettä 50 prosenttia ja kumpaakin eläkettä 44 prosenttia. Vuoden 2010 loppuun mennessä pelkän kansaneläkkeen saajien määrä oli sama kuin edellisvuonna, mutta pelkkää työeläkettä saavien määrä nousi 53 prosenttiin. Kumpaakin eläkettä saavien osuus laski 41 prosenttiin. Ansioeläkkeensaajien määrä on vuosien saatossa kasvanut tasaisesti, kun taas kansaneläkkeensaajien määrä on vähentynyt. Eläkevarojen turvaamiseksi tulevaisuudessa valtio on omalta osaltaan edesauttanut ansioeläkkeiden määrän kasvua. (Eläketurvakeskus b; Eläketurvakeskus 2012a, 11; Viabek.)

Vuonna 2010 sekä kansaneläkettä että ansioeläkettä saavien eläkeläisten keskimääräinen kokonaiseläke oli 932 euroa kuussa. Tästä summasta ansioeläkettä oli 639 euroa, kansaneläkettä 280 euroa ja SOLITA –eläkettä (eli sotilas-, liikenne- ja tapaturmavakuutuksesta myönnettävä eläke) 13 euroa. Samaisena vuonna vain kansaneläkettä saavien eläkeläisten keskimääräinen tulo oli 607 euroa kuussa ja vastaavasti pelkkää ansioeläkettä nauttivien eläkeläisten keskimääräinen tulo oli 1809 euroa. Keskimääräinen kokonaiseläke, sisältäen kansaneläkkeen ja ansioeläkkeen tai vain jommankumman näistä, oli 1370 euroa kuukaudessa. Määrä nousi 26 euroa edellisvuodesta. Edellä mainittuihin keskimääräisiin eläkkeisiin on laskettu vanhuuseläkkeen lisäksi myös perhe-eläke. (Eläketurvakeskus 2012a, 10; Eläketurvakeskus 2012b; Viabek.)

Eläketurvakeskuksen vuoden 2012 kokonaiseläkekatsauksen mukaan noin 70 prosentilla eläkeläisistä bruttoeläketulot ovat alle 1500 euroa ja runsaalla 20 prosentilla eläketulot jäävät alle 865 euron vuonna 2012. Kansaneläkeindeksin nousu viime vuodesta 3,8 prosentilla vuonna 2012 nosti jälleen kansaneläkkeen suuruutta. Kuluvana vuonna ansioeläkettä nostettiin 3,61 prosenttia viime vuoteen nähden. Vuosien 2000-2010 aikana keskimääräisen kokonaiseläkkeen nousu on ollut huimaa nousten kyseisenä aikana 1141 eurosta 1373 euroon. Lisäystä keskimääräiseen kokonaiseläkkeeseen on tullut 20 pro-

senttia. Eläketurvakeskuksen mielipidetutkimuksen mukaan eläkkeensaajat kokivat toimeentulonsa lähes yhtä hyvänä kuin työssäkäyvät. (Eläketurvakeskus 2012a, 5 ja 6; Taloussanomat 2011.)

Suomen 5,4 miljoonan henkilön suuruisesta väestöstä vanhuuseläkkeen saajia oli yli miljoona vuoden 2009 lopussa. Vanhuuseläkkeen saajien määrä tulee suhteessa työikäiseen väestöön kasvamaan suurten ikäluokkien siirtyessä eläkkeelle muutaman vuoden sisällä. Samaan aikaan työeläkkeensaajien osuus vanhuuseläkkeensaajista on kasvanut ja kansaneläkkeen merkitys eläketurvan keskeisenä osana heikentyy. Alla olevasta kuviosta on nähtävissä työeläkkeen voimakas kasvu vuodesta 2001 alkaen suurten ikäluokkien siirtyessä portaittain eläkkeelle. Samalla sekä ansio- että kansaneläkettä saavien osuus on vähentynyt liki puolella vuodesta 1992 vuoteen 2009 mennessä. Kuvioon on laskettu vanhuuseläkkeensaajien lisäksi työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeensaajat. (Eläketurvakeskus b.)

Kuvio 4. Vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeensaajat eläkkeen rakenteen mukaan vuosina 1992-2009. (Eläketurvakeskus b)

3.4 Eläkeläisten toimeentulo ja varallisuus

Eläkeläisten toimeentulon riittävydestä puhuttaessa ei voida keskittyä pelkästään laakisääteiseen ja vapaaehtoiseen eläkesäästämiseen. Opinnäytetyön tutkimuksessa ei perhdytä tulevien eläkkeensaajien, nykyisten nuorten, säästämisinnostukseen tai varallisuus-

teen. Viitekehyksessä on kuitenkin otettava huomioon eläkkeensaajien varallisuus, jotta eläkkeiden määrä saisi pohdinnassa oikeat mittasuhteet. Siksi seuraavaksi käsitellään pintapuolisesti Suomen eläkeläisten toimeentuloa tukevaa varallisuutta, jonka voidaan olettaa olevan yhä suurempi nykyisten nuorten eläkeaikana. Vuonna 2009 suurimman varallisuusasteen omasikin 55-64-vuotiaiden ikäluokka (Tilastokeskus 2011, 4).

Vuonna 2011 eläkeläisten toimeentulosta arvioitiin 70 prosentin muodostuvan lakisääteisestä eläkkeestä. Omaisuustulojen, kuten useasti eläkeläisten kohdalla asunnon myyntitulojen ja sijoitustulojen, osuus toimeentulosta arvioitiin olevan yli 20 prosenttia. Lopun osuuden toimeentulosta muodostavat työ- ja yrittäjätulot sekä tulonsiirrot, kuten eläkkeensaajan asumislisä tai hoitotuki. Näin ollen noin 30 prosenttia toimeentulon kattavasta tulosta on muuta kuin lakisääteistä eläkettä. (Eläketurvakeskus 2011c.)

Kaikista eläkkeensaajakotitalouksista 80 prosenttia asuu omistamassaan asunnossa, jonka keskimääräinen arvo oli 157 000 euroa vuonna 2011. Näin ollen eläkettä ei kulu asumiskustannuksiin läheskään niin paljon kuin vuokralla asuttaessa. Velkarasitus yli 65-vuotiaiden kotitalouksissa oli enää kaksi prosenttia, eli keskimäärin noin 5000 euroa. Ikäluokasta joka viides omisti lisäksi ainakin yhden sijoitusasunnon. (Eläketurvakeskus 2011c; Tilastokeskus 2011, 4 ja 7.)

Eläkeläisen toimeentuloon vaikuttaa positiivisesti asuminen yhdessä avio- tai avopuolison kanssa, mahdollisuus hyödyntää kunnallisia sosiaali- ja terveystalouksia suhteellisen alhaisilla hinnoilla sekä vaatimattomammat kulutustottumukset (Eläketurvakeskus 2011c). Nykynuorten eläkeajan kulutustottumukset tuskin tulevat vastaamaan tämänhetkisten, toisen maailmansodan jälkeen syntyneiden, eläkeläisten tottumuksia. Oletettavaa on, että nykynuorten tottumus käyttää varoja yhä enemmän viihdepalveluihin ja –hyödykkeisiin jatkuu myös eläkeiässä.

4 Vapaaehtoinen eläkesäästäminen

Kuten aiemmassa luvussa todettiin, lakisääteisten eläkevarojen riittävyys ei tulevaisuudessa ole itsestäänselvyys. Tämän takia valtio on tietoisesti pyrkinyt tekemään vapaaehtoisesta eläkesäästämisestä houkuttelevampaa ja monipuolisempaa. Vanhemman eläkesäästömuodon, vapaaehtoisen eläkevakuutuksen, rinnalle lanseerattiinkin vuoden 2010 lakiuudistuksen myötä sidottu pitkäaikaissäästäminen (Laki sidotusta pitkäaikais-säästämisestä (1183/2009)). Toistaiseksi vapaaehtoisia eläkevakuutuksia on enemmän kuin pitkäaikaissäästösopimuksia, mutta ajan myötä pitkäaikaissäästösopimukset tulevat tunnettuuden myötä kasvattamaan suosiotaan (Pörssisäätiö 2009b). Koska työn empiirinen osuus koskee pitkäaikaissäästämistä, perehdytään viitekehyksessä kyseiseen eläkesäästömuotoon tarkemmin omassa luvussaan.

4.1 Vapaaehtoinen eläkevakuutus

Eläkevakuutussopimus tehdään halutun palveluntarjoajan kanssa ja vakuutuksenottaja maksaa tälle säännöllisesti, joko vuosittain tai kuukausittain, vakuutusmaksuja. Palveluntarjoaja sijoittaa vakuutus pääoman asiakkaan valitsemiin rahastoihin tai vaihtoehtoisesti vakuutusmaksut kerryttävät tuottoa korkoperusteisesti. Näin ollen asiakas saa itse päättää sijoitustensa riski- ja tuottotasosta sekä hajautuksesta sijoitussidonnaisissa vakuutuksissa. Vakuutuksen ottajan saavuttaessa eläkeiän, vakuutusyhtiö palauttaa vakuutusmaksuista kertyneet varat ja niille kertyneet tuotot. (Veronmaksajat 2011b.)

Mikäli vakuutuksen ottaja on hankkinut eläkevakuutuksen vuonna 2010 tai sen jälkeen, voi hän siirtää kertyneet varansa toisen vakuutusyhtiön alaisuuteen ja jopa vaihtaa sijoitusmuotoa pitkäaikaissäästökseen. Ennen vuotta 2010 otetun eläkevakuutuksen voi myös teoriassa siirtää toiselle palveluntarjoajalle ilman veroseuraamuksia, mutta vakuutusyhtiön ei ole pakko suostua siirtoon. (Veronmaksajat 2011b.)

4.1.1 Eläkevakuutusvarojen nostaminen

Ennen vuoden 2010 lakiuudistusta otettujen eläkevakuutusten omistajat voivat nostaa säästönsä sopimuksessa määritellyn eläkeiän saavuttamisen jälkeen kahden vuoden ajanjaksolla. Tämän jälkeen solmitut vakuutussopimukset sisältävät ehdon, jonka mu-

kaan säästönostot on jaettava vähintään kymmenen vuoden ajanjaksolle, jolloin säästöistä on vuosittain nostettavissa kymmenesosa. Tämä samainen nostosääntö koskee myös pitkäaikaissäästämistä. Vanhan lain mukaan hankittujen eläkevakuutusten haltijat voivat yhä nostaa eläkkeensä halutessaan vähintään kahden vuoden sisällä. Eläkesäästöjen nostoeriä tuli aiemman lain mukaan nostaa vähintään puolivuositain. Lakiuudistuksen jälkeen solmituissa eläkesäästösopimuksissa nostot on tehtävä tasaisesti. (Laki sidotusta pitkäaikaissäästämisestä; Veronmaksajat 2011b.)

Vuoden 2010 lakimuutoksen mukaan alin nostoikä eläkesäästöille määräytyy yleisen eläkeiän mukaan. Tällä hetkellä alin eläkeikä ja samalla alin vakuutusvarojen nostoikä on 63 vuotta. Nostoaikaa voi lyhentää enintään kuuteen vuoteen siirtymällä myöhemmin kuin 63-vuotiaana eläkkeelle. Vuoden lykkäys eläkevakuutuksen nostossa vähentää eläkkeennostoaikaa kymmenestä vuodesta kahdeksaan vuoteen. Työskentelemällä 65-vuotiaaksi nostoikä lyhenee kuuteen vuoteen. Säästöpääomaa voi poikkeuksellisesti nostaa ennen saavutettua ikää vain kriisitilanteissa. Näitä tilanteita ovat vähintään vuoden työttömyys, avioero, puolison kuolema, pysyvä työkyvyttömyys ja vakuutusehtojen huomattava muuttuminen. Vakava sairastuminen ei ole peruste varojen nostolle. (Finanssivalvonta 2011a; Veronmaksajat 2011b.)

4.1.2 Vapaaehtoisen eläkevakuutuksen tuotto

Vapaaehtoisia eläkevakuutuksia on kolmenlaisia: korkosidonnaisia ja sijoitussidonnaisia sekä näiden yhdistelmä. Korkosidonnaisessa, toisin sanoen takuutuottoisessa, eläkevakuutuksessa pääoma kasvaa korkoa sovitun mukaisesti ja on näin ollen kahdesta vakuutusmuodosta riskittömämpi. Korkosidonnaisen vakuutuksen tuotto perustuu laskuprustekorkoon, joka voi olla kiinteä tai esimerkiksi Euriboriin sidottu, sekä asiakashyötykseen, jonka myöntämisestä vakuutusyhtiö päättää. (Finanssivalvonta 2011b; Korpela 2008, 112.)

Sijoitussidonnaisessa eläkevakuutuksessa vakuutusmaksut sijoitetaan ennalta sovittuihin sijoitusrahastoihin. Sijoitussidonnainen eläkevakuutus kasvaa sijoitusten tuottaessa ja vakuutus pääoma voi toisaalta pienentyä sijoituksen arvon alentuessa. Vakuutuksenhaltija ei kuitenkaan omista sijoituksia, vaan vakuutusyhtiö on näiden sijoituskohteiden omistaja. Verrattuna korkosidonnaiseen eläkevakuutukseen sijoitussidonnaisella eläke-

vakuutuksella on suuremmat tuotto-odotukset ja riskitaso. Riskitaso riippuu tosin myös sijoituskohteen riskitasosta. Vuonna 2006 noin 90 prosenttia uusista eläkevakuutuksista oli sijoitussidonnaisia. (Ahonen & Moilanen 2007, 9; Finanssivalvonta 2011b; Korpela 2008, 112.)

Eläkesäästäjä voi halutessaan vaihtaa vakuutussäästöaikanaan vakuutuksen sidonnaisuutta. Pitkällä aikavälillä on esimerkiksi kannattavampaa ottaa enemmän riskiä sisältävä sijoitussidonnainen eläkevakuutus, sillä riski ikään kuin tasaantuu ajan mittaan ja toisaalta tuotto voi olla huomattavasti korkosidonnaista suurempi. Lähestyttäessä eläkeikää olisi taas viisainta vaihtaa vakuutus korkosidonnaiseksi, jotta eläkeajan toimeentulo olisi turvattu. (Korpela 2008, 112.)

4.1.3 Vapaaehtoisten eläkevakuutusten määrä

Vapaaehtoisen eläkevakuutuksen suosio on ollut nopeassa kasvussa 1990-luvun lopulta lähtien. Tämä voi osin selittyä lakisääteisen eläketurvan rahoitusongelmaan liittyvästä julkisesta keskustelusta. Vuonna 2004 noin 12 prosentilla yli 20-vuotiaista oli eläkevakuutussäästöjä, joten vuodesta 1998 vuoteen 2004 eläkevakuutusten määrä oli kaksinkertaistunut. Vuonna 2006 eläkevakuutussäästöjä oli jo lähes 16 prosentilla yli 20-vuotiaista. (Ahonen & Moilanen 2007, 9.) Vuonna 2009 vuosittaisia eläkevakuutuksen maksajia oli verotietojen mukaan yli 400 000 henkilöä eli noin 8 prosenttia koko väestöstä (Kari 2009, 2).

Vuonna 1994 eläkevakuutussäästöjä oli kotitaloutta kohti keskimäärin 210 euroa, vuonna 2004 määrä oli jo 2020 euroa ja vuonna 2009 eläkevakuutusäästöjä oli keskimäärin 2800 euroa yhdessä kotitaloudessa. Vuonna 2006 eläkevakuutussäästöjen osuus kotitalouksien rahoitusvarallisuudesta oli keskimäärin 25 prosenttia. (Ahonen & Moilanen 2007, 9; Tilastokeskus 2011.)

Tutkimusten mukaan iäkkäämmissä kotitalouksissa eläkesäästäminen on yleistä varakkailla, mutta alle 45-vuotiaiden kotitalouksissa eläkesäästäminen on yleistynyt myös keskiluokassa. Pienituloisten eläkesäästäminen on heikkoa kaikissa ikäluokissa. Kuitenkin joka viidennellä yli 45-vuotiaalla kotitaloudella oli vuonna 2006 jonkinlaisia säästöjä

eläkkeen varalle. Vapaaehtoiseen eläkesäästämisen käyttö sijoituskohteena nousee 28 ikävuodesta eteenpäin. Eniten vapaaehtoisia eläkesäästäjiä on 40-54-vuotiaiden keskuudessa. (Ahonen & Moilanen 2007; Finanssialan keskusliitto 2011b.)

4.2 Vapaaehtoisen eläkesäästämisen verokohtelu

Tässä alaluvussa käsitellään sekä eläkevakuutuksen että pitkäaikaissäästämisen verokohtelua. Näiden kahden eläkesäästömuodon verokohtelu on samanlainen ja molempien eläkesäästömuodot nähdään verotuksessa tasavertaisina (Pörssisäätiö 2009b). Eläkevakuutuksen ja PS -tilin maksut ovat verovähennyskelpoisia, mikäli ne on otettu Suomessa tai Euroopan talousalueella toimivasta vakuutusyhtiöstä. Verovähennyskelpoisuus on voimassa vain, mikäli vakuutettu tai PS -tilinomistaja noudattaa nostorajoitusta ja nostaa pääomaansa vasta eläkeiän saavutettuaan tasaisin väliajoin. (Sainio 2005, 78; Veronmaksajat 2011b.)

Vakuutus- ja pitkäaikaissäästömaksut vähennetään ensisijaisesti pääomatuloverotuksessa enimmillään 1600 euron hyvitykseen asti vuodessa. Verotuetuista vakuutusmaksuista, pitkäaikaissäästömaksuista tai näitä molempia voi olla enintään 5000 euroa vuodessa. Suurimman verovähennysoikeuden saa, kun vapaaehtoisia eläkesäästöjä on 5000 euroa vuodessa ja pääomatulot ylittävät 50 000 euroa. Mikäli pääomatulot jäävät vuoden aikana alle 50 000 euron ja eläkesäästäjä sijoittaa verovähennykseen oikeuttavat maksimimäärän varoja eläkesäästöihin, on verotuksessa saatu hyvitys 1500 euroa. Kun yli 50 000 euron ylittävien pääomatulojen verokanta on 32 prosenttia, on alle 50 000 euron pääomatulojen verokanta 30 prosenttia. Mikäli eläkesäästöjä on tehty vuoden aikana yli 5000 euroa, ei 5000 euron ylittävältä osalta saa verovähennystä. (Vero 2012; Veronmaksajat 2011a; Veronmaksajat 2011b.) Vuodesta 2010 alkaen, PS -lain myötä, myös uusien eläkevakuutusten henkivakuutusmaksut muuttuivat verovähennyskelpoisiksi (Pörssisäätiö 2009c).

Mikäli vakuutetulla ei lainkaan pääomatuloja tai ne eivät kata vähennettäviä vakuutusmaksuja, siirtyy jäljelle jäänyt alijäämäosuus vähennettäväksi ansiotuloista menevästä verosta. Jos ansiotuloja ei ole riittävästi kattamaan vähennysoikeutta, siirtyy alijäämähyvitys automaattisesti puolison verotukseen. Alijäämähyvitys on vuoden 2012 verotuksesta alkaen 30 prosenttia vähentämättä jääneistä vakuutusmaksuista pääomatulojen

jäädessä alle 50 000 euron. Yli 50 000 euron pääomatuloissa alijäämähyvitys on 32 prosenttia. (Korpela 2008, 112 -113; Vero 2012.)

Mikäli eläkesäästäjä on ottanut vakuutuksen tai pitkäaikaissäästösopimuksen 5.5.2004 jälkeen, toimitetaan verovähennys pääomaverotuksessa aiemman ansiotuloverotuksen sijaan. Ennakonpidätystä nostettavista eläkesäästöistä vakuutusyhtiö pidättää joko ansio- tai pääomatulona riippuen vakuutussopimuksen solmimisajankohdasta. Aiemmassa progressiivisessa ansiotuloverotuksessa tehtävät vähennykset palvelivat suhteessa enemmän varakkaampia eläkesäästäjiä. Vähennysten siirrolla suhteellisen pääomaverotuksen piiriin pyrittiin suuntamaan vähennyksen tuoma etu tasaisemmin eri tuloluokkiin. Näin haluttiin kannustaa myös pienituloisempia säästämään eläkettä varten. (Kari ym. 2006, 1; Korpela 2008, 113-114; Veronmaksajat 2011b.)

Mikäli eläkesäästäjä kuolee, verotetaan säästetyt varat sekä pääomatulona että perintönä. Toisin sanoen verotus on tuolloin kaksinkertainen. Nostamattomat varat verotetaan kuolinpesän tai testamentinsaajan pääomatulona, jonka verokanta on joko 32 tai 30 prosenttia riippuen pääomatuloista. Pääomaverotuksesta jäljelle jääneet varat verotetaan uudestaan perintöverotuksessa, jonka veroprosentti on esimerkiksi säästäjän lasten kohdalla 10-13 prosenttia. (Veronmaksajat 2011a.)

Huomionarvoista vapaaehtoisen eläkevakuutuksen ja pitkäaikaissäästämisen verotuksessa verrattuna esimerkiksi rahastosijoittamiseen on se, että niiden osalta ei saa soveltaa hankintameno- olettamaa, eikä sijoitussidonnaisen eläkevakuutuksen tai PS -tilin hoitokuluja tai tappioita saa vähentää verotuksessa. Toisaalla esimerkiksi rahastosuosuuksia myydessä 40 prosentin hankintameno- olettamaa voi hyödyntää, kun osuus on ollut yli 10 vuotta omistuksessa. Samoin verotuetuudessa sijoitustoiminnassa koituneet tappiot voi vähentää verotuksessa. (Sainio 2005, 77; Veronmaksajat 2011a.) Nämä verolliset eroavuudet saattavat osaltaan selittää syytä verotuetun sijoittamisen suosioon verrattuna eläkesäästämiseen.

4.3 Eläkesäästämiseen vaikuttavat tekijät

Eläkesäästämiseen vaikuttavia tekijöitä on useita. Suurimmat syyt säästää eläkettä varten tai olla säästämättä selittyvät muun muassa säästämisen elinkaarimalli avulla, eläkesääs-

tämisen ominaisuuksien houkuttelevuudella ja henkilön iällä sekä koulutustaustalla. Lisäksi ajatus eläkesäästämisestä perustuu usein käsitykseen lakisääteisen eläkkeen riittämättömyydestä tai sen epävarmuudesta tulevaisuudessa.

Vuoden 2010 Eurobarometrin (Eurobarometer 2010, 55-57) mukaan suomalaisvastajista vain 34 prosenttia koki olevansa hyvin tai melko huolestunut eläkeiän tulojen riittävyydestä, kun kaikkien EU –maiden vastaajien keskiarvo oli 73 prosenttia. Eläketurvasta huolissaan olleet kokivat, että taatakseen riittävän toimeentulon heidän tulisi joko lykätä eläkkeelle jäämistä tai sijoittaa eläkesäästöihin. (Finanssialan keskusliitto 2010.) Mikäli tulevaisuudessa yhä useampi suomalainen jakaa mielikuvan lakisääteisen eläketurvan riittämättömyydestä, on annettujen tietojen valossa oletettavaa, että myös vapaaehtoinen eläkesäästäminen kasvattaa suosiotaan.

4.3.1 Säästämisen elinkaarimalli

Kuluttajien säästämistä tarkasteltaessa käytetään apuna elinkaarimallia, jonka mukaan kulutus pyritään tasaamaan koko elinajalle. Nuorena otetaan lainaa suhteessa odotettuihin tuloihin, keski-iässä säästetään ja eläkeiässä käytetään säästettyjä varoja. Tämä käyttäytymismalli selittää osaltaan vapaaehtoisen eläkesäästämisen vähyyttä nuorten keskuudessa. Toisaalta kuluttaja tiedostaa elinkaarimallin mukaan eläkeiän heikon tulonkertymisen ja säästää näin ollen tulevaisuutta varten jo työiässä. Motiivi eläkesäästämiseksi syntyykin epävarmuudesta, joka liittyy tulonansaintaan, eläketurvan riittävyyteen, eläkemuutoksiin, elinaikaan ja terveyteen. (Kari ym. 2006, 1 ja 5.)

Säästöjen käyttötarkoitus määräytyy pitkälti iän mukaan. Alle 20-vuotiaat säästävät kulutusta varten, alle 28-vuotiaat asuntoa varten, 29 -34-vuotiaat vararahaksi pahan päivän varalle ja 45 -59-vuotiaat eläkettä varten. Säästämisen on tutkittu olevan korkeimmillaan 55 ikävuodessa, eikä säästämishalukkuus tästä vanhetessa juuri vähene. (Kari ym. 2006, 5.) Koska nuorten ikäryhmässä on suurin potentiaali kasvattaa eläkesäästäjien määrää, eläkesäästöjä tarjoavat tahot ovat alkaneet kohdistaa markkinointia entistä enemmän nuoriin. Finanssialan keskusliiton mukaan uusien eläkevakuutusten ottajien keski-ikä onkin vuosien aikana laskenut (Finanssialan keskusliitto 2011b, 12).

4.3.2 Säästökohteen valintakriteerit

Finanssialan keskusliiton tutkimusraportin (Finanssialan keskusliitto 2011b, 12-13) mukaan eläkeaikoja varten säästäminen on noussut toiseksi tärkeimmäksi syyksi säästää, mutta yleisimpänä syynä pysyy säästäminen pahan päivän varalle. Säästö- ja sijoituskohteiden valintakriteereistä neljännelle sijalle oli vuoden 2011 tutkimuksen perusteella noussut rahaksi muuttamisen helppous. Tämä kriteeri oli noussut jopa tuotto –kriteerin ohi. Samalla eläketurva valintakriteerinä oli laskenut.

Finanssialan keskusliiton tutkimusraportin tuloksista voidaan vetää yleispätevä johtopäätös siitä, että verotuetut eläkesäästömuodot eivät ole muihin säästö- ja sijoitusmuotoihin verrattuna kovinkaan houkuttelevia säästövarojen epälikvidisyyden takia. Vaikka eläkesäästämisen nostamista rajoittavat ominaisuudet on asetettu turvaamaan säästöjen riittävyys eläkeiälle, on moni kuluttaja lyhytnäköisyydessään haluton säästämään riittäviä määriä kaukaisen tulevaisuuden varalle (Kari 2009, 3).

Vaikka verovähennysoikeudella on pyritty lisäämään vapaaehtoisen eläkesäästämisen houkuttelevuutta, on tutkimuksissa saatu vaihtelevaa tietoa kyseisen ominaisuuden tuomasta arvonlisäyksestä säästämisen houkuttelevuudelle. Empiiristen tutkimusten pohjalta yleiseksi käsitykseksi on muodostunut ajatus siitä, että verotuen vaikutus eläkesäästämisihalukkuuteen on pientä: noin kymmenen prosenttia eläkevarojen kasvusta voidaan lukea verotuksellisen vähennysoikeuden ansioksi. Varojen kasvu selittyy lähinnä valtion tulonsiirroilla ja kuluttajan aiempien säästöjen siirroilla muista säästökohteista. (Attanasio ym. 2004, teoksessa Kari 2009, 3.)

4.3.3 Eläkesäästäminen eri väestöryhmissä

Vaikka vapaaehtoisen eläkesäästämisen tarkoitus on tukea lakisääteistä eläketurvaa vähentämällä pienituloisten eläkeläisten määrä, ovat tutkimukset monesta maasta osoittaneet säästämisihalukkuuden olevan heikointa pienituloisten, eli alimman tuloneljännksen, sekä matalasti koulutettujen keskuudessa (Bernheim 2002, teoksessa Kari 2009, 3). Toisaalla korkeatuloiset hyödyntävät verotuettua eläkesäästämistä ylläpitääkseen kulutustottumuksiaan myös eläkeiällä ja vuonna 2006 jopa 45 prosentilla suurituloisista kotitalouksista oli säästöjä eläkkeen varalle (Ahonen & Moilanen 2007, 23). Näin ollen

itse köyhyyden ehkäisijänä lakisääteinen eläketurva on edelleen tehokkaampi kuin vapaaehtoinen eläkesäästäminen.

Vuoden 2007 Eläketurvakeskuksen keskustelualoitteen mukaan suurin syy eläkevakuutuksen puuttumiselle oli se, ettei henkilö ollut ajatellut asiaa. Muita syitä sille, miksi eläkevakuutusta ei oltu hankittu, oli varojen riittämättömyys sekä usko lakisääteisen eläketurvan riittävyyteen. Tärkeimmät syyt eläkevakuutuksen hankkimiselle 45-vuotta täyttäneiden eläkevakuutusten ottajien keskuudessa olivat oman eläkkeen täydennys, huoli oman eläkkeen riittävyydestä sekä eläkeiän varhennus. Muita syitä olivat muun muassa veroedut ja eläkeleikkausten pelko. (Ahonen & Moilanen 2007, 23 & 37.)

5 Sidottu pitkäaikaissäästäminen

Tässä luvussa käsitellään pitkäaikaissäästötilin perustamista ja pitkäaikaissäästötilin ominaisuuksia, tuottoa ja kuluja. Lisäksi pitkäaikaissäästötilin ominaisuuksia verrataan vapaaehtoiseen eläkevakuutukseen. Luvun lopussa tarkastellaan pitkäaikaissäästämisen markkinointia kuluttajille, PS –tilien tarjontaa sekä pitkäaikaissäästäjien määrää.

Laki sidotusta pitkäaikaissäästämisestä astui voimaan 1.1.2010. Pitkäaikaissäästäminen, tapahtuu pitkäaikaissäästötilille, eli PS –tilille, jonka kautta eläkesäästöjä voidaan sijoittaa muun muassa osakkeisiin ja rahasto-osuuksiin. Pitkäaikaissäästäminen on vapaaehtoisen eläkevakuutuksen tavoin verotuetta, mutta sijoitusmahdollisuuksiltaan monipuolisempaa. (Finanssialan keskusliitto 2011a; Veronmaksajat 2011a.) Vaikka vapaaehtoisten eläkevakuutusten suosio on kasvanut 1990-luvulta lähtien, on vapaaehtoiseen eläkesäästämiseen kaivattu enemmän monipuolisuutta, läpinäkyvyyttä ja vaihtoehtoja (Ahonen & Moilanen 2007, 9). Pitkäaikaissäästäminen pyrkii vastaamaan ominaisuuksiltaan näihin tarpeisiin ja sijoitusmarkkinoiden ajan mittaan muuttuneeseen kysyntään.

5.1 Pitkäaikaissäästötili

PS –lain tultua voimaan eläkesäästämisen palveluita on voinut vakuutusyhtiöiden lisäksi tarjota myös talletuspankit, sijoituspalveluyritykset, rahastoyhtiöt ja edeltäviin rinnastettavat ulkomaalaiset palveluntarjoajat. Tämä on lisännyt alan tarjontaa ja antanut eläkesäästäjälle paremmat mahdollisuudet kilpailuttaa eri vaihtoehtoja. (Pörssisäätiö 2009c; Pörssisäätiö 2009d.) PS –tili perustetaan pitkäaikaissäästösopimuksella jonkun edellä mainitun palveluntarjoajan kanssa. Sopimus määrittelee sen, koska säästöjä voidaan alkaa nostaa, mihin varat sijoitetaan ja paljonko riskejä niissä otetaan sekä miten maksusuorituksia hoidetaan. (Veronmaksajat 2011a.)

Ennen pitkäaikaissäästösopimuksen solmimista palveluntarjoaja on PS -lain 7§ mukaan ”hankittava riittävät tiedot säästäjän sijoituskokemuksesta ja –tietämyksestä”. Tämän lisäksi palveluntarjoajan on annettava riittävästi tietoa itsestään, pitkäaikaissäästösopimuksesta ja sijoituskohteiden riskeistä sekä arvioitava tämä riski suhteessa säästäjän sijoituskokemukseen. (Laki pitkäaikaissäästämisestä (1183/2009).) Lakiin kirjatulla tie-

donantovelvollisuudella ja tiedonhankintavelvollisuudella pyritään ehkäisemään tietämättömyydestä ja kokemattomuudesta johtuvia PS –tilivarojen arvonalentumisia.

PS –lain 5 § mukaan palveluntarjoaja vastaanottaa pitkäaikaissäästäjältä vai rahavaroja ja sijoittaa ne säästösopimuksessa määritellylle yksityiselle PS -tilille. Säästösuorituksia ei saa tehdä tilille enää sen jälkeen, kun nostoperusteiden mukaan on alettu nostamaan säästettyjä varoja. Juridisesti PS –tilin varojen käyttöoikeus on yksinomaan palveluntarjoajalla, vaikka varojen omistusoikeus onkin tilinomistajalla. Säästösuoritusten tekemisen PS –tilille voi milloin tahansa lopettaa tai keskeyttää PS -lain 15 § mukaan. Tuolloin sopimuksen muut kohdat säilyvät kuitenkin voimassa. (Laki sidotusta pitkäaikaissäästämisestä (1183/2009).)

Mikäli säästövaroja ei ole sovittu jätettäväksi kasvamaan korkoa PS –tilille, sijoittaa palveluntarjoaja säästösopimuksen mukaan varat yhteen tai useampaan sijoituskohteeseen. Näitä sijoituskohteita ovat talletuspankit, ulkomaisen luottolaitoksen tilit, arvopaperit, julkisyhteisön liikkeeseen laskemat tai takaamat arvopaperit sekä rahasto-osuudet. Johdannaisopimuksiin voi säästövaroja sijoittaa vain säästövarojen suojaamiseksi arvonalentumiselta. (Laki sidotusta pitkäaikaissäästämisestä (1183/2009) 6§.)

Pitkäaikaissäästöjen ja vapaaehtoisten eläkevakuutuksen varojen nostorajoitukset ovat samanlaiset. Vapaaehtoisten eläkesäästöjen nosto-oikeutta käsiteltiin tarkemmin edellisessä luvussa. PS –tilin säästöjä voi alkaa nostaa aikaisintaan säästäjän saavutettua lainvoimainen eläkeikä, joka on tällä hetkellä 63 vuotta (Veronmaksajat 2011a). Varojen nosto-oikeuteen vaadittava eläkeikä tulee kuitenkin arvioiden mukaan nousemaan, jolloin myös varojen nosto-oikeus siirtyy vastaavilla vuosilla myöhemmäksi.

Eläkkeellä oloaikana varat on nostettava 10 vuoden tai sitä pidemmän ajan kuluessa tietynsuuruusina, tasaisina nostosummina. Kymmenen vuoden nostoaikaa on mahdollista lyhentää olemalla nostamatta säästöjä heti 63-vuotiaana. Yhden vuoden lykkäys lyhentää nostoaikaa kaksi vuotta. Aikaa voi kuitenkin lyhentää vain neljällä vuodella. (Veronmaksajat 2011a.) Tällä hetkellä kaikkein nopeimman nostoajan saavuttamiseksi henkilön olisi työskenneltävä 65-vuotiaaksi (Veronmaksajat 2011b).

Periaatteessa eläkesäästäjä voi nostaa sijoittamansa PS –tilin varat myös ennen eläkeikää. Tuolloin veroseuraamukset ovat kuitenkin suuret laskien huomattavasti sijoituk-

sen tuottoarvoa. Varoja voi nostaa veroseuraamuksetta ennen eläkeikää vain erityistapauksissa, joita ovat vähintään vuoden kestänyt työttömyys, pysyvä työkyvyttömyys tai osatyökyvyttömyys. Myös puolison kuolema ja avioero nähdään kriisitilanteina, jotka mahdollistavat varojen enneaikaisen noston. (Veronmaksajat 2011a.)

Vaikka tilinomistajalla ei ole PS –tilivarojen käyttöoikeutta säästöaikana, pystyy hän ilman veroseuraamuksia vaihtamaan pitkäaikaissäästösopimuksensa palveluntarjoajaa tai siirtämään varat vapaaehtoiseen eläkevakuutukseen. Tällöin säästösopimus edellisen palveluntarjoajan kanssa irtisanotaan ja tehdään uusi sopimus halutun palveluntarjoajan kanssa. Aiemmin säästetyt PS -tilivarat siirtyvät tämän jälkeen 30 päivän sisällä uuden palveluntarjoajan hallintoon. Palveluntarjoajasta riippuu kuitenkin säästöjen siirroista koituvat kulut. (Laki sidotusta pitkäaikaissäästämisestä (1183/2009) 14 §; Veronmaksajat 2011a.)

5.1.1 PS –tilin tuotto ja riski

Käytännössä pitkäaikaissäästäjän säästövarat kertyvät maksusuorituksista ja tuotoista. Sijoituksista kertyneet tuotot siirtyvät takaisin PS -tilille, josta palveluntarjoaja sijoittaa ne edelleen. PS -tilille kertynyttä tuottoa ei voi nostaa ennen eläkeikää eikä sitä veroteta säästämisaikana, jolloin sijoituksista saadut tuotot kasvavat korkoa korolle. (Veronmaksajat 2011a.) Sijoituskohteita voi vaihtaa pitkäaikaissäästösopimukseen kirjattujen ehtojen puitteissa, sillä laki ei rajaa sijoituskohteiden vaihtojen lukumäärää (Finanssivalvonta 2010). Näin ollen pitkäaikaissäästäjä voi valita esimerkiksi aluksi tuotto-odotuksiltaan korkeampia sijoituksia ja siirtyä eläkeiän lähestyessä matalan riskin ja tuotto-odotuksen sijoituskohteisiin.

Riski sijoitusten epäonnistumisesta tai arvonalenemisesta on aina säästäjällä, huolimatta palveluntarjoajan velvollisuuksista seurata riskitasoa. PS –tilin varojen hoitokuluja tai tappioita ei ole mahdollista vähentää muun sijoitustoiminnan tuloista pääomatuloverotuksessa. (Veronmaksajat 2011a.) PS- tilille säästetyillä varoilla ei myöskään ole talletussuojaa, vaikka säästöjä olisikin kertynyt pelkkinä rahatalletuksina tilille (Pörssisäätiö 2009d).

Pörssisäätiön artikkelissa professori Rothovius neuvoo eläkesäästäjiä käyttämään PS –tiliä riskitasoltaan ja tuotto-odotuksiltaan korkeampiin sijoituskohteisiin verovähennys-

hyödyn ja kannattavuuden maksimoimiseksi. Rothoviuksen mukaan laajemman sijoitussalkun omistajan olisi kannattavaa suunnata riskialttiimmat sijoitukset PS -tilille. Säästäjän tulee kuitenkin huomioida koko omaisuutensa suhteessa riskitasoon, jotta taloutta lamaanuttavilta tappioilta välttyttäisiin. Verovähennyksestä saatu hyöty on sitä suurempi, mitä suurempi on tuotto. Pienen riskin sijoituksissa taas tuotto-odotukset ovat matalia. Näin ollen PS -tiliin olisi kannattavinta sisällyttää osakkeita ja rahasto-osuuksia eikä korkosijoituksia. (Pörssisäätiö 2010a.)

Vaikka PS -tilin omistaja voi periaatteessa määritellä tiliin sisällytettävät sijoituskohteet ja niiden riskitason, on PS -tilin riskinhallinta käytännössä monimutkaisempaa. Vaikka PS -laki velvoittaa palveluntarjoajat seuraamaan sijoitusten riskiä ja salkun hajauttamista kannattavasti, on käytännössä riskitason seuraaminen hankalaa. PS -laki ei yksiselitteisesti määrää, miten sijoitukset tulisi hajauttaa riskin pienentämiseksi ja miten liiallinen riski ylipäänsä määritellään. Riskitasoa koskeva sopimusehto koetaan yhdeksi epämääräisimmistä ja haastavimmista kohdista PS -laissa. Finanssivalvonta seuraakin vuosittain palveluntarjoajien PS -tilien riskitasoja. Mikäli palveluntarjoajat eivät tarpeeksi puutu asiakkaidensa mahdollisesti korkeisiin riskitasoihin, joudutaan lain sopimusehtoa ja ohjeistusta todennäköisesti täsmentämään. (Pörssisäätiö 2010a.)

5.1.2 PS -tilin kulut

Ps -tilin omistajalle kertyy peruskuluja tilin avaamisesta ja hallinnoinnista sekä sijoituskohteiden hankinnasta. Palveluntarjoajan tulee esittää kaikki PS -tilisäästämisestä aiheutuvat kulut eriteltynä sekä vuotuisena että kumulatiivisena. Kustannukset pitää lisäksi esittää euro- ja prosenttimääräisenä. Kustannusesityksissä kululaskelmat esitetään nollatuotto-odotuksella. Tilin hallinnoinnissa on suuriakin kustannuseroja esimerkiksi valittaessa sijoituskohteeksi rahasto yksinkertaisten talletuksen sijaan. Rahastosäästäjä joutuukin lähes poikkeuksetta maksamaan korkeampia hallinnointikuluja pelkästä rahastosta kuin itse PS -tilistä. (Pörssisäätiö 2010b; Pörssisäätiö 2009d.)

Ps -tilien kustannuksia on vaikea verrata, sillä säästäjän profiili vaikuttaa todellisten kustannusten suuruuteen. Alhainen kustannus yhdessä ominaisuudessa voi merkitä korkeampaa kustannusta toisessa. Säästäjän on itse arvioitava, mitä ominaisuuksia haluaa veloitettavan vähemmän kuin toisia. Kustannusten vaihtelusta ominaisuuksittain on

esimerkkinä se, että PS -tilistä voidaan periä tai olla perimättä kuluja ja sijoituskohteen vaihto voi olla säästäjälle ilmaista tai maksullista. Aktiivisen säästäjän kannattaakin valita ilmaiseen vaihtoon oikeuttava palveluntarjoaja, vaikka se tarkoittaisikin veloituksia PS –tilin olemassaolosta. Jo solmitun PS –sopimuksenkin kustannuksia tulisi seurata säännöllisesti, sillä PS -laki ei rajoita palveluntarjoajaa nostamasta kustannuksia. (Pörssisäätiö 2010b.)

Palveluntarjoajien peruskustannusten lisäksi huomionarvioista on sijoituskohteiden tarjonta. Mikäli palveluntarjoajalla on sijoituskohteena vain lyhyen aikavälin alhaisen riskin tuotteita, tulevat pieniltäkin näyttävät kustannukset kalliiksi alhaiseen tuotto-odotukseen suhteutettuna. Lisäksi vaikka osingoista ei joudukaan maksamaan veroja, on uusien sijoituskohteiden hankinnasta maksettava palveluntarjoajalle kertasuoritus. (Pörssisäätiö 2010b.) Sijoituskohteiden vaihdosta PS –tilin sisällä ei kuitenkaan tarvitse maksaa veroja (Pörssisäätiö 2010a).

Pörssisäätiön toteutti toukokuussa 2010 selvityksen eri palveluntarjoajien PS –tilikustannuksia. Vertailussa esimerkksisäästäjä sijoitti suurimman verovähennykseen oikeuttavan rahamäärän, 5000 euroa vuodessa, 20 vuoden ajan. Kustannusten oletettiin pysyvän säästöajan samana ja varat sijoitettiin kokonaisuudessaan osakerahastoon. Kun tuoton oletettiin vuositasolla olevan 8,2 prosenttia, olisi tilinomistajalla ollut 20 vuoden jälkeen noin 240 000 euroa PS -tilillä. Riippuen palveluntarjoajasta, kustannuksia kertyi säästöaikana enimmillään yli 64 000 euroa ja vähimmillään vajaat 47 000 euroa. Kustannuksiltaan korkein palveluntarjoaja oli OP –Pohjola, jonka PS -tilin kulut olivat 2 euroa kuukaudessa. Edullisin palveluntarjoaja oli Sampo Pankki. Asuntopankin PS -tili oli maksuton, mutta säästöt pystyttiin sijoittamaan vain alhaisen tuotto-odotuksen määräaikaistalletuksiin. Tapiolan ja Ålandsbankenin tarjontaan eivät vastaavasti kuuluneet osakesijoitukset. Sampo Pankki, Evli ja Tapiola eivät perineet kuluja itse PS –tilistä. Nordean valttikorttina taas oli mahdollisuus vaihtaa rahastoja veloitukselta, jolloin aktiivinen säästäjä hyötyy tästä edusta, vaikka itse PS -tilillä olisikin kuukausikustannus. (Pörssisäätiö 2010b.)

5.2 Pitkäaikaissäästötilien tarjonta

PS –lain tuoma selkeä hyöty kuluttajille on kilpailun lisääntyminen ja sitä kautta markkinahintojen laskeminen. Uusin laki sallii yhä useampien palveluntarjoajien osallistumisen vapaaehtoisen eläkesäästämisen markkinoille, sillä vakuutuslaitosten ohella palveluja voi tarjota muun muassa sijoitusyhtiöt. Kilpailu on kiristynyt tämän lisäksi myös toisen laissa määritellyn muutoksen myötä: palveluntarjoajaa voi vaihtaa kesken säästökauden. Palveluntarjoajien hintoja onkin syytä vertailla jatkuvasti kerrytettäessä varoja PS –tilille, sillä pienetkin kustannuserot kasvavat tuntuviksi pitkällä aikavälillä säästettäessä. Nämä kaksi aspektia pakottavat palveluntarjoajat laskemaan hintatasoaan ja luovat aktiivisemman kilpailutilanteen markkinoille. (Pörssisäätiö 2009b.)

Sampo Pankki on pyrkinyt tekemään asiakkailleen helpoksi tutustua pitkäaikaissäästämiseen ja lisännyt kontekstiin houkuttelevaa mielikuvamainontaa; Sampo Pankin kautta asiakkaiden on mahdollista päästä viettämään ”kissanpäiviä eläkkeellä”. Kissanpäivät -teemalla Sampo Pankki pyrkii tutustuttamaan pitkäaikaissäästämisen maanläheisemmin asiakkailleen. (Sampopankki.) Vaikka opinnäytetyö ei pääasiallisesti käsittelekään markkinointia, voitaisiin aihetta sivuten kuitenkin todeta, että vastaavanlaisia mielikuvia luomalla kasvatetaan yleisesti myönteistä asennoitumista pitkäaikaissäästämistä kohtaan.

5.3 Pitkäaikaissäästötilien kysyntä ja määrä

Huhtikuussa 2011, reilu puoli vuotta lanseerauksensa jälkeen, Finanssialan keskusliiton johtaja Timo Silvola kommentoi PS- tilien suosion olleen laimeaa kuluttajien keskuudessa. Silvola epäili PS -tilien tunnettuuden kasvavan maltillisesti ja vasta kolmen vuoden päästä pystyttävän realistisesti arvioimaan PS -tilien kysyntää. Vasta tuolloin kyetään sanomaan, kuinka hyvin suomalaiset omaksuvat PS –tilit eläkesäästämisen muodoksi. (Finanssialan keskusliitto 2011 a.)

Myös Pörssisäätiön artikkelissa todetaan (Pörssisäätiö 2010a), ettei uusi pitkäaikaissäästämisen muoto ole tavoittanut odotettua suosiota. Artikkelissa koetaan vaisulle vastaanotolle olevan useita syitä, esimerkiksi uuden säästömuodon huonon tunnettuuden sekä palveluntarjoajien passiivisuuden. Kuluttajat eivät artikkelin mukaan ole vielä si-

säistäneet uutta vaihtoehtoa ja toisaalta palveluntarjoajien passiivisuus ei ainakaan edistä tunnettuutta. Palveluntarjoajien näkökulmasta katsottuna pitkäaikaissäästötilit eivät ole kovin tuottoisaa liiketoimintaa. (Pörssisäätiö 2010a.)

Kuluttajien laimea innostus PS –tilejä kohtaan voi johtua myös tulevaisuuden näkemyksistä. Yleinen mielikuva on, että pääomaverotus tulee kiristymään ja eläkeikä nousemaan. Toisaalta taas muun muassa jatkuvien talouskriisien tuoma epävarmuus tulevaisuudesta vähentää halukkuutta sitoutua mihinkään eliniäksi. Nämä kaksi vahvaa käsitystä saattavat verottaa PS –tilien suosiota etenkin, kun kyseessä on kauaskantoinen säästösopimus. (Pörssisäätiö 2010a.)

Kesäkuussa 2009, ennen PS –lain voimaantulusta, Pörssisäätiö teetti verkkosivuillaan kyselyn siitä kannustaisiko verovähennys valitsemaan vapaaehtoiseksi eläkesäästökohteen osakkeita. Tuolloin kyselyyn vastanneista 62,94 prosenttia koki verovähennyksen kannustavan osakesäästämiseen vapaaehtoisena eläkesäästämisen muotona. Kielteisesti kysymykseen vastasi 24,29 prosenttia ja loput 12,78 prosenttia eivät vielä tieneet kantansa. (Pörssisäätiö 2009a.)

Suomen Pankin tietojen mukaan vuoden 2010 loppuun mennessä suomalaiset solmivat vajaat 10 000 pitkäaikaissäästösopimusta. Saman vuoden loppuun mennessä PS -tileillä oli varoja yhteensä noin 10 miljoonaa euroa, josta suurin osa oli sijoitettuna rahastosuukisiin ja osakkeisiin. (Finanssialan keskusliitto 2011a.)

6 Pitkäaikaissäästämisen käyttö ja asenteet nuorten keskuudessa

Tutkimusmenetelmän valinnalla on oleellinen merkitys itse tutkimukseen, ja siksi tutkimusmenetelmää ja toteutusta kuvataan tässä luvussa tarkkaan. Lisäksi tutkimuksen toistettavuuden takia tutkimuksen yksityiskohtainen dokumentointi ja vaiheiden kuvaus oli ensiarvoisen tärkeää. Tutkimusongelmaksi valittiin nuorten mielipiteet ja asenteet vapaaehtoista eläkesäästämistä ja erityisesti sidottua pitkäaikaissäästämistä kohtaan. Pitkäaikaissäästämisen kun oletettiin vetoavan etenkin nuoriin aikuisiin monipuolisuutensa vuoksi. Myös yleistä eläketietouden tasoa haluttiin selvittää, sillä nimenomaan tieto vaikuttaa omalta osaltaan mielipiteiden syntyyn.

6.1 Rajaus

Pitkäaikaissäästämisen ominaispiirteet on muokattu houkuttelemaan nuoria aikuisia lukuisilla sijoituskohdemahdollisuuksillaan, joten tietämys PS –tilien vastaanotosta ja mielikuvasta nuorten keskuudessa on ensiarvoisen tärkeää kehitettäessä vapaaehtoista eläkesäästämistä. Tarkka ikäjakauma, 18-30 -vuotiaat, valittiin aiempien eläkkeisiin liittyvien tutkimusten perusteella. Suurimmassa osaa tutkimuksista käytettiin kyseistä ikähaarukkaa edustamaan ”nuoria aikuisia”. Näin ollen tulosten vertailu aiempien tutkimusten kanssa on helpompaa.

Koska pitkäaikaissäästämisen taustalla vaikuttaa lähes poikkeuksetta ajatus lakisääteisen eläketurvan riittämättömyydestä, on oleellista ottaa tutkimuksessa huomioon nuorten yleinen eläketietämys ja käsitys eläkkeen riittävydestä tulevaisuudessa. Näin ollen kyselytutkimuksessa laajennetaan rajausta pelkästä pitkäaikaissäästämisestä ja sen houkuttelevuudesta kartoittamaan myös mielipiteiden taustalla vaikuttavia tietämyksiä ja uskomuksia.

Verotueton eläkesäästäminen, esimerkiksi säästäminen sukan varteen, otetaan pintapuolisesti huomioon tutkimuksessa. Verotuetonta säästämistä ei voida täysin sivuuttaa, koska sen huomiotta jättäminen saattaisi vääristää tulosta nuorten innokkuudesta eläkesäästämiseen ylipäänsä. Voidaankin olettaa, että osa kuluttajista sijoittaa suoraan ja

verotuettomasti muun muassa rahastoihin lisätäkseen eläketurvaansa. Tällöin ei sovi verotuettomuuden takia käyttää termiä vapaaehtoinen eläkesäästäminen, vaikka käytännössä sijoittaminen olisi vapaaehtoista säästämistä eläkettä varten.

6.2 Tutkimusmenetelmän kuvaus

Tutkimus voidaan toteuttaa sekä teoreettisesti että empiirisesti. Oleellista on, että käytettävissä tieteellisissä menetelmissä korostuvat loogisuus, objektiivisuus, yleistettävyyys, todennettavuus sekä empirian ja teorian yhteensopivuus (Holopainen & Pulkkinen 2008, 13). Opinnäytetyön ensimmäiset luvut tarkastelivat aihetta teoreettiselta kannalta luoden perustutkimuksen eli pohjan empiiriselle osiolle. Vaikka opinnäytetyön teoreettinen tutkimus oli jo itsessään pätevä ja kokonaisvaltainen, tuli käytännönlähtöisyyden kannalta toteuttaa vielä empiirinen tutkimus. Empiirinen, eli soveltava tutkimus, keskittyy keräämään käytännön tietoa ja havaintoja perustutkimuksen tuloksiin nojaten (Holopainen & Pulkkinen 2008, 20).

Empiirinen tutkimus toteutettiin tilastollisin menetelmin kvantitatiivisena eli määrällisenä tutkimuksena. Kvantitatiivinen tutkimus vastaa muun muassa kysymyksiin ”kuinka paljon?” ja ”mikä?”, kun taas kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus antaa vastaukset kysymyksiin ”millainen?” ja ”miten?”. (Holopainen & Pulkkinen 2008, 20-21.) Oli selvää, että tutkimus toteutettaisiin kvantitatiivisena tutkimuksena otoskoon takia. Lisäksi oli olennaista saada standardoituja vastauksia helpottamaan tulosten tiivistämistä. Toisaalta tutkimuksessa haluttiin esille myös vastaajien omia mielipiteitä, ideoita ja kokemuksia, joten tutkimuksessa käytettiin avoimia kysymyksiä. Kvalitatiivisten tietojen kerääminen oli osaltaan oleellista, sillä otos oli pieni eivätkä mielipiteet siten olleet suoraviivaisesti yleistettävissä perusjoukkoon.

Opinnäytetyön tutkimuksessa käytettiin deduktiivista päättelyä, eli yleisestä tilanteesta ja teoriasta edettiin havainnoimaan otosyksiköiden käyttäytymistä. Oleellista deduktiivisessä päättelyssä on se, että teorian pohjalta rakennetaan hypoteeseja, joiden mukaan tutkimus toteutetaan (Holopainen & Pulkkinen 2008, 14). Esimerkkinä hypoteesista kyseisen tutkimuksen kohdalla oli muun muassa se, että nuorten aikuisten eläketietoisuus on heikkoa eikä eläkesäästöjä olla juuri ajateltu.

6.3 Näyte ja otanta

Tutkimuksen perusjoukon ollessa suomalaiset 18-30-vuotiaat nuoret, ei kokonaistutkimus tullut kysymykseen. Perusjoukon jokaiselle yksikölle olisi ollut mahdotonta ja turhaa tehdä kyselyä. Näin ollen opinnäytetyön tutkimuksessa oli alun perin tarkoituksena kerätä perusjoukkoa edustava osajoukko eri alojen ammattikorkeakouluopiskelijoista, mutta lopulta tutkimuksessa päädyttiin ottamaan harkinnanvaraisella otannalla näyte perusjoukosta.

Näytteen kohteena olivat ammattikorkeakoulu HAAGA-HELIAN Finanssi- ja talousasiantuntijan koulutusohjelman opiskelijat, joilla oletettiin olevan keskivertoa enemmän mielenkiintoa kyselyn vastaamiseen. Lisäksi kyseisen koulutusohjelman opiskelijoilla saattaa olla opintojensa takia suhteessa enemmän mielipiteitä säästämisestä ja ideoita esimerkiksi vapaaehtoisen eläkesäästämisen kehittämisestä nuorten näkökannalta.

Näytteen koko oli 126 opiskelijaa, eli kaikki HAAGA-HELIAN Finanssi- ja talousasiantuntijan koulutusohjelman opiskelijat. Tästä joukosta vain 22 opiskelijaa vastasi kyselyyn. Näin ollen vastausprosentiksi muodostui 17. Tavoitteena oli saada ainakin 50 vastausta, joten vastausprosentti jäi tavoitetta pienemmäksi.

Näyte on eräänlainen osajoukko, jonka ominaisuudet eivät kuitenkaan vastaa perusjoukon ominaisuuksia oikeassa suhteessa (Holopainen & Pulkkinen 2008, 29). Opinnäytetyön tutkimuksessa näyte otettiin harkinnanvaraisena otantana, joka ei satunnaisotannan tavoin ole todennäköisyyteen perustuva menetelmä. Harkinnanvaraisessa otannassa otantayksiköt valitaan harkitusti kuitenkin objektiivisuus ja tasavertaisuus huomioon ottaen (Holopainen & Pulkkinen 2008, 36). Vaikka näytteenä saadut tulokset eivät ole täysin yleistettävissä perusjoukkoon, ovat tulokset silti hyvin toteutetussa tutkimuksessa luotettavia. Haittana näytteessä saattaa olla sen heikko edustettavuus. Toisaalta harkinnanvaraisella otannalla saa helpoiten käsityksen otosyksiköiden näkemyksistä sekä ideoista ja se on hyödyllinen menetelmä hypoteesien kehittämisessä. (Holopainen & Pulkkinen 2008, 36; Kananen 2008, 74.)

6.4 Tutkimuksen toteutus

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena survey –kyselynä Webropol -verkkosivujen kautta. Osojoukkoon kuuluvat henkilöt saivat henkilökohtaisiin sähköposteihinsa linkin, jonka kautta kyselyyn pystyi vastaamaan. Vastausaikaa oli annettu ensin viikko. Tämä viikko ajoittui vappuun, minkä takia vastauksia saatiin verrattain vähän. Kahden viikon kuluttua sama kysely lähetettiin otosyksiköille uudestaan ja saatekirjeen kautta vastamatta jättäneitä kehoitettiin vastaamaan kyselyyn. Toisella kyselykerralla tuloksia saatiin lisää ja lopulliseksi vastausmääräksi tuli 22.

Tutkimus oli tarpeen toteuttaa verkossa, jossa vastaaminen on nopeinta ja helppointa. Toisaalta verkossa toteutettuun kyselyyn on helpompi kieltäytyä vastaamasta verrattuna esimerkiksi kasvokkain annettuun kyselylomakkeeseen. Survey -kyselyn hyviin puoliin lukeutuu haastattelijan vaikutuksen puuttuminen vastaustilanteessa, suurenkin tietomäärän vaivaton kokoaminen sekä saatujen tulosten johdonmukaisuus (Holopainen & Pulkkinen 2008, 21). Nämä hyvät puolet johtuvat muun muassa siitä, että suurimpaan osaan kysymyksistä esitetään valmiit vastausvaihtoehdot. Vastausvaihtoehdot myös minimoivat vastausvirheet ja sen mahdollisuuden, että kysymykset tulkittaisiin eri tavoin.

Kyselylomake oli määrämuotoinen ja kysymykset muokkautuivat samalla, kun teoriaosuus eteni. Kysymyksien viimeisessä asettelussa apua saatiin opinnäytetyöohjaajalta, tutkimusmenetelmien opettajalta sekä sijoitusalan yksityisyritykseltä. Kyselyssä käytettiin lähinnä valmiita vastausvaihtoehtoja, mutta myös laadullista tietoa saatiin kerättyä avointen kysymysten kautta. Kysymysten runko rakennettiin viitekehyksen pohjalta, teorian mukaisessa järjestyksessä ja kysymykset eroteltiin aihealueisiin selkeyden vuoksi. Osaan kysymyksistä oli liitetty ingressi, jonka tarkoituksena oli antaa kysymyksen vastaamiseen oleellista objektiivista tietoperustaa. Tulkintavirheiden välttämiseksi kysely testattiin kolmella koevastaajalla ennen julkaisuaan.

6.5 Aineiston käsittely ja analysointi

Aineistoa käsiteltiin kuvailevan tilastotieteen tavoin. Oleellista oli tiivistää saaduista tuloksista tunnuslukuja ja taulukoita sekä esittää tuloksia graafisina kuvioina. Näin tulok-

set saatiin helpommin esitettävään ja havainnollistettavaan muotoon. Koska vastauksia saatiin sekä vastausvaihtoehtojen että avointen vastausten kautta, käsiteltiin tuloksia numeerisesti ja kirjallisesti. Apuna aineiston käsittelyssä olivat lähinnä Microsoft Word ja Excel sekä Webropolin omat työvälineet. Avoimet vastaukset eli tutkimuksen kvalitatiiviset tulokset kerättiin ensin aiheittain yhteen ja tulkittiin sitten tutkimuksen toteuttajan toimesta.

Kvantitatiivisista vastauksista muodostettiin ensin havaintomatriisi, jossa tilastoyksiköt ovat listattuna vasemmanpuoleisessa sarakkeessa ja muuttujat ovat sijoitettuna otsikkoriviin. Näin tulokset saadaan helposti käsiteltävään muotoon, kun jokaisen vastaajan vastaukset näkyvät omalla rivillään ja jokaisen muuttujan saamat arvot näkyvät omassa pystysarakkeessaan (Holopainen & Pulkkinen 2008, 46 -47). Matriisissa muuttujien arvoja käsiteltiin numeroin, eli käytännössä vastaukset muutettiin numeeriseen muotoon. Tämä auttoi tulosten tulkitsemisessa tilastotieteellisin menetelmin. Havaintomatriisiin lisäksi tuloksia käsiteltiin myös frekvenssitaulukoinnin, ristiintaulukoinnin ja korrelaatiokertoimen avulla.

Frekvenssitaulukossa tietyn muuttujan kukin arvo lasketaan yhteen, jolloin saadaan arvojen jakauma. Tätä arvojen jakaumaa eli frekvenssiä voidaan havainnollistaa vielä prosentuaalisin osuuksin. Ristiintaulukoinnissa kuvataan muuttujien välistä riippuvuutta. Ensimmäisen muuttujan arvot on esitetty vasemmassa pystysarakkeessa ja toisen muuttujan arvot on sijoitettu otsikkoriville. (Holopainen & Pulkkinen 2008, 52.) Ristiintaulukoinnin avulla opinnäytetyön tutkimuksessa saatiin selville esimerkiksi vastaajan tulojen ja eläkesäästämisasteen välinen yhteys.

Korrelaatiokertoimella havainnollistetaan muuttujien tilastollista riippuvuutta. Muuttujien välisen riippuvuussuhteen voi suurpiirteisesti havaita jo hajontakuviosta, jossa muuttujien arvot näkyvät koordinaatistossa muodostaen erinäisiä kuvioita. Hajontakuvion pistejoukkojen ollessa mitä säännönmukaisempia, sitä suurempi korrelaatio niiden välillä vallitsee. Käytännössä hajontakuviot muodostetaan tietokoneohjelmien avulla (Holopainen & Pulkkinen 2008, 229, 232.) Tutkimuksessa ei hyödynnetä hajontakuvioita tarvittavan ohjelmiston puutteen vuoksi, mutta muuttujien riippuvuussuhteita saatiin havainnollistettua korrelaatiokertoimen avulla.

Korrelaatiokerroin on tilastollinen tunnusluku ja matemaattinen keino tutkia muuttujien riippuvuussuhteita. Yleisin käytetty korrelaatiokerroin on Pearsonin korrelaatiokerroin, joka saadaan selville laskentakaavan avulla (Holopainen & Pulkkinen 2008, 233; Kuvio 5). Korrelaatiokerroin saa aina luvut väliltä -1 ja +1. Riippuvuussuhde on sitä voimakkaampaa, mitä lähempänä korrelaatiokerroin on itseisarvoa 1. Arvo +1 tarkoittaa täydellistä lineaarista riippuvuutta ja arvo -1 täydellistä negatiivista riippuvuutta. Näin ollen korrelaatiokertoimen saadessa arvon nolla, ei muuttujien välillä ole lineaarista yhteyttä. (Holopainen & Pulkkinen 2008, 234.) Kyselytutkimuksessa käytetty Webropol -ohjelma laski automaattisesti korrelaatiokertoimet, joten virheitä muuttujien korrelaationsuhteissa ei ole.

$$r = \frac{\sum_i (x_i - \bar{x}) (y_i - \bar{y})}{\sqrt{\sum_i (x_i - \bar{x})^2 \sum_i (y_i - \bar{y})^2}}$$

Kuvio 5. Pearsonin korrelaatiokerroin. (Holopainen & Pulkkinen 2008, 233)

Kaavassa

x_i = muuttujan X i. havaintoarvo

y_i = muuttujan Y i. havaintoarvo

\bar{x} = x_i -arvojen keskiarvo

\bar{y} = y_i -arvojen keskiarvo

Korrelaatiokertoimen lisäksi tuloksia on tarkasteltava tilastollisen merkitsevyystason kautta. Vaikka muuttujien välillä havaittaisiin korrelaatiota, ei riippuvuussuhde välttämättä ole merkitsevä. Tällöin korrelaatiosta tehtävät päätelmät ovat virheellisiä. Merkitsevyystasoa kutsutaan myös riskitasoksi, sillä se kuvaa sitä todennäköisyyttä, jolla tutkija on valmis hylkäämään asettamansa hypoteesin. Riskitaso kertoo täten myös virheellisen päätelmän todennäköisyydestä. P-arvo on tunnusluku, jota käytetään kuvaamaan tätä riskitasoa. Tieteellisissä tutkimuksissa on päädytty yleisesti käyttämään riskitason rajana p-arvoa 0,05 tai 0,01. P-arvon ollessa alle 0,05 ovat tulokset suhteellisen merkitseviä. Mikäli p-arvo on alle 0,01 ovat tulokset merkitseviä ja p-arvon ollessa alle 0,001 ovat

tulokset erittäin merkittäviä. Esimerkiksi p-arvo 0,05 tarkoittaa viiden prosentin riskitasoa. Täten virheen todennäköisyys on 5 prosenttia ja tulosten pätevyyden todennäköisyys on 95 prosenttia. (Yhteiskuntatieteellinen tietarkisto 2003; Holopainen & Pulkkinen 2008, 177.) Tässä opinnäytetyössä käytetään merkittävyyden rajana pääasiassa p-arvoa 0,05. Näin ollen kaikki tutkimuksen tuloksissa mainittavat riippuvuussuhteet toteuttavat myös tulosten merkittävyyden määritelmän. Opinnäytetyössä muuttujien p-arvot on esitetty suluissa korrelaatiokertoimen yhteydessä. Muutoin p-arvoja ei analysoida.

7 Tutkimuksen tulokset

Tässä luvussa käsitellään tutkimuksen tuloksia teoriaosuuden mukaisessa järjestyksessä. Kyselytutkimus jaoteltiin lisäksi aihealueittain neljään pääosioon, joiden avulla vastaaminen ja tulosten analysointi helpottui. Näitä osioita olivat taustatiedot eli demografiset tekijät, lakisääteinen eläketurva ja eläketietouden taso, vapaaehtoinen eläkesäästäminen ja säästäminen ylipäänsä sekä pitkäaikaissäästäminen ja tulevaisuuden suunnitelmat. Tässä luvussa arvioidaan myös tulosten luotettavuutta reliabiliteetin ja validiteetin kautta.

Ennen tutkimuksen toteuttamista asetettiin perusolettamuksia, joiden totuusperäisyyttä haluttiin samalla selvittää. Hypoteesina oli muun muassa se, että nuorten eläketietous on heikkoa eikä eläkettä varten juuri säästetä alle 30 -vuotiaana. Lisäksi oletuksena oli se, että kulutusaikakaudella eläneet nuoret haluavat säilyttää kulutustottumuksensa myös eläkeiällä. Näin ollen oletettiin myös, että nuoret haluavat suuremmat kuin minimieläkkeen tarjoamat tulot ja ovat siksi valmiita säästämään eläkettä varten.

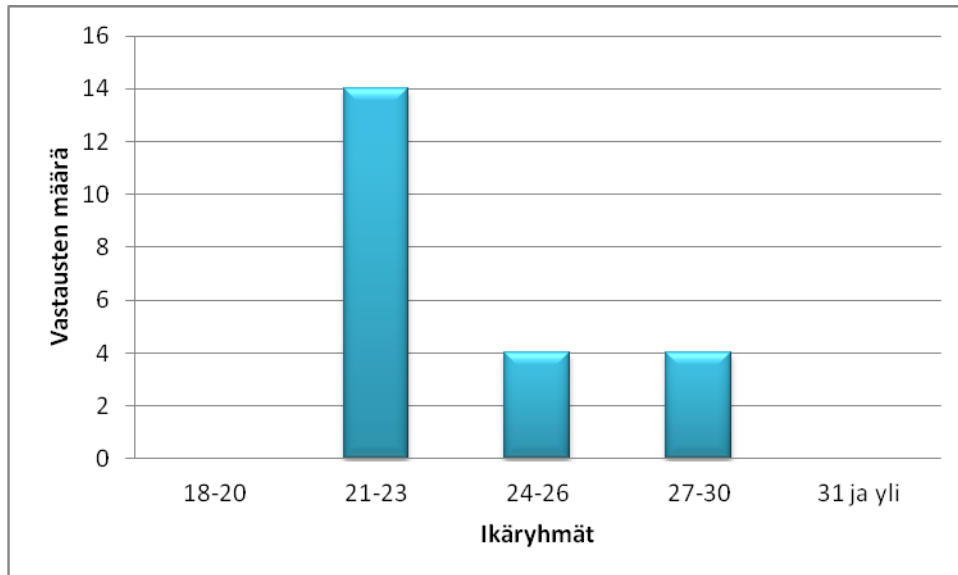
Tutkimustuloksia verrataan aiempiin opinnäytetöiden tutkimuksiin. Tulosten vertailussa käytettyjä opinnäytetöitä olivat Nea Brandtin Nuoret ja eläkesäästäminen (Brandt 2006), Emilia Tähden Vapaaehtoisen eläkesäästämisen houkuttelevuus nuorten aikuisten keskuudessa (Tähti 2008) sekä Mirva Jaakolan ja Maria Moituksen PS -sopimusten kiinnostavuus opiskelijoiden näkökulmasta (Jaakola & Moitus 2011). Aihekentästä nuoret ja eläkesäästäminen löytyi hyvin vähän tutkimuksia. Poikkeuksena oli kyseiset opinnäytetyöt ja siksi ne valittiin tulosten vertailukohdiksi. Eniten tulosten vertailussa hyödynnettiin Jaakolan ja Moituksen tutkimusta, jonka tutkimusongelma vastasi lähimmin kyseisen opinnäytetyön tutkimusongelmaa.

7.1 Taustatiedot

Vastaajien sukupuolijakauma oli varsin tasainen. Vastaajista 11 oli naisia ja 11 miehiä, jolloin kumpaakin sukupuolta edusti puolet vastaajista. Tämä tasainen jakauma osaltaan kasvattaa tulosten luotettavuutta sukupuolellisen edustavuutensa ansiosta. Tuloksissa vertaillaan myös nuorten naisten ja nuorten miesten välisiä eroja eläketietämyksessä ja

eläkesäästökäyttäytymisessä. Nuorten sukupuolieroilla saattaa olla huomattava vaikutus eläketuotteiden houkuttelevuuden kokemiseen ja siksi myös sukupuolieroja tarkastellaan riippuvuussuhteiden kautta.

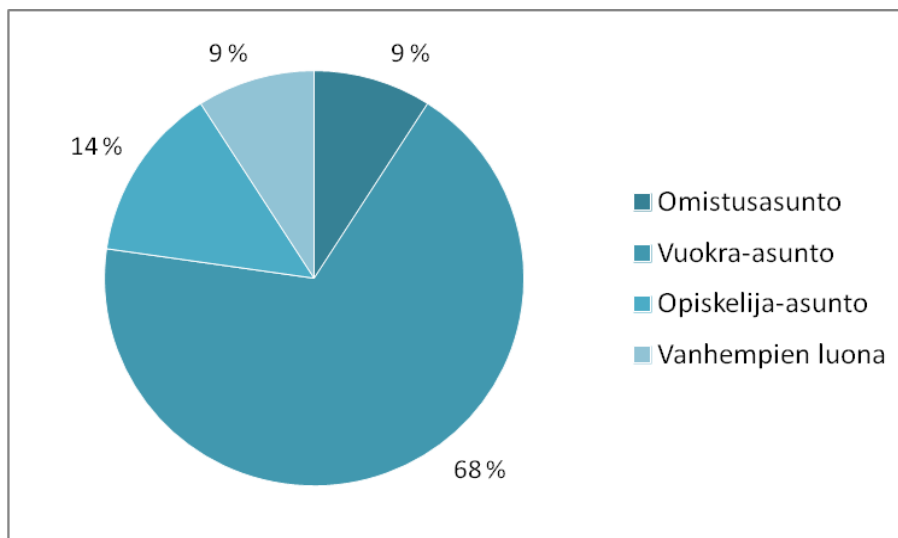
Kyselyssä jaettiin vastaajien iät viiteen ikäryhmään. Ensimmäinen ikäryhmä sisälsi 18 - 20 -vuotiaat ja viimeinen ikäryhmä 30 -vuotiaat ja siitä vanhemmat. Näihin ikäryhmiin ei kuulunut yksikään vastaajista. Suurin osa vastaajista, eli 14 vastaajaa, kuului ikäryhmään 21 -23 -vuotiaat. Ikäryhmiin 24 -26 -vuotiaat sekä 27 -30 -vuotiaat kuului molempiin neljä vastaajaa. Näin ollen 64 prosenttia vastaajista edusti 21 -23 -vuotiaita, eikä näyte näin ollen edusta tasavertaisesti tutkimuksessa määriteltä nuorten ikäväliä, 18-30-vuotiaita. (Kuvio 6.) Tutkimukseen vastanneista 13 olivat naimattomia, avioliitossa olevia oli 8 vastaajaa ja 1 vastaajista oli avioliitossa. Suurin osa vastaajista oli siis naimattomia. Näytteen hajonta siviilisäädyn osalta kuvaa yleisesti nuorten siviilisäädyn hajontaa suhteellisen hyvin: oletettavasti suurin osa nuorista 18 - 30 -vuotiaista on naimattomia ja pienintä prosentuaalista osaa edustaa avioliitossa olevat. Tähän väliin jää avioliitossa elävät.

Kuvio 6. Vastaajien ikä (vuosina)

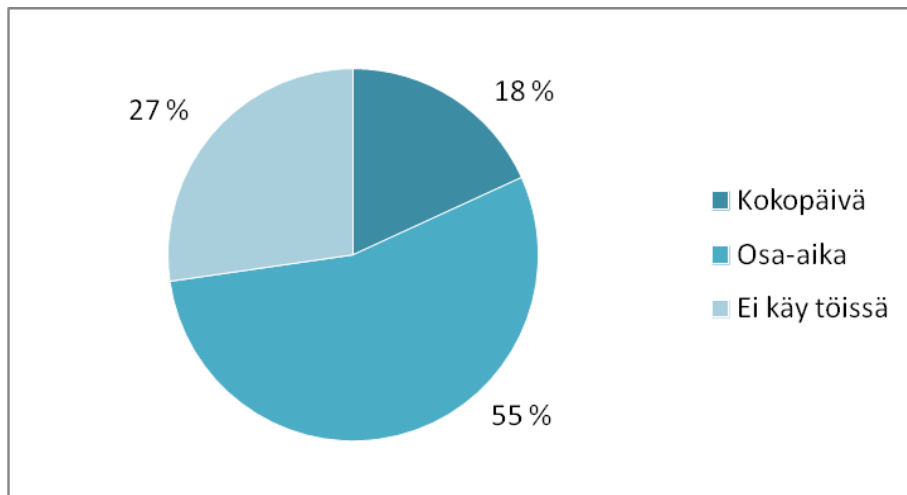
Suurin osa, eli 68 prosenttia vastaajista, asui vuokralla ja toiseksi suosituimpana asuminen oli opiskelija-asunto 14 prosentilla. Vanhempien luona ja omistusasunnossa asui molemmissa yhdeksän prosenttia vastaajista. Asumismuodon hajonta ei kuiten-

kaan kuvaa hyvin yleisesti nuorten asumismuotojen hajontaa. Opiskelijoita tutkittaessa opiskelija-asunnon merkitys asumismuotona on todennäköisesti suurempi kuin koko perusjoukolle, joka koostuu pitkälti myös pääsääntöisesti työelämässä olevista nuorista ja työttömistä. (Kuvio 7.)

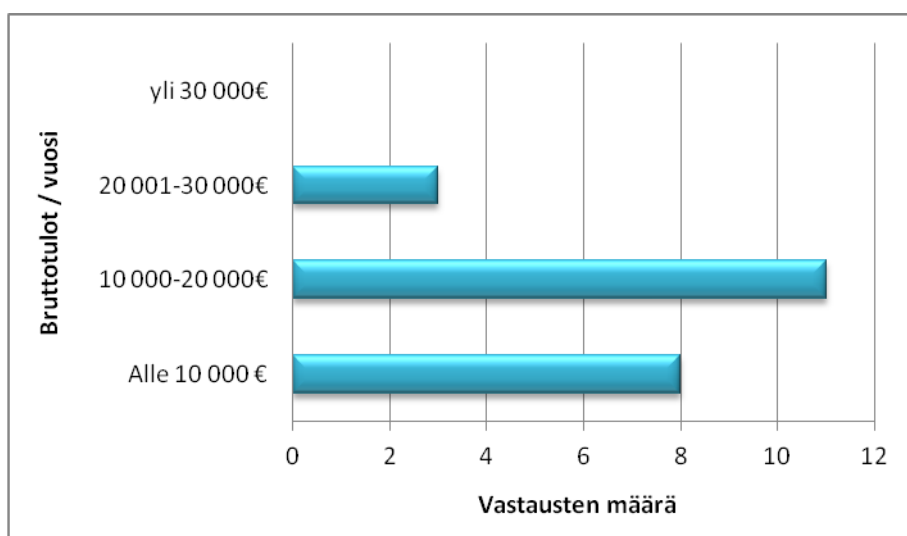
Kuvio 7. Vastaajien asumismuoto

Kaksitoista vastaajaa teki osa-aikaisesti töitä. Osa-aikatyöntekijöitä oli siten suurin osa vastaajista. Kuusi vastaajaa ei käynyt opintojensa ohella ollenkaan töissä ja loput neljä vastaajaa, eli 18 prosenttia vastanneista, teki kokopäivätyötä. Vastaajien työllisyystilanteella oletetaan olevan vaikutusta vapaaehtoiseen eläkesäästämiseen ja sen houkuttelevuuteen, sillä työssäkävillä nuorilla jää todennäköisesti enemmän rahaa säästettäväksi ja lakisääteisen eläkkeen kertymistäkin voisi luulla seurattavan tarkemmin. Työssäkävälle nuorelle voisi kuvitella olevan ajankohtaisempaa ja motivoivempaa perehtyä vapaaehtoiseen eläke-säästämiseen kuin työelämän ulkopuolella olevalla nuorella. (Kuvio 8.)

Kuvio 8. Vastaajien työllisyystilanne

Vastaajista kukaan ei ansainnut yli 30 000 euroa bruttona vuodessa. Vastaajista kolme kuitenkin ansaitsi bruttona opintojensa ohella 20 0001 euron ja 30 000 euron välillä. Puolet vastaajista ansaitsi 10 000 - 20 000 euroa ja loput kahdeksan vastaajaa ansaitsivat alle 10 000 euroa. Tämän taustatiedon perusteella vastaajilla ei olisi ansiotasoonsa nähden varaa säästää suuria määriä ja mahdolliset sivuun laitetut varatkin ovat todennäköisesti tarkoitettu lähitulevaisuuden menoihin kuten asuntoon, matkustamiseen tai kulu- tushyödykkeisiin. Bruttotulojen rikkoessa 30 000 euron rajapyykin voisi olettaa, että tässä korkeimmassa tuloluokassa vapaaehtoinen eläkesäästäminen olisi säännönmukais- ta. Valitettavasti suurimman tuloluokan eläkesäästöinnokkuutta ei voida tässä tutki- muksessa vertailla, sillä vastaajista yksikään ei kuulunut kyseiseen luokkaan. (Kuvio 9.)

Kuvio 9. Vastaajien ansiotaso bruttona per vuosi

7.2 Eläketietous

Nuorten eläketietouden tason nähtiin perusolettamuksena olevan suhteellisen alhainen. Toisaalta finanssi- ja talousasiantuntijuusalan opiskelijoiden ollessa näytteen kohteena, voitiin eläketietouden olettaa olevan vastaajien joukossa lähinnä kohtalaista tai hyvää. Kysyttäessä vastaajilta, kuinka hyvin he tuntevat lakisääteistä eläketurvaa saatiin tulokseksi yllättäen vain kaksi eläketurvaa hyvin tuntevaa vastaajaa. Suurin osa, eli 13 vastaajaa, koki tuntevansa lakisääteistä eläketurvaa kohtalaisesti. Välttävästi turvaansa tunsivat 7 vastaajaa. Näytteestä ei löytynyt vastaajia, jotka eivät olisi tunteneet eläketurvaansa lainkaan. Myönteistä on, että kaikki vastaajista tunsivat edes välttävästi lakisääteistä eläketurvaa, mutta näytteen olisi kuvitellut sisältävän enemmän hyvin eläketurvaa tuntevia vastaajia. Jos finanssi- ja talousasiantuntijuusalan opiskelijoista vain 9 prosenttia tuntee eläketurvaa hyvin, on todennäköistä, että koko perusjoukosta eläketurvaa hyvin tuntevien määrä on prosentuaalisesti vielä vähemmän. (Taulukko 2.)

Taulukko 2. Kuinka hyvin vastaajat tunsivat lakisääteistä eläketurvaa

	Hyvin	Kohtalaisesti	Välttävästi	En ollenkaan	Yhteensä
Vastaajien määrä	2	13	7	0	22
Prosentuaalinen osuus	9%	59%	32%	0%	100%

Aiemmista opinnäytetöistä vain Nea Brandt oli vuonna 2006 tutkinut nuorten tietämystä lakisääteisestä eläketurvasta. Kohderyhmänä olivat 20 -30 -vuotiaat vantaalaisen Sampo Pankin asiakkaat. Brandtin hypoteesina oli, etteivät nuoret tunne hyvin lakisääteistä eläketurvaa. Brandtin tutkimustulokset tukivat hypoteesia: 87 vastaajasta yksikään ei tuntenut hyvin lakisääteistä eläketurvaa, 50 prosenttia vastaajista tunsivat heikosti ja jopa 26,4 prosenttia vastaajista ei tuntenut eläketurvaa ollenkaan. (Brandt 2006, 41-42.)

Vertailtaessa Brandtin tutkimusta kyseisen opinnäytetyön tuloksiin voidaan Brandtin tulosten todeta olevan kielteisempiä. Tämä voi johtua siitä, että tutkimusten välillä on kulunut aikaa kuusi vuotta. Toisaalta opinnäytetyön näytteenä ovat opintojensa takia alaa paremmin tuntevat nuoret. Lisäksi maantieteellisellä sijainnilla voi olla merkitystä

tuloksiin, sillä Brandtin vastaajat olivat kaikki tietyn alueen, vantaalaisen konttorin asiakkaita.

Lakisääteisen eläketurvan tietämyksen riippuvuussuhdetta taustamuuttujiin tarkasteltiin korrelaatiokertoimen avulla. Ainoa eläketurvan tietämyksen kanssa selkeästi korreloiva muuttuja oli työllisyystilanne. Näiden muuttujien välinen korrelaatiokerroin oli 0,52 (p-arvo 0,01). Riippuvuussuhde oli siis positiivinen, eli kokopäivätyössä olevat tunsivat eläketurvaansa paremmin kuin osa-aikatyössä olevat. Vähiten lakisääteistä eläketurvaa tunsivat siten työtä tekemättömät opiskelijat.

Vastaajien kiinnostusta lakisääteistä eläketurvaa kohtaan kartoitettiin myös kysymällä, tutustuvatko he vuosittaiseen eläkeotteeseensa. Vastaajista viisitoista kertoi tutustuvansa eläkeotteeseensa vuosittain. Eläkeotteeseen on joskus tutustunut viisi vastaajaa ja yksi vastaajista ei ollut tutustunut siihen koskaan. Vaikka eläketurvan tietämys oli oletettua alhaisempaa, näyttää nuoria kuitenkin kiinnostavan oman lakisääteisen eläkkeensä kertyminen. Näin ollen eläketietämyksen huonoon tasoon ei todennäköisesti vaikuta nuorten kiinnostuksen puute vaan lähinnä tiedon hankala hankkiminen. Lisäksi eläketuntemuksen lisääminen vaatii pitkälti omatoimista tiedonkeruuta.

Kyselyssä kartoitettiin vastaajien mielipidettä lakisääteisen eläketurvan riittävydestä vastaajan siirtyessä eläkkeelle. Yksikään vastaajista ei ollut sitä mieltä, että eläke tulisi olemaan riittävä. Yksi vastaajista ei osannut sanoa kantaansa ja loput 21 vastaajaa ennusti eläketurvansa olevan tuolloin riittämätön. Hajontaa ei vastausten välillä juuri ollut, eikä siten myöskään riippuvuussuhdetta muiden muuttujien kanssa. Mielipide eläkkeen riittämättömyydestä on yhtenäinen. Myös Brandtin tutkimuksessa 81,6 prosenttia koki eläkkeen riittämättömänä, mutta kuitenkin 18,4 prosenttia uskoi lakisääteisen eläkkeen riittävän (Brandt 2006, 42). Emilia Tähti tutki myös vuonna 2008 opinnäytetyössään nuorten käsitystä eläketurvansa riittävydestä. Tutkimukseen vastasi 40 henkilöä, jotka opiskelivat ammattikorkeakoulussa Helsingissä. Tulosten mukaan 17,5 prosenttia vastaajista uskoi pärjäävänsä eläkeaikana pelkällä lakisääteisellä työeläkkeellä. Loput 82,5 prosenttia eivät uskoneet pärjäävänsä pelkällä työeläkkeellä. (Tähti 2008, 43.) Verrattaessa aiempien tutkimusten tuloksia tämän opinnäytetyön tuloksiin, voidaan tässä tutkimuksessa vastaajien todeta olleen kriittisempiä eläketurvan riittävyttä kohtaan.

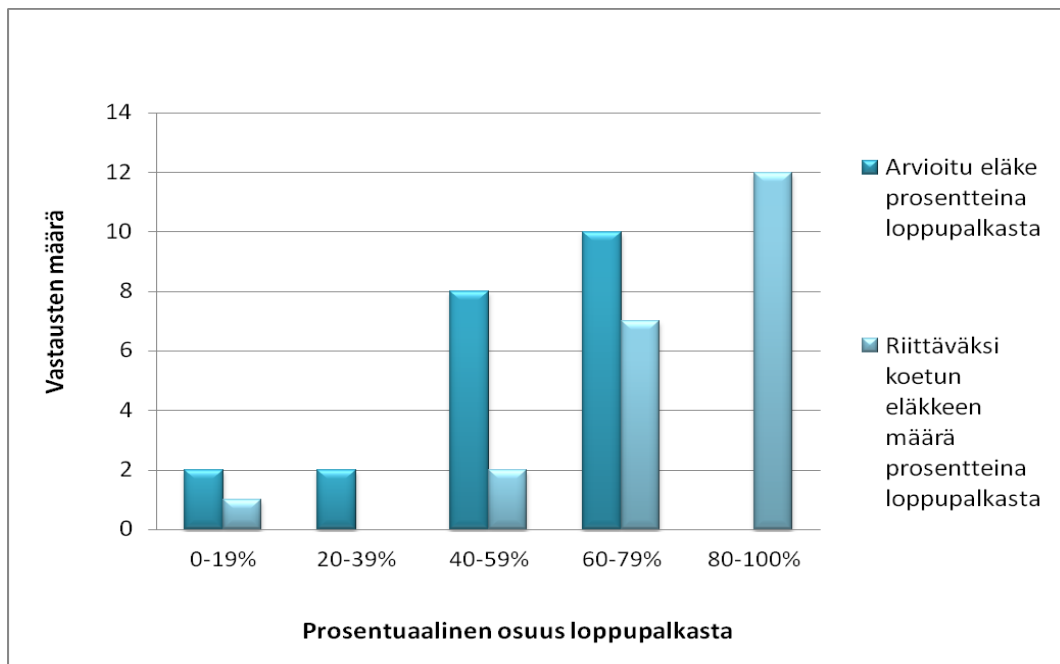
Taulukko 3. Arviot ja odotukset lakisääteisen eläkkeen suuruudesta

	Kuinka monta prosenttia loppupalkasta arvioit eläkkeesi olevan?	Kuinka monta prosenttia loppupalkasta takaisi riittävän eläkkeen?
Minimiarvo	5,2	5
Maksimiarvo	75	100
Keskiarvo	48,83	72,95
Mediaani	52,5	80

Tutkimuksessa tiedusteltiin vastaajien käsitystä lakisääteisen eläkkeen suuruudesta prosentuaalisena osuutena loppupalkasta. Loppupalkalla tarkoitettiin ennen eläkeikää saavutettua säännöllistä ansiopalkkaa. Yksi vastaajista arvioi eläkkeen suuruuden olevan vain 5,2 prosenttia loppupalkasta. Muuttujan maksimiarvona taas oli optimistinen 75 prosenttia loppupalkasta. Hajonta oli siis suuri kysyttäessä eläkkeen suuruudesta: vastaukset vaihtelivat välillä 5,2 -75 prosenttia loppupalkasta. Keskimääräiseksi tulokseksi muodostui eläkkeen 48,83 prosentin suuruus loppupalkkaan nähden. (Taulukko 3; Kuvio 10.) Tämä keskiarvo on hyvin totuudenmukainen, sillä Eläketurvakeskuksen mukaan ansioeläkkeen määrä tulee 68 -vuotiailla olemaan noin 40 prosenttia keskipalkasta lähitulevaisuudessa (Biström ym. 2007, teoksessa Kari 2009, 1).

Seuraavaksi vastaajilta kysyttiin, kuinka monta prosenttia loppupalkasta takaisi riittävän eläkkeen. Oletuksena oli, että kaikki vastaajat kokisivat riittäväksi eläkkeeksi reilusti yli 50 prosentin osuuden loppupalkasta. Tulokset kuitenkin osoittivat, että jopa kolmelle vastaajalle kahdestakymmenestä kahdesta riittäisi eläkkeeksi alle 60 prosenttia loppupalkasta. Vastaajista seitsemän piti 60 -79 prosentin osuutta riittävänä eläkkeenä ja loput kaksitoista vastaaja piti sopivana osuutena 80 -100 prosenttia. Yksi vastaajista koki vasta 100 prosentin, eli täyden loppupalkan, olevan riittävä eläke. Keskiarvoksi odotetusta ja riittävästä eläkkeestä saatiin 72,95 prosenttia loppupalkasta. Verrattuna eläkkeiden todelliseen prosentuaaliseen määrään loppupalkasta, tämä riittäväksi arvioidun eläkkeen keskiarvo on noin 30 prosenttiyksikköä suurempi. (Taulukko 3; Kuvio 10.)

Tulosten vertailu oletetun eläkkeen suuruuden ja riittäväksi koetun eläkkeen suuruuden välillä osoittaa, että nuorilla on käsitys eläkkeen pienuudesta suhteessa riittäväksi koettuun eläkkeeseen. Oleellista onkin, ymmärtävätkö nuoret näiden kahden muuttujan arvojen välistä ristiriitaa. Kysymys kuuluukin, tiedostavatko nuoret vapaaehtoisen eläkesäästämisen olevan yksi tärkeimmistä keinoista pienentää todellisuuden ja odotusten välistä kuilua. Toisaalta osa vastaajista ja nuorista saattaa odottaa, että lakisääteinen eläketurva kasvaisi kuromaan kiinni riittäväksi koetun eläkkeen suuruuden.

Kuvio 10. Arviot ja odotukset lakisääteisen eläkkeen suuruudesta

Sopivaksi eläkkeelle jäänti -iäksi vastaajat kokivat keskimäärin 64,41 vuotta. Yhden vastaajan mielestä 55 ikävuoden kohdalla olisi sopivaa jäädä eläkkeelle. Neljän vastaajan mielestä 60 -vuotiaana on hyvä aika siirtyä eläkkeelle. Näiden viiden vastaajan osalta todellisuus ei vastaa odotuksia, sillä nykyistä eläkeikää 63 ikävuotta tullaan todennäköisesti nostamaan entisestään. Vastoin oletuksia, suurin osa vastaajista koki sopivan eläkeikään olevan 64 vuotta tai enemmän ja jopa 12 vastaaja piti 65 ikävuotta sopivana ikenä jäädä eläkkeelle. Yksi vastaajista piti vielä 73 ikävuotta sopivana eläkkeelle jäänti -ikänä. Näin ollen eläkepäättäjien aikeet nostaa eläkeikää eivät todennäköisesti saa suurta vastarintaa nuorten keskuudessa. Saattaa olla, että nuoret tiedostavat elinajanodotteen nou-

sun ja toisaalta arvostavat ahkeruutta ja kunnianhimoa paikallaolon sijaan, mikä vaikuttaa sopivaksi koettuun eläkeikään kasvattavasti. (Taulukko 4.)

	Minkä ikäisenä olisi mielestäsi sopivaa jäädä eläkkeelle?
Minimiarvo	55
Maksimiarvo	73
Keskiarvo	64,41
Mediaani	65

Taulukko 4. Sopiva ikä jäädä eläkkeelle

7.3 Vapaaehtoinen eläkesäästäminen ja säästäminen

Kyselytutkimuksen osiossa ”Vapaaehtoinen eläkesäästäminen ja säästäminen ylipäänsä” kysyttiin, onko vastaajilla vapaaehtoisia eläkesäästöjä, mitä syytä he pitivät tärkeimpänä eläkesäästöjen hankkimiselle ja missä iässä vapaaehtoinen eläkesäästäminen tulisi aloittaa. Osio oli tarpeellista aloittaa kysymällä, jääkö vastaajilla ylipäättään rahaa säästettäväksi. Lisäksi haluttiin kartoittaa syitä säästämiseen, jotta nähtäisiin, mitkä säästökohdeet menevät tärkeydessään eläkkeeseen säästämisen edelle.

Vastaajista 14, eli noin 64 prosenttia, sanoi säästävänsä tällä hetkellä. Kahdeksalla vastaajalla tulot eivät riittäneet säästämiseen, mikä on varmasti totuudenmukaista opiskelijoiden tulotasoa ajatellen. Kukaan ei todennut tulojensa olevan riittävät säästämiseen, mutta olevansa haluton säästämään. Tämän kysymyksen tulokset ovat siinä mielessä mielekkäitä, että säästöinnostusta ei vaikuta ainakaan kyseisiltä nuorilta uupuvan. Olettavasti huomattavalla osalla nuorista, etenkin opiskelijoilla, tulot menevät kuitenkin päivittäiseen toimeentuloon. Toisaalta tuloksiin on varmasti vaikuttanut vastaajien opiskelutausta.

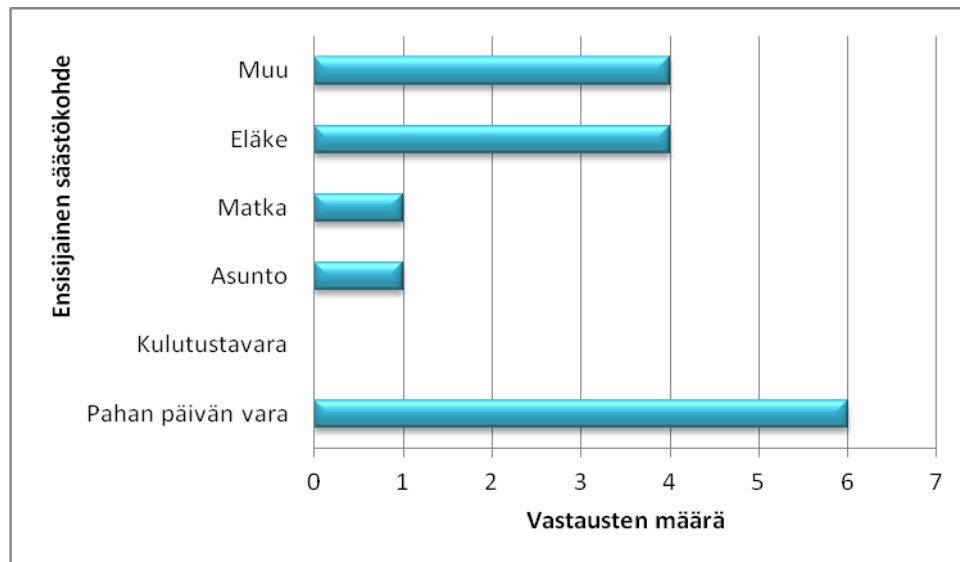
Niiltä vastaajilta, jotka sanoivat säästävänsä, kysyttiin seuraavaksi, mitä varten he säästävät. Tässä kohtaa olisi kysymys pitänyt tarkentaa siten, että vastaukseksi saadaan säästäjän ensisijainen säästökohde. Todennäköisesti vastaajat kuitenkin valitsivat vaihtoeh-

doista tärkeimmäksi kokemansa säästökohteen. Oletuksena oli, että eläke ei kuulu nuorten ensisijaisiin säästökohteisiin, vaan säästöjä kerättäisiin lähinnä pahan päivän, asunnon tai matkan varalle. Nuorille ominaista on yleisesti tavoitesäästäminen, jossa säästöjä kerätään lähitulevaisuuden kohteisiin. Eläkkeen voisi täten kuvitella säästökohteeksi, mikä ei kaukaisuutensa ja ehkä kielteisenkin miellelyhtymänsä vuoksi motivoisi nuorta säästämään. Tulokset eivät vastanneet perusolettamuksia tämän kysymyksen osalta todennäköisesti suurilta osin vastaajien opiskelutaustasta johtuen. (Kuvio 11.)

Suurin osa, eli kuusi vastaajaa, säästi lähinnä pahan päivän varalle. Seuraavana säästökohteena olikin jo säästäminen eläkettä varten sekä säästäminen muuhun kuin vastausvaihtoehtojen tarjoamiin kohteisiin. Vain yksi vastaaja sanoi säästävänsä asuntoa varten ja yksi matkaa varten. Kulutustavaraa varten ei säästänyt yksikään vastaajista. Tuloksista ilmenee selkeästi vastaajien olevan opiskelijoita: tuloja on vähän ja pahan päivän varalle on miltei pakollista kerryttää säästöjä. Toisaalta on mielenkiintoista huomata, että osa opiskelijoista säästää eläkkeeseen jo ennen täysin työelämään astumista. (Kuvio 11.)

Ensisijaisen säästökohteen arvoissa havaittiin riippuvuussuhteita muihin muuttujiin. Sukupuoli korreloi ensisijaisen säästökohteen kanssa: suurin osa naisista säästi pahan päivän varalle, kun taas suurin osa miehistä säästi eläkkeeseen tai muihin säästökohteisiin. Näitä muita säästökohteita olivat pääasiassa sijoitukset ja taloudellinen riippumattomuus. Kysymyksessä saattaa olla tulkinnanvaraisuutta, sillä kolme vastaajaa sanoi säästävänsä sijoituksia, kuten arvopapereita ja osakkeita, varten. Harvemmin perimmäinen syy säästämislle on sijoituksen hankkiminen. Sijoitusinstrumentit useimmiten koetaan lähinnä eräänlaisena säästämisen keinona, kuin itse säästökohteena.

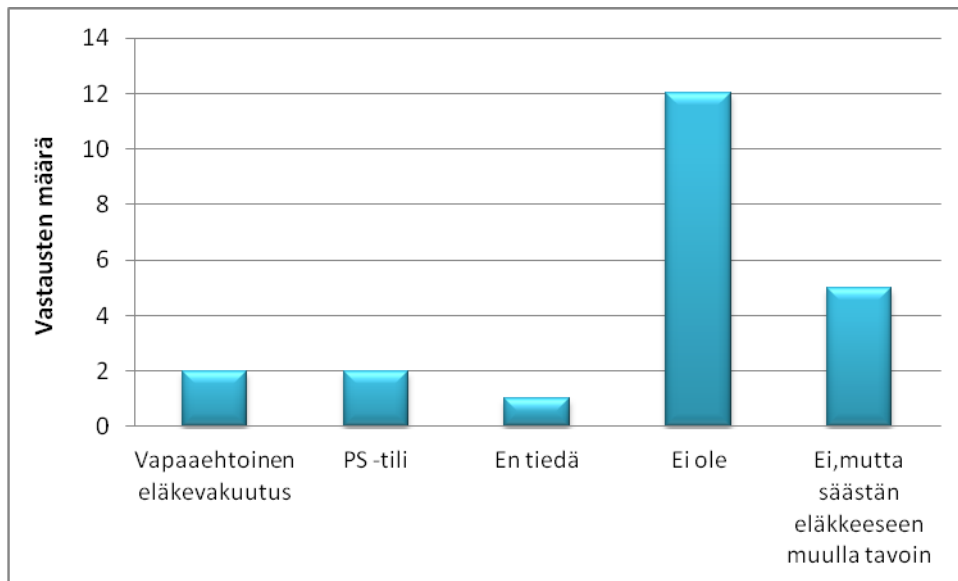
Säästökohde korreloi vahvasi myös vastaajan mielipiteeseen pankkien vastuusta asiakkaidensa eläkesäästötietoudesta. Ne vastaajat, jotka kokivat pankkien olevan vastuussa asiakkaiden eläkesäästötietoudesta, säästivät lähinnä pahan päivän varalle. Vastaavasti ne, jotka eivät kokeneet pankin olevan tietoudesta vastuussa, säästivät lähinnä eläkkeeseen ja muuhun, eli sijoituksiin ja taloudelliseen riippumattomuuteen. Korrelaatiokerroin näiden muuttujien välillä oli 0,51 (p-arvo 0,04).

Kuvio 11. Vastaajien ensisijainen säästökohde (mikäli vastasivat säästävänsä)

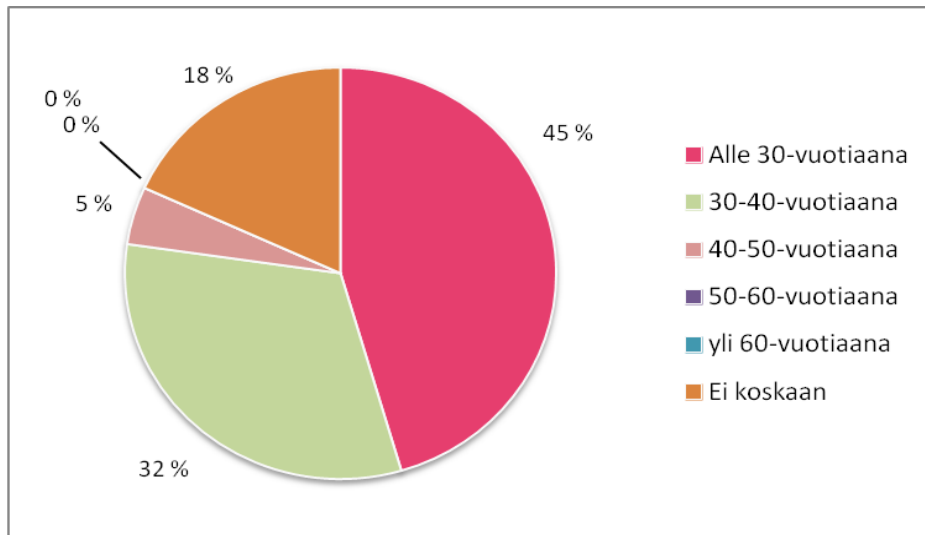
Tutkimuksessa kysyttiin, onko vastaajalla jo olemassa vapaaehtoisia eläkesäästöjä. Vastaajista 55 prosentilla ei vielä ollut vapaaehtoisia eläkesäästöjä. Yhdeksi vastausvaihtoehdoksi asetettiin arvo ”en tiedä”. Oletuksena kuitenkin oli, että kaikki tietävät mahdollisista vapaaehtoisista eläkesäästöistään. Yksi kuitenkin vastasi, ettei tiedä, onko hänellä kyseisiä säästöjä. Vastaus oli yllättävä etenkin, kun kyselyn kohteena oli alaa opiskelevat. Siksi olisikin mielenkiintoista tietää, kuinka suuri osa alaa opiskelemattomista nuorista ei tiedä, omistaako vapaaehtoisia eläkesäästöjä vai ei. Kahdella kyselyyn vastanneella oli vapaaehtoinen eläkevakuutus ja kahdella PS -tili. Loput vastaajista totesivat säästävänsä eläkettä varten muilla tavoin. Näitä muita tapoja olivat suorat osakesijoitukset ja osakesalkut. Näin ollen yhteensä yhdeksän vastaajaa, eli 41 prosenttia vastanneista, säästi eläkettään varten joko verotuetusti tai verotuettomasti. Kysymys ei yllättäen korreloinut vahvasti muiden muuttujien kanssa. (Kuvio 12.)

Jaakola ja Moitus kysyivät myös tutkimuksessaan, oliko vastaaja jo aloittanut vapaaehtoisen eläkesäästämisen. Vastaajista 14,5 prosenttia, eli 28 henkilöä sanoi jo säästävänsä vapaaehtoiseen eläkkeeseen. Näistä 28 vastaajasta suurin osa, eli 64,3 prosenttia säästi eläkkeeseen vapaaehtoisen eläkevakuutuksen kautta, 17,9 prosenttia säästi PS -tilille ja loput säästivät muilla tavoin. Jaakolan ja Moituksen tutkimuksessa eläkettä varten säästäviä oli jopa 26,5 prosenttiyksikköä vähemmän kuin tämän opinnäytetyön eläkesäästäjiä verrattaessa vastausten prosenttiosuuksia kyseisten tutkimusten välillä. (Jaakola & Moitus 2011, 39.)

Kuvio 12. Onko sinulla vapaaehtoisia eläkesäästöjä

Vastaajilta kysyttiin seuraavaksi, minkä ikäisenä vapaaehtoinen eläkesäästäminen tulisi aloittaa. Vastaajista 45 prosenttia oli sitä mieltä, että vapaaehtoinen eläkesäästäminen tulisi aloittaa alle 30 -vuotiaana, 32 prosenttia koki säästämisen aloittamisen kuuluvat 30 -40 ikävuoteen ja enää viisi prosenttia vastaajista totesi 40 -50 ikävuoden olevan oikea ajankohta aloittaa vapaaehtoinen eläkesäästäminen. Yksikään vastaajista ei ollut sitä mieltä, että eläkesäästäminen tulisi aloittaa enää yli 50 -vuotiaana. Kuitenkin 18 prosenttia oli sillä kannalla, ettei vapaaehtoista eläkesäästämistä tulisi koskaan aloittaa, Syitä tähän oli vapaaehtoisten eläkesäästöjen muutosalttius, tuotteiden huonojen puolten painavuus sekä muiden säästö- ja sijoitusmuotojen paremmuus. (Kuvio 13.)

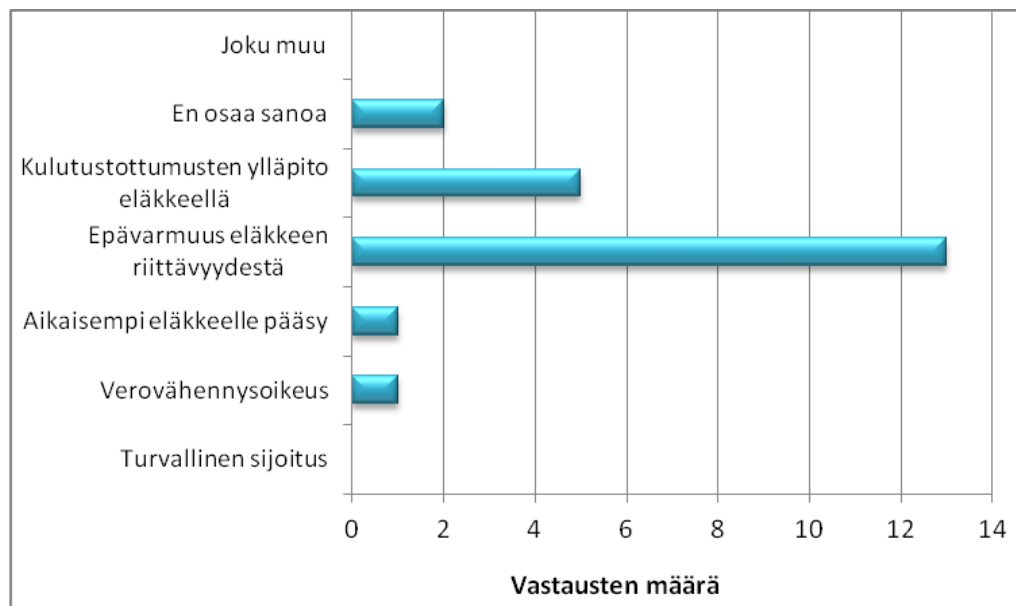

Kuvio 13. Minkä ikäisenä vapaaehtoinen eläkesäästäminen tulisi aloittaa

Tutkimuksessa haluttiin kartoittaa, minkä syyn vastaajat kokivat tärkeimpänä vapaaehtoisen eläkesäästämisen hankkimiselle. Vastaajista 59 prosenttia näki tärkeimpänä syynä epävarmuuden lakisääteisen eläkkeen riittävydestä. Vastaus oli oletettu, sillä näytteen vastausjoukko oli vahvasti yhtä mieltä lakisääteisen eläketurvan riittämättömyydestä. Toiseksi tärkeimpänä syynä pidettiin kulutustottumusten ylläpitoa eläkeaikana, mikä sekin oli perusolettamuksena yksi tärkeimmistä syistä. Tämän hetken nuoret ovat kasvaneet kulutuksen aikakaudella, joten heidän halunsa ylläpitää totuttua kulutustasoa ei ole yllättävää. (Kuvio 14.)

Vastaajista vain yksi piti aikaisempaa eläkkeelle pääsyä tärkeimpänä ja yksi koki verovähennysoikeuden oleellisimpana syynä. Aikaisempaa eläkkeelle pääsyä ei odotetusti pidetty yhtenä tärkeimmistä syistä, sillä vastaajat kokivat sopivaksi eläkkeelle jäänti-iäksikin keskimäärin 64,41 vuotta, joka on nykyistäkin eläkeikää korkeampi. Kaksi vastaajista ei osannut sanoa mielestään tärkeintä syytä. Kukaan ei pitänyt vapaaehtoisten eläkesäästöjen hankkimiselle tärkeimpänä syynä turvallista sijoitusvaihtoehtoa. Tämän vaihtoehdon nolla-arvo tukee vastaajien yleistä mielipidettä siitä, että vapaaehtoinen eläkesäästäminen ja etenkin pitkäaikaissäästäminen koetaan epävarmana sijoituksena muutosalttiutensa takia. Kysymyksen arvot eivät korreloineet muiden muuttujien kanssa. (Kuvio 14.)

Brandt selvitti opinnäytetyönsä tutkimuksessa syitä vapaaehtoisen eläkevakuutuksen hankkimiselle. Tutkimuksen aikaan eläkevakuutus oli ainoa vapaaehtoisen eläkesäästämisen muoto. Tärkeimmiksi syiksi eläkevakuutuksen hankkimiselle nousi 42,5 prosentilla aikaisempi eläkkeelle pääsy, joka ei tässä tutkimuksessa noussut tärkeimpien syiden joukkoon. Seuraavaksi tärkeimpänä syynä oli odotetusti epävarmuus lakisääteisen eläketurvan tulevaisuudesta. Kolmantena oli lakisääteisen eläketurvan täydentäminen. Vähiten vastauksia eläkevakuutuksen ottamisen syyksi keräsi eläkevakuutuksen joustavuus 3,4 prosentilla ja turvallinen sijoitusvaihtoehto 4,6 prosentilla (Brandt 2006, 50.) Tulokset tukevat kyseisen opinnäytetyön tuloksia, joissa esimerkiksi kukaan ei kokenut eläkesäästöjen hankkimisen tärkeimmäksi syyksi turvallista sijoitusta.

Kuvio 14. Vastaajien mielipide siitä, mikä on tärkein syy hankkia vapaaehtoinen eläkesäästö

Lopuksi osiossa tiedusteltiin vastaajien kantaa siihen, ovatko pankit heidän mielestään vastuussa asiakkaidensa eläkesäästötietämyksestä. Kysymys oli oleellinen, sillä yleisenä käsityksenä on nuorten eläketietämyksen puute ja eläkesäästämisen monimutkainen konteksti, vaikka kiinnostusta eläkesäästämiseen voisi löytyäkin. Suurin osa vastaajista, 13 vastaajaa, ei nähnyt eläkesäästötietouden olevan pankkien vastuulla. Kahdeksan vastaajista oli sitä mieltä, että pankit ovat asiasta vastuussa. Yksi ei osannut sanoa mielipidettään.

Vastauksissa oli siis selkeästi hajontaa ja muuttuja korreloikin erittäin vahvasti muuttajan muuttujan kanssa. Taustamuuttujista ikä oli suurin riippuvuustekijä. Mitä nuoremasta vastaajasta oli kyse, sitä todennäköisemmin hän koki pankkien olevan eläkesäästötietoudesta vastuussa. Vanhempiin ikäryhmiin kuuluvat vastaajat olivat lähinnä sitä mieltä, että pankit eivät ole asiasta vastuussa. Tämä riippuvuussuhde johtuu hyvin todennäköisesti elämäkokemuksesta. Vanhemmat kokevat herkemmin oman vastuunsa, kun taas nuoremmat eivät koe omaa vastuutaan välttämättä niin voimakkaasti.

Muuttujan arvoilla oli riippuvuutta myös ensisijaisen säästökohteen kanssa. Ne vastaajat, jotka sanoivat säästävänsä pahan päivän varalle, kokivat pitkälti pankkien olevan vastuussa, kun taas eläkettä ja sijoituksia varten säästävät eivät kokeneet pankkien olevan eläkesäästötietoudesta vastuussa. Vastausten jakautuminen kyseisellä tavalla on ymmärrettävää, sillä sijoitusten ja eläkesäästöjen kanssa tekemisissä olevat ovat todennäköisesti alun perin motivoituneet oppimaan säästämisestä ja sijoitusten tekemisestä. Toisaalta taas pahan päivän varalle säästävät ovat todennäköisesti sijoitus- ja säästömaailmassa aiemmin mainittua segmenttiryhmää passiivisempia ja kokevat näin herkemmin pankkien olevan asiakkaiden tietämyksestä vastuussa.

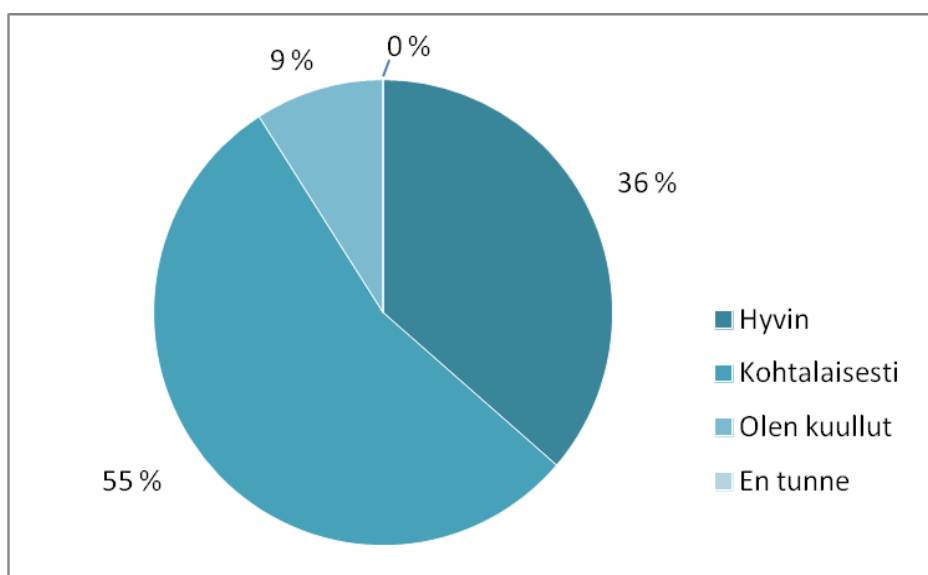
7.4 Pitkäaikaissäästäminen

Kyselyn yksi osio keskittyi pelkästään pitkäaikaissäästämiseen. Ensin haluttiin selvittää kuinka hyvin vastaajat tunsivat pitkäaikaissäästämistä. Vastaajista 36 prosenttia tunsivat pitkäaikaissäästämistä hyvin, 55 prosenttia kohtalaisesti ja 9 prosenttia oli kuullut aiheesta. Kaikilla vastaajilla oli siis jonkunlainen kosketuspinta aiheeseen, sillä kenellekään ei pitkäaikaissäästäminen ollut täysin vieras asia. Kyseisellä muuttujalla oli huomattava riippuvuussuhde työllisyystilanteen, ansiotason ja lakisääteisen eläketurvan tietämyksen kanssa. (Kuvio 15.)

Kokoaikatyössä olevat vastaajat tunsivat lähes poikkeuksetta hyvin pitkäaikaissäästämisen, osa-aikatyöläiset tunsivat säästömuodon suurimmaksi osaksi kohtalaisesti ja työtä tekemättömien pitkäaikaissäästötietous oli joko kohtalaista tai he olivat kuulleet joskus aiheesta. Kyseisen kysymyksen ja työllisyystilanteen korrelaatiokerroin oli 0,5 (p-arvo

0,02). Samoin korreloi vastaajien ansiotaso: mitä suuremmat vuosittaiset bruttotulot, sitä todennäköisemmin vastaajan pitkäaikaissäästötietous oli parempaa. Heikoimmin ansainneet eivät kokeneet tuntevansa aiheutta hyvin yhtä poikkeusta lukuun ottamatta. Riippuvuussuhde ansiotuloihin oli korrelaatiokertoimella ilmoitettuna -0,48 (p-arvo 0,02).

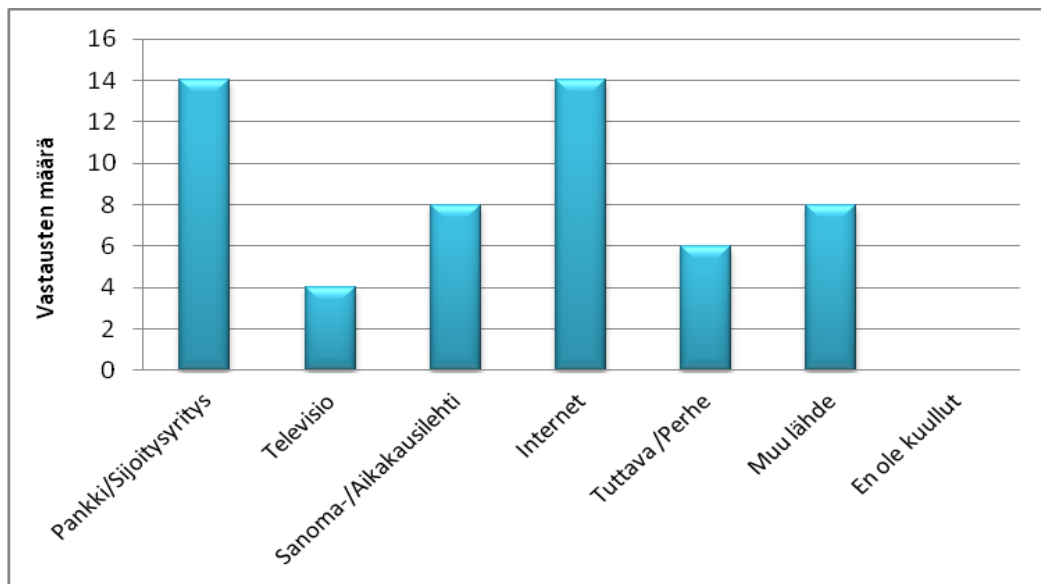
Koko kyselytutkimuksen vahvin korrelaatio havaittiin pitkäaikaissäästötuntemuksen ja lakisääteisen eläketurvatietouden välillä. Korrelaatiokerroin näiden muuttujien kohdalla oli 0,66 (p-arvo 0). Tämä riippuvuussuhde tarkoitti käytännössä sitä, että lakisääteistä eläketurvaansa hyvin tuntevat vastaajat kokivat tuntevansa hyvin myös pitkäaikaissäästämistä. Mikäli eläketurvatietyä oli kohtalaista tai huonoa, koki vastaaja pitkäaikaissäästötuntemuksensaakin samantasoisiksi. Näiden muuttujien keskinäinen korrelaatio oli odotettavissa, sillä yleensä henkilö, joka tuntee hyvin tiettyä eläkesäästömuotoa, tuntee hän samalla tasolla koko eläke -kontekstin. Ei voi myöskään olettaa henkilön pitkäaikaissäästötietouden olevan hyvää ilman, että tämä tuntisi lakisääteistä eläketurvaa. Eläkekeskustelussa lakisääteinen eläketurva ja vapaaehtoinen eläkesäästäminen ovat tiiviisti nivoutuneet yhteen.

Kuvio 15. Vastaajien pitkäaikaissäästämisen tuntemus

Vastaajilta kysyttiin seuraavaksi, mitä kautta he ovat saaneet tietoa tai kuulleet pitkäaikaissäästämisestä. Todennäköisesti näitä kanavia on jokaisen vastaajan kohdalla useam-

pia kuin yksi, joten vastausvaihtoehtoista sai valita useamman. Selkeästi tärkeimmiksi tietolähteiksi paljastui Internet sekä pankki tai muu sijoitusalan yritys. Etenkin nuorten keskuudessa onkin todennäköistä, että tärkein tietolähde asiassa kuin asiassa on Internet. Vastaajista neljätolista oli saanut tietämystä pitkäaikaissästämisestä Internetin kautta. Sama määrä vastaajia oli saanut tietonsa pankin tai muun sijoitusalan yrityksen kautta. Seuraavaksi tiedonvälityskanavaksi kohosi sanoma- ja aikakauslehdet sekä muut lähteet. Muita lähteitä oli koulu ja työ. Harva vastaajista koki kuulleensa tai saaneensa tietoa pitkäaikaissästämisestä televisiosta tai tutuilta ja perheeltä. (Kuvio 16.)

Kuvio 16. Mitä kautta olet kuullut tai saanut tietoa pitkäaikaissästämisestä

Koska pitkäaikaissästäminen on ollut paljon tapetilla alan julkaisuissa, kysyttiin vastaajilta, onko heidän mielestään pitkäaikaissästämistä markkinoitu näkyvästi. Yhdentoista vastaajan mielestä PS -säästämistä on markkinoitu näkyvästi, kuuden mielestä markkinointi ei ole ollut näkyvää ja viisi vastaajista ei osannut sanoa mielipidettään. Mielipiteiden hajonta oli suurta, vaikka puolet vastaajista olikin sitä mieltä, että markkinointi on ollut näkyvää. Mielipide korreloi myös vahvasti asumismuodon ja sukupuolen kanssa. Korrelaatiokerroin asumismuodon suhteen oli 0,56 (p-arvo 0,01) ja sukupuolen suhteen -0,45 (p-arvo 0,03).

Omistusasunnossa ja vuokra-asunnoissa asuvista vastaajista suurin osa koki pitkäaikaissästämissä markkinoinnin näkyväksi. Opiskelija-asunnossa tai vanhempien luona asu-

vat eivät kokeneet markkinointia näkyväksi tai eivät osanneet sanoa mielipidettään. Tässä kysymyksessä on kuitenkin tulkinvaraisuutta: näkyvyys markkinoilla voidaan käsittää eri tavoin. Joillein näkyvyys markkinoilla voi olla tiedon aktiivisen hankinnan tulosta, kun taas toiset voivat kokea lähinnä mainosten edustavan markkinanäkyvyyttä. Vastaajista naisilla oli pääasiassa myönteinen näkemys PS -säästämisen markkinanäkyvyydestä, kun taas suurin osa miehistä ei kokenut markkinanäkyvyyttä vahvaksi tai ei osannut vastata kysymykseen. Miesten ja naisten väliset vastaukset saattavat johtua siitä, että sukupuolella on merkitystä erilaisten markkinointiviestintäkeinojen tehossa ja huomionarvoisuudessa.

Taulukko 5. Täydennä mielipiteesi koskien pitkäaikaissäästämistä

	Samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Osittain eri mieltä	Eri mieltä	Yhteensä
Monimutkainen	2 (9%)	7 (32%)	6 (27%)	5 (23%)	1 (5%)	21
Joustava	2 (9%)	3 (14%)	6 (27%)	4 (18%)	7 (32%)	22
Turvallinen	2 (9%)	11 (50%)	5 (23%)	3 (14%)	1 (5%)	22
Tuottava	0 (0%)	3 (14%)	10 (45%)	7 (32%)	1 (5%)	21
Helppohoitoinen	4 (18%)	10 (45%)	4 (18%)	1 (5%)	2 (9%)	21
Helppo muuttaa rahaksi	0 (0%)	3 (14%)	4 (18%)	8 (36%)	7 (32%)	22
Houkutteleva sijoitusvaihtoehto	1 (5%)	9 (41%)	3 (14%)	4 (18%)	3 (14%)	20
Verotuksellisesti hyvä sijoituskohte	1 (5%)	9 (41%)	9 (41%)	1 (5%)	2 (9%)	22
Hyvä eläketurva	2 (9%)	9 (41%)	9 (41%)	1 (5%)	0 (0%)	21
Altis poliittisille muutoksille	6 (27%)	8 (36%)	7 (32%)	0 (0%)	1 (5%)	22
Jokin muu mielipide	0 (0%)	0 (0%)	1 (5%)	0 (0%)	0 (0%)	1
Yhteensä	20	72	64	34	25	215

Tutkimuksessa haluttiin selvittää niitä sidotun pitkäaikaissäästämisen ominaisuuksia, joita nuoret pitävät houkuttelevimpina. Toisaalta haluttiin selvittää, mitä ominaisuuksia nuoret pitävät heikkoina tai huonoina pitkäaikaissäästämässä. Vastaajia pyydettiin ker-

tomaan mielipiteensä kymmenestä ominaisuudesta, jotka liittyvät pitkäaikaissästämiseen. Vastaajien tuli valita kantansa viidestä vastausvaihtoehdosta, joiden ääripäät olivat samaa mieltä ja eri mieltä.

Ensimmäiseksi tiedusteltiin vastaajien mielipidettä pitkäaikaissästäamisen monimutkaisuudesta. Suurin osa vastaajista oli osittain samaa mieltä ja seuraavaksi suosituin vastausvaihtoehto oli ei samaa eikä eri mieltä. Hypoteesina oli, että nuoret kokevat pitkäaikaissästäamisen hyvin monimutkaisena, ja tulokset jossain määrin tukivat tätä perusolettamusta. Voisi kuitenkin kuvitella, että alasta tietämättömät kokevat pitkäaikaissästäamisen kyseisiä vastaajia monimutkaisemmaksi. Vastaajat eivät pääasiassa kokeneet pitkäaikaissästämistä joustavaksi. Toisaalta suurin osa vastaajista piti pitkäaikaissästämistä täysin tai jossain määrin turvallisena. Yksikään vastaajista ei kokenut pitkäaikaissästämistä tuottavana, vaikka PS -tilille on mahdollista sisällyttää moninaisia sijoituksia osakkeista lähtien. Pääasiassa vastaajat eivät olleet samaa eikä eri mieltä pitkäaikaissästäamisen tuottavuudesta, mutta painopiste kallistui selkeästi kielteisiin vastauksiin.

Pitkäaikaissästäminen koettiin lähinnä helppohoitoiseksi, sillä vain kolme vastaajaa ei pitänyt säästömuotoa helppohoitoisena. Kukaan ei ollut täysin samaa mieltä siitä, että pitkäaikaissästöt on helppo muuttaa rahaksi. Vastaajista 68 prosenttia oli osittain tai täysin sitä mieltä, ettei kyseisiä säästöjä ole helppo muuttaa rahaksi. Ominaisuuksista eniten hajontaa mielipiteissä aiheutti pitkäaikaissästäamisen houkuttelevuus sijoitusvaihtoehtona. Vastaajista 41 prosenttia oli osittain samaa mieltä houkuttelevuuden kanssa ja viisi prosenttia täysin samaa mieltä. Loput vastauksista jakautui tasaisesti muihin vastausvaihtoehtoihin. Mielipiteiden hajonta kertoo siitä, että pitkäaikaissästämisessä on paljon houkuttelevia puolia, mutta monille huonot ominaisuudet saattavat painaa vaa’assa enemmän.

Yhteensä 83 prosenttia vastaajista oli osittain samaa mieltä tai ei samaa eikä eri mieltä siitä, että pitkäaikaissästäminen on verotuksellisesti hyvä sijoitusmuoto. Samat mielipiteet jakoi 83 prosenttia vastaajista kysyttäessä, kokevatko he pitkäaikaissästäamisen hyvänä eläketurvana. Molempien ominaisuuksien kohdalla vastaukset olivat keskimäärin varovaisen myönteisiä. Olisi voinut kuitenkin olettaa, että pitkäaikaissästämistä pidet-

täisiin selkeästi verotuksellisesti hyvänä sijoitusmuotona: oletettua kielteisempään asenteeseen vaikutta varmasti epävarmuus verokannan muuttumisesta. Varsin yhtenäinen mielipide vastaajilla oli pitkäaikaissäästämisen alttiudesta poliittisille muutoksille: vain yksi vastaaja oli sitä mieltä, ettei pitkäaikaissäästäminen ole poliittisille muutoksille altis. Seitsemän vastaajaa ei ollut samaa eikä eri mieltä ja loput vastaajista kokivat pitkäaikaissäästämisen olevan vähintään osittain altis kyseisille muutoksille.

Vastaajien mielipiteet myötäilevät pitkälti teoriaosuuden pohdintoja pitkäaikaissäästämisen ominaisuuksista. Pääasiassa tulokset siis tukivat hypoteeseja. Vastauksista löytyi myös vahvoja korrelaatioita. Tuloksien riippuvuussuhteita tarkasteltaessa huomattiin, että pitkäaikaissäästämisen helppohoitoisena kokeneet pitivät pitkäaikaissäästämistä myös turvallisena ja hyvänä eläketurvana. Helppohoitoisuuden ja turvallisuuden korrelaatiokerroin oli 0,62 (p-arvo 0) ja helppohoitoisuuden ja hyvän eläketurvan vastaava tunnusluku oli 0,73 (p-arvo 0). Kyseiset vastaajat eivät kokeneet pitkäaikaissäästämistä monimutkaisena. Toisaalta pitkäaikaissäästämisen monimutkaisena kokevat säästivät suurimmaksi osaksi tällä hetkellä pahan päivän tai asunnon varalle. Monimutkaisuudesta erimielttä olevien pääasiallinen säästökohde oli eläke tai osakkeet ja rahastot.

Vastaajat, jotka pitivät pitkäaikaissäästämistä joustavana, olivat sitä mieltä, että PS -tili on houkutteleva sijoitusvaihtoehto. Säästömuotoa joustamattomana pitäneet eivät kokeneet pitkäaikaissäästämistä houkuttelevana. Näiden muuttujien välinen korrelaatiokerroin oli 0,5 (p-arvo 0,02). Omistusasunnossa tai vuokralla asuvat eivät pitäneet pitkäaikaissäästöjä helppona muuttaa rahaksi. Opiskelija-asunnossa tai vanhempien luona asuvat kokivat pääasiassa säästöjen olevan helppo muuttaa rahaksi. Rahaksi muuttamisen helppouden ja asumismuodon korrelaatiokerroin oli -0,51 (p-arvo 0,01). Myös sukupuoli vaikutti edellä mainitun muuttujan saamiin arvoihin: naiset kokivat pitkäaikaissäästöjen olevan vaikea muuttaa rahaksi, kun taas miehistä suuri osa koki säästöjen muuttuvat helposti rahaksi. Vastaajat, joiden mielestä pitkäaikaissäästäminen on altis poliittisille muutoksille, eivät kokeneet pankkien olevan vastuussa asiakkaidensa eläkesäästötietoudesta. Ne vastaajat, jotka eivät nähneet pitkäaikaissäästämisessä poliittista riskiä, kokivat pankkien vastuun eläkesäästötietoudesta suurempana. Oletetusti myös pitkäaikaissäästämistä paremmin tuntevat pitivät poliittisten muutosten riskiä huomattavasti suurempana kuin ne, joilla pitkäaikaissäästötietous oli heikompaa.

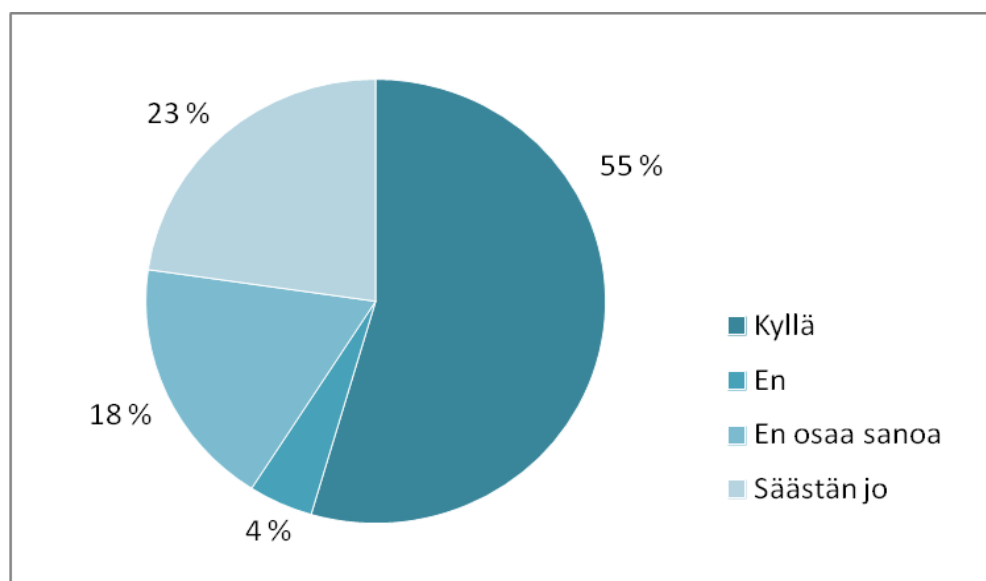
Jaakola ja Moitus selvittivät myös opinnäytetyön tutkimuksessaan nuorten mielipiteitä pitkäaikaissäästämiseen liittyvistä väittämistä. Kysyttäessä vastaajilta, pitävätkö he pitkäaikaissäästämistä kiinnostavana vaihtoehtona eläkesäästämislle, suurin osa vastasi myöntävästi. Toisaalta 60,2 prosenttia säästäisi tuona hetkenä mieluummin asuntoon kuin eläkkeeseen. Jopa 63,7 prosenttia vastaajista ei osannut kertoa mielipidettään siitä, ovatko PS -sopimukset riskialttiita. Loput vastanneista oli pääasiassa sitä mieltä, että PS -tilit ovat riskipitoisia. Vastaajista 55 prosenttia piti pitkäaikaissäästämisen veroetua houkuttelevana. Huomattavaa Jaakolan ja Moituksen tuloksissa on se, että heidän tutkimuksen mukaan suurin osa vastaajista koki PS -sopimukset vain pankkien rahastuskeinona. (Jaakola & Moitus 2011, 45-46.)

7.5 Tulevaisuuden aikeet

Tulevaisuuden aikeita kartoitettiin kysymällä, aikovatko vastaajat säästää eläkettä varten tulevaisuudessa. Kaksitoista vastaajaa, eli reilu puolet vastaajista aikoi säästää eläkkeeseen. Tällä hetkellä eläkkeeseen säästi kuitenkin jo 23 prosenttia vastaajista. Vain 4 prosenttia vastaajista ei aikonut säästää eläkettä varten ja loput 18 prosenttia ei osannut vielä sanoa. Tulokset ovat siinä mielessä merkittäviä, että vaikka suurin osa vastaajista kuului perusjoukon nuorempaan päähän, 21 -23 -vuotiaiden ikäryhmään, kuitenkin miltei neljäsosa vastanneista säästi jo nyt eläkkeeseen. Tuloksiin voi toisaalta vaikuttaa se, että nuoret kerryttävät säästöjä pahan päivän varalle tulkiten nämä varat, milloin taloutensa puskuriksi tai asuntosäästöksi, milloin taas eläkesäästöksi. Positiivista kuitenkin on, että vain neljä prosenttia ei aio säästää eläkkeeseen. Tämä todennäköisesti johtuu siitä, että vastaaja on valmis tulemaan toimeen pelkällä lakisääteisellä eläkkeellä.

Tulevaisuuden säästöaikeiden kanssa ei korreloinut odotetusti työtilanne vaan siviilisääty. Siviilisäädyn ja tulevaisuuden säästöaikeiden välinen korrelaatiokerroin oli 0,36 (p-arvo 0,1). Tämä tarkoittaa sitä, että lähes kaikki avioliitossa ja avoliitossa elävät aikoivat säästää eläkkeeseen. Naimattomien kohdalla oli tuloksissa enemmän hajontaa: osa aikoi säästää, osa ei osannut vielä sanoa ja yksi ei aikonut säästää ollenkaan. Eniten vastauksia naimattomien keskuudessa sai kuitenkin vastausvaihtoehto ”säästän jo”. Lisäksi ne vastaajat, jotka kokivat kysymyksessä numero 28 pitkäaikaissäästämisen houkuttelevana

sijoitusvaihtoehtona, vastasivat lähes poikkeuksetta aikovansa säästää eläkkeeseen. Näiden muuttujien välinen kerroin oli 0,44 (p-arvo 0,05).

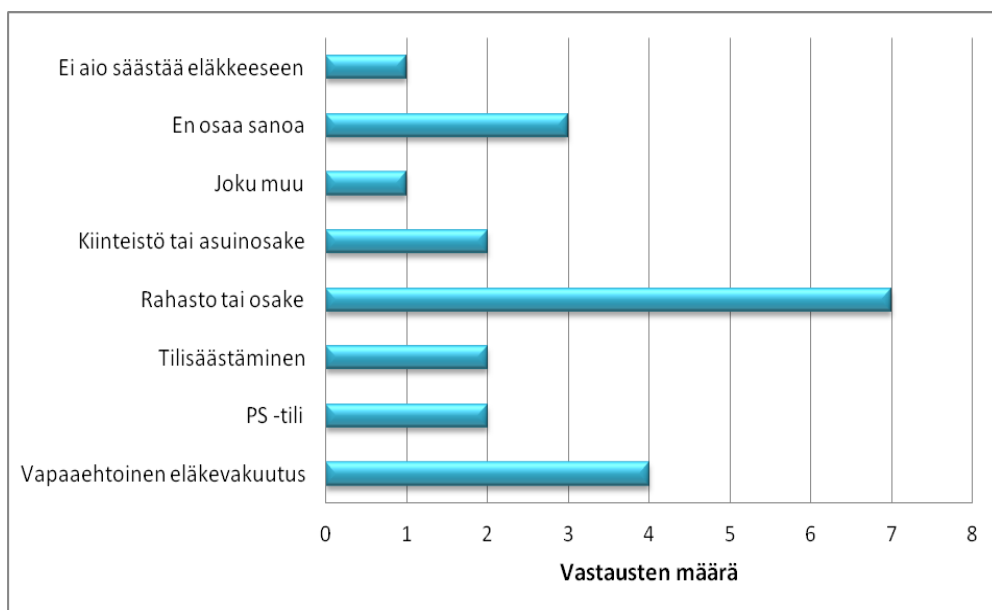
Kuvio 17. Vastaajien aikomukset säästää tulevaisuudessa eläkettä varten

Seuraavaksi vastaajilta kysyttiin, mikä säästömuoto tuntisi sopivimmalta vastaajalle itselleen eläkkeeseen säästettäessä. Perusolettamuksena oli, että suurin osa vastaajista kokee itselleen mielekkäimmäksi eläkesäästömuodoksi suoran rahasto- tai osakesijoituksen. Oletamus piti paikkansa, sillä suurin osa vastaajista piti rahastoa tai osaketta mielekkäimpänä. PS -tili pyrki vastaamaan tähän nuorten kysyntään mahdollistamalla rahastot ja osakkeet osaksi vapaaehtoista eläkesäästämistä. PS -tili ei tämän tutkimuksen mukaan ole saavuttanut toivottua asemaansa, sillä vain pieni osa vastaajista haluaa säästää PS - kautta ja suurin osa edelleen suoraan rahasto- ja osakesijoituksin.

Oletusten vastaisesti seuraavaksi suosituimpana säästömuotona nähtiin kuitenkin vapaaehtoinen eläkevakuutus, jonka oletettiin saavuttavan PS -tiliä huomattavan suosion. Kolme vastaajaa ei osannut mainita itselleen sopivinta säästömuotoa. PS -tili, tilisäästäminen ja kiinteistö tai asuinosake, saivat kukin kaksi vastausta parhaimpana säästömuotona. PS -tili ei siis saavuttanut suurta suositusta kyselyyn vastanneiden keskuudessa, kun vain noin 9 prosenttia näki sen itselleen sopivimpana säästömuotona eläkettä varten. Sopivaksi koettu säästömuoto eläkettä varten ei korreloinut selvästi muiden muuttujien kanssa.

Jaakolan ja Moituksen opinnäytetyön tutkimuksessa vastaajilta kysyttiin, voisitko ajatella aloittavasi vapaaehtoisen eläkesäästämisen PS -sopimuksen avulla. Kyselyn näkökulmana olivat opiskelijoiden mielipiteet ja otosjoukkona käytettiin HAAGA-HELIAN ammattikorkeakouluopiskelijoita. Vastauksia saatiin 193 kappaletta 20 -51 -vuotiailta vastaajilta. Tulokset eivät siis vastaa perusjoukkoa nuoret. Vastauksista ilmeni, että 21,1 prosenttia vastaajista olisi valmiita aloittamaan PS -säästämisen viiden vuoden sisällä ja sama prosentuaalinen määrä kymmenen vuoden sisällä. Vain 21,1 prosenttia ilmoitti, ettei voinut ajatella aloittavansa PS -säästämistä laisinkaan. Tutkimustuloksista ilmeni myös, että naiset ovat kiinnostuneempia aloittamaan PS- säästämisen kuin miehet (Jaakola & Moitus 2011, 41-42.)

Jaakolan ja Moituksen tutkimuksessa ei kysytty halukkuutta säästää esimerkiksi verotuettomien säästömuotojen tai vapaaehtoisen eläkevakuutuksen kautta, joten kysymyksen asettelu on saattanut johdatella vastauksia vaihtoehdon puutteen vuoksi. Kuten aiemmin huomattiin, vaihtoehtoja säästää eläkettä varten on monia. Siten on erittäin epäuskottavaa, että 78,9 prosenttia opiskelijoista olisi valmiita säästämään PS -tilin kautta. Osuus on todellisuudessa luultavasti paljon pienempi, sillä esimerkiksi tämän tutkimuksen mukaan vain 9 prosenttia pitäisi PS -tiliä itselleen sopivimpana eläkesäästömuotona.

Kuvio 18. Vastaajien sopivimmaksi koetut säästömuodot eläkettä varten säästettäessä

Kyselytutkimuksen päätteeksi vastaajilla oli mahdollisuus antaa vapaita kommentteja aiheesta. Seitsemän vastaaja antoi omakohtaisia analyyseja tai mielipiteitä aiheesta. Kommenteista parhaat on kerätty alle.

..Säästän PS -tilille siitä huolimatta, että tiedostan voivani jäädä veroedun suhteen "tap-piolle" loppupeleissä. Tunnen heikkouteni, joten on loistavaa etten voi nostaa eläkesääs-töjä "hetken huumassa", vaan ovat sidotut eläkeikaan. Myöskään eläkeiän nousu ja sii-hen liittyvät "riskit" eläkesäästämässä eivät huoleta henkilökohtaisesti - jos elämme tu-levaisuudessa pidempään, on ihan selvää, että elinajasta suurempi osa tulee käyttää työ-elämään! Ei siitä tule mitään, että kaikki jäävät eläkkeelle 63-vuotiaina ja elävät yli sata-vuotiaiksi. (Nainen, 27 -30-vuotias, naimaton.)

Eläkesäästämistä varten on mahdollista nykyisin ottaa joko vanha eläkevakuutus tai uusi PS-tili. Kummallakin on hyvät ja huonot puolensa. Mutta yhteistä on että kummassakin ainoa varma hyötyjä on pankki sekä valtio. Sitoutuminen pitkään säästämiseen on Suo-messa erittäin riskialtista jatkuvasti muuttuvan verotuskäytännön vuoksi. PS -tilissä ny-kyiset verovähennys oikeudet voivat muuttua käytännössä koska tahansa. Pääomatulo-jen verotuksen jatkuva kiristäminen vie haluja sitoutua kun eläkkeelle jäädessä ei ole tie-toa miten paljon joutuu nostetuista tuloista tilittämään valtiolle. Eläkkeelle jäänti on myös sidottu eläkeikään jota ollaan nostamassa. Kokonaisuutena PS -tili voisi olla hyvä mikäli ympäristö olisi vakaa! (Mies, 21 -23 -vuotias, naimaton.)

.. Etenkin PS -tileistä kuulee puhuttavan paljon, mutta niiden toiminta on hieman epä-selvä ainakin itselleni. (Mies, 21 -23 -vuotias, naimaton.)

Olen ajatellut PS -tilin avaamista viimeistään kun olen valmistunut. (Nainen, 21 -23-vuotias, avoliitossa.)

Vapaista kommenteista heijastui hyvin samantapaisia ajatuksia ja asenteita vapaaehtois-ta eläkesäästämistä, etenkin sidottua pitkäaikaissäästämistä, kohtaan. Monet kokivat pitkäaikaissäästämisen hankalana säästömuotona tiedon puutteen ja sekavuuden vuoksi. Osan mielestä kaikkia vaihtoehtoja on työlästä lähteä vertailemaan. Muutama vastaajista oli sitä mieltä, että eläkettä varten tulisi tehdä hajautettuja sijoituksia erilaisiin sijoitus-kohteisiin kuten säästötilille, rahastoihin tai jalometalleihin. Erään mielestä oma osa-kesalkku on paras ratkaisu markkinoita seuraavalle alan ihmiselle. Tämä kielii siitä, että

vapaaehtoiset eläkesäästömuodot koetaan pitkälti huonotuottoisina sijoituksina, mutta toisaalta asiaan ja alaan perehtymättömälle helpoimmaksi keinoksi säästää eläkkeeseen.

Yksi vapaista kommentteista sisälsi pohdintaa eläkevakuutuksen ja PS -tilien hyvistä ja huonoista puolista. Huonoina puolina nähtiin molemmissa se, että varmana hyötyjänä ei ole säästäjä vaan pankki sekä valtio. Lisäksi verotuksen todennäköinen muuttuminen ja eläkeiän nostaminen koettiin selkeästi kummankin eläkesäästömuodon huonoiksi puoliksi. Lopuksi vastaaja totesi PS -tilin olevan ominaisuuksiltaan muutoin hyvä, mikäli ympäristö sen kontekstissa olisi vakaa. Tästä voitaisiin päätellä, että mikäli PS -sopimusten sääntöjen sitovuus yltäisi myös pankkeihin ja valtiovaltaan, voisi PS -tili olla hyvinkin kilpailukelpoinen säästömuoto.

Tällä hetkellä PS -sopimusten luonne ei ole kuluttajan kannalta tasavertainen: kuluttajan on sitouduttava PS -tiliin eläkeikään asti kuitenkin pystymättä vaikuttamaan mahdollisiin sopimusmuutoksiin. Jopa jo sidottuja sopimuksia voidaan muokata vastaamaan valtiohallan eläkepääätöksiä, joiden muuttumattomuudesta ei ole minkäänlaisia takuita. Eräs vastaajista ehdotti edellä mainitun muutosalttiuden tasapainottamiseksi sitä, että nostettaessa säästöjä voitaisiin käyttää samaa veroprosenttia, mitä käytettiin säästöaikana vähennyksiin. Yksi vastaajista kuitenkin totesi säästävänsä PS -tilille huolimatta mahdollisesta veroedullisesta tappiosta. Hänen päätöksensä hankkia PS -tili ei pohjautunut tuotto-odotukseen vaan siihen, että rahat olisivat varmasti pantattuna nosto-oikeuden ulottumattomissa eläkeikään saakka.

7.6 Tutkimuksen luotettavuus

Käsitteet reliabiliteetti ja validiteetti liittyvät molemmat tutkimuksen luotettavuuteen kertoen tulosten ja johtopäätösten pätevyydestä. Siksi opinnäytetyön tutkimuksen jokaisessa vaiheessa tuli ottaa huomioon, kuinka hyvin reliabiliteetti ja validiteetti toteutuvat. Teoriaosuuden luotettavuutta varmistettiin keräämällä laaja lähdeaineisto ja kokonaisvaltainen teoriaperusta. Teoriaosuudessa pyrittiin myös kytkemään erilaisten lähdeaineistojen tietoja sujuvaksi kokonaisuudeksi kriittisyyttä unohtamatta. Empiirisessä osiossa luotettavuutta parannettiin muun muassa keräämällä kvantitatiivisen tiedon ohella

myös kvalitatiivisia vastauksia, peilaamalla tuloksia teoriaan sekä vertailemalla saavutettuja tuloksia aiempiin tutkimustuloksiin.

7.6.1 Validiteetti

Validiteetti kuvaa sitä, kuinka hyvin tutkimuksessa pystyttiin mittaamaan sitä, mitä oli tarkoituskin mitata. Validiteetti vastaa siis siihen, keskittyikö tutkimus juuri kohteena oleviin asioihin. Näin ollen validiutta pidetään usein ratkaisevampana kriteerinä kuin reliaabeliutta. Käytännössä täydellinen validiteetti, eli tilanne jossa muuttuja mittaa täysin mitattavaa asiaa, on miltei mahdoton toteuttaa. Todellisuudessa muuttujan ja käsitteen ala voivat kohdata toisensa vain osittain, muuttujan ala saattaa olla rajoittuneempi kuin käsitteen ala tai muuttujan ala voi olla jopa laajempi kuin käsitteen ala. (Holopainen & Pulkkinen 2008, 16-17.)

Validiteetti voidaan jakaa kahteen pääläjiin: sisäiseen ja ulkoiseen validiuteen. Usein tutkimuksen validiutta tarkastellaankin näiden kahden näkökulman kannalta. Sisäinen validiteetti tarkoittaa sitä, että tutkimusprosessi on systemaattisesti luotettava. Toisaalta sisäistä validiutta on vaikea todentaa. Ulkoinen validiteetti kuvaa tutkimustulosten yleistettävyyttä. Joka tapauksessa hyvä validiteetti taataan käyttämällä oikeaa tutkimusmenetelmää ja oikeita muuttujia suhteessa tavoitteisiin ja rakennettuun teoriapohjaan. (Kananen 2008, 83-84.)

Vaikka sisäisen validiuden todentamisen todettiin olevan hankalaa, on opinnäytetyön tutkimuksessa pyritty korkeaan sisäiseen validiuteen muun muassa määrittelemällä käsitteet tarkasti teoriaan perustuen ja tutkimalla eläkesäästämisessä tapahtuneita muutoksia pitkältä ajanjaksolta. Lisäksi kyselytutkimuksen kysymyksiä hiottiin samanaikaisesti teoriapohjan rakentamisen kanssa. Näin ollen kysely on luotu tiiviissä yhteydessä teoriaan, mikä osaltaan vahvistaa kokonaistutkimuksen aukottomuutta. Kysymysten viimeistelyssä saatiin myös apua kvantitatiivisten menetelmien opettajalta ja kysymykset esitettiin virhetulkintojen välttämiseksi.

Ulkoista validiutta ja yleistettävyyttä on vaikea arvioida, sillä otos tehtiin näytteenä. Näytteen ominaisuuksiin kuuluu, ettei se edusta perusjoukon ominaisuuksia oikeassa

suhteessa. Kuitenkin tutkimuksessa saatiin paljon tietoa siitä, miten tietynlainen ryhmä nuoria kokee tutkittavan aiheen. Osassa vastauksista oli paljon hajontaa, minkä pohjalta voidaan varovasti yleistää nuorten mielipiteitä jakavimmat kohdat pitkäaikaissästämissen kontekstissa. Lisäksi osaan kysymyksistä vastattiin lähes homogeenisesti, jolloin todennäköisyys siitä, että vastaus edustaa perusjoukon yleistä mielipidettä on suuri.

Tutkimuksen validiuden heikkona kohtana on monien käsiteltyjen asioiden konkretisoituminen vasta monen vuosikymmenen jälkeen. Esimerkiksi lakisääteisen eläketurvan riittävydestä kolmenkymmenen vuoden kuluttua on tällä hetkellä olemassa vain ennusteita. Toisaalta eläketulevaisuutta voidaan ennakoida aihealueen asiantuntijoiden avulla. Tutkimuksessa esiintyneet ennusteet on siksi kerätty luotettavista lähteistä.

Kyselytutkimus muotoutui lopullisiin raameihinsa vuoden aikana, mikä saattoi vaikuttaa validiteettiin heikentävästi. Lisäksi ihmiset ilmaisevat mielipiteensä hyvin eri herkkyyksastein: Esimerkiksi kysyttäessä vastaajalta, kuinka hyvin tämä tuntee lakisääteistä eläketurvaa, voi vastaaja kokea tietävänsä asian hyvin todellisuudessa tietäen vain pääpiirteet. Toisaalta toinen vastaaja saattaa tietää vain pääpiirteet ja vastata siksi tuntevan-sa aiheita hyvin vähän. Näihin vastausten persoonallisuuseroihin on vaikea puuttua, mutta tulosten paremman tulkittavuuden kannalta on hyvä lisätä avoimia kysymyksiä. Näin vastaaja saa ilmaista itseään paremmin, kuin vastausvaihtoehdon kautta.

7.6.2 Reliabiliteetti

Reliabiliteetti kertoo tutkimuksen luotettavuuden lisäksi tulosten ei-sattumanvaraisuudesta. Tutkimuksen reliaabelius voidaan parhaiten todentaa suorittamalla uusi tutkimus samantapaisesta aineistosta. Mikäli uuden tutkimuksen tulokset ovat samanlaiset, voidaan alkuperäisen tutkimuksen tulosten todeta olleen ei-sattumanvaraiset ja toisaalta toistettavissa olevat (Holopainen & Pulkkinen 2008, 16-17.). Käytännössä uusintatutkimuksia on harvoin järkevä toteuttaa. Koska uuden tutkimuksen tekeminen oli mahdotonta toteuttaa, päätettiin tutkimusprosessi ja tutkimuksen vaiheet dokumentoida tarkasti. Näin ollen tutkimus on haluttaessa toteutettavissa uudelleen, mikä lisää reliabiliteettia. Reliabiliteettia lisää myös aineiston tarkka käsittely ja tuloksiin liittyvien laskutoimitusten oikeellisuuden varmistaminen kahteen kertaan.

8 Loppupäätelmät

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, kuinka hyvin nuoret tuntevat lakisääteistä eläketurvaa ja sidottua pitkäaikaissäästämistä. Pää tavoitteena oli eritellä syitä pitkäaikaissäästämisen houkuttelevuudelle tai houkuttelemattomuudelle PS -tilin ominaisuuksia tarkastellen. Opinnäytetyön tutkimustuloksia vertailtiin kolmen muun opinnäytetyön kanssa ja tulokset olivat pääasiassa samansuuntaisia. Tämä vahvistaa tutkimuksen reliabiliteettia ja parantaa tulosten yleistettävyyttä. Viitekehysten, tutkimustulosten ja seuraavien pohdintojen valossa tulevalla eläkesäästäjällä on toivon mukaan helpompi tehdä päätöksiä eläkesäästämisen suhteen.

Tuloksista kävi ilmi, että alaa opiskelevista harva tunsi hyvin lakisääteistä eläketurvaa. Tulos oli yllättävä, sillä vastaajien olisi taustoistaan johtuen olettanut tuntevan aihetta pääasiassa hyvin. Kyselyyn vastanneiden kohtalainen eläketietous voi kieliä tiedon huonosta saatavuudesta ja nuoriin kohdistuvan eläketiedottamisen heikosta tasosta. Kuitenkin suurin osa vastaajista tutustui aina vuosittaiseen eläkeotteeseensa. Näin ollen nuoret eivät ole välinpitämättömiä eläketurvaansa kohtaan, vaikka tietämyksen taso ei olekaan kovin korkea. Vastaajat kokivat sopivaksi eläkeiäksi keskimäärin 64,41 vuotta, eli työtä ollaan valmiita tekemään pitkään. Vapaaehtoiset eläkesäästöthän mahdollistaisivat aikaisemman eläkkeelle jäännin, mutta tämä ei tulosten mukaan houkuta nuoria. Tuloksista voidaan myös päätellä, ettei eläkeiän nosto todennäköisesti synnyttäisi suurta vastarintaa nuorten keskuudessa - keskustelua herättää niin ikään eläkkeen määrä.

Oletetun yksimielisesti vastaajat olivat sitä mieltä, ettei eläketurva tule riittämään heidän siirtyessään eläkkeelle. Vastaus ei siis riippunut taustatekijöistä ja todennäköisesti huomattava osa koko perusjoukosta, nuorista, jakaa myös kyseisen mielipiteen. Tuloksista kävi kuitenkin ilmi, että vastaajilla on suhteellisen realistinen käsitys eläkkeen suuruudesta suhteessa loppupalkkaan. Vastaajat tiesivät varsin hyvin eläkkeen suuruuden tason, joka ei toisaalta vastannut heidän käsitystään riittävästä eläkkeestä. Kysyttäessä riittäväksi koetun eläkkeen määrää, saatiin vastausten keskiarvoksi 72,95 prosenttia loppupalkasta. Tämä on liki 30 prosenttiyksikköä suurempi määrä kuin arvioitun eläkkeen määrä. Todellisen ja toivotun eläkkeen määrän välistä eroa olisi siis kurottava yhteen esimerkiksi eläkesäästöillä, mikäli tavoitteena on saavuttaa haluttu eläkkeen taso.

Vastaajista reilu puolet sanoi säästävänsä tällä hetkellä ja toiseksi suosituimpana ensisijaisena säästökohteena olikin säästäminen eläkettä varten. Kahdella vastaajalla 22:sta oli eläkevakuutus ja kahdella PS -tili. Tämä vapaaehtoisin eläkesäästöihin sijoittavien määrä on todennäköisesti huomattavasti pienempi koko perusjoukon keskuudessa, sillä alaa opiskelevilta löytyy luontaista kiinnostusta säästö- ja sijoituskohteille. Kaiken kaikkiaan 41 prosenttia vastaajista säästi eläkettä varten joko verotuetusti tai verotuettomasti. Yli puolet vapaaehtoisesti eläkettä varten säästävistä säästi verotuettomasti esimerkiksi suorien osakesijoitusten kautta.

Kun vastaajilta kysyttiin tärkeintä syytä vapaaehtoisen eläkesäästämisen aloittamiselle, nousi suosituimmaksi syyksi lakisääteisen eläketurvan riittämättömyys sekä kulutustottumusten ylläpito eläkeaikana. Eläkesäästämistä ei nähty turvallisenä sijoituskohteena, eikä varhaisempaa eläkkeelle siirtymistä koettu tärkeäksi. Nykyajan nuorten arvomaailma nojaakin pitkälti kulutukseen ja taloudellisen hyvinvoinnin korostamiseen, joten tulokset olivat odotettuja. Verovähennysoikeus ei myöskään houkuttanut nuoria ensisijaisesti vapaaehtoisessa eläkesäästämisessä - tämä vastaus myötäilee niitä faktoja, että suurin osa eläkkeeseen säästävistä säästää verotuettomasti ja pitkäaikaissäästäminen on altis verokohtelun muutoksille.

Oletuksena oli, että pitkäaikaissäästäminen on huomattavalle osalle nuorista tuntematon säästömuoto, mutta kyselyyn vastanneille aihe oli tuttu. Vastaajista 91 prosenttia tunsi pitkäaikaissäästämistä hyvin tai kohtalaisesti, mikä antoi hyvät puitteet kysyä vastaajien käsityksiä säästömuodon ominaisuuksista. Pitkäaikaissäästämisen ominaisuuksista kysyttäessä korostui vastaajien mielipiteissä käsitys pitkäaikaissäästämisestä joustamattomana ja tuottamattomana säästömuotona. Positiivisena ominaisuutena pitkäaikaissäästämisessä nähtiin lähinnä sen helppohoitoisuus. Eniten hajontaa pitkäaikaissäästämisen ominaisuuksista herätti PS-tilin houkuttelevuus. Suurin osa vastaajista oli kuitenkin osittain samaa mieltä PS-tilin houkuttelevuudesta. Vastaajat kokivat lähes yksimielisesti pitkäaikaissäästämisen olevan altis poliittisille muutoksille. Ne vastaajat, joiden mielestä pitkäaikaissäästäminen oli joustamatonta, eivät nähneet kyseistä säästömuotoa houkuttelevana. Vastaavasti pitkäaikaissäästämisen joustavana kokeneet pitivät PS-tiliä myös houkuttelevana.

8.1 Tulevaisuuden näkymät

PS –tilien kohdalla huomionarvoista on poliittisen riskin läsnäolo. PS –tiliin sijoitetut varat ovat eliniäksi sidotut, mutta säästösopimus voi yksityiskohdiltaan lainsäädännön puitteissa muuttua huomattavasti. Nosto-oikeus tulee ainakin tulevaisuudessa siirtymään myöhemmälle iälle, mutta muitakin muutoksia voi tulla. Suomessa poliittiset valtasuhteet kun vaihtuvat hallituksen mukana neljän vuoden välein, on monenlaiset muutokset pitkäaikaissästämisessä mahdollisia. Pääomaverokanta ja pankkitoiminnan palvelukulut voivat nousta. Nämä huolenaiheet nousivat esille myös tutkimustuloksissa. Lisäksi pitkäaikainen PS -tiliin sitoutuminen koettiin säästömuodon huonona puolena.

Vastaajista 23 prosenttia säästi jo eläkettään varten ja reilu puolet vastaajista aikoi säästää eläkkeeseen. Kuitenkin neljä prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että eläkeiässä on pärjättävä lakisääteisellä eläketurvalla, eikä aikonut säästää eläkkeeseen. Aikeeseen säästää eläkettä varten korreloi vastaajan siviilisäätö ja lähes kaikki avio- tai avoliitossa olevat aikoivat säästää eläkkeeseen. Eläkettä varten tulevaisuudessa säästävät kokivat mielekkäimmäksi säästömuodoksi rahasto- ja osakesijoittamisen. Toiseksi mielekkäimmäksi säästökohteeksi vastaajien joukossa nousi vapaaehtoinen eläkevakuutus. Vastaukset olivat yllättäviä, sillä oletuksena oli, että PS -tilin suosio nuorten keskuudessa on suurempaa kuin eläkevakuutuksen.

Tutkimustulosten pohjalta tulevaisuudessa sekä palveluntarjoajien että valtion tulisi panostaa enemmän nuorten lakisääteisen eläketurvan ja vapaaehtoisen eläkesäästötiedotuksen kasvattamiseen. Eläkesäästäminen tulisi ottaa puheeksi kouluissa, esimerkiksi osana kansantalouden oppitunteja. Nuorille voitaisiin järjestää pankkien taholta tilaisuuksia, joissa esiteltäisiin eläkesäästöpalveluita. Vapaaehtoinen eläkesäästäminen tulisi integroida luonnollisesti nuorten elämään siten, että aihe olisi nuorille tuttu. Konkreettisesti kiinnostavuutta voitaisiin lisätä tuomalla vapaaehtoinen säästäminen esimerkiksi nuorten suosimiin messutapahtumiin. Nuoriin voisi tehotta myös esimerkkitapaukset, eli jo eläkkeille siirtyneiden puheet omakohtaisesta kokemuksesta eläkesäästämisestä ja eläkkeen riittävyyden suhteen. Kyseisellä tavalla saataisiin nuorten tulevaisuuden odotukset ja todellisuus kohtaamaan paremmin.

Pitkäaikaissäästämisessä tulisi pyrkiä lieventämään sen heikkouksia ja vahvistamaan sen houkuttelevia puolia, jotta nuorten kynnys hankkia PS -tili pienenesi. Tällä hetkellä tulosten perusteella oletettavasti monet nuoret kokevat huonot puolet painavammiksi kuin hyvät puolet, vaikka mielenkiintoa PS -tiliä kohtaan löytyykin. Jotta nuoret kokisivat pitkäaikaissäästämisen hyvänä tapana säästää eläkettä varten, tulisi heidän kokea pitkäaikaissäästäminen joustavana, tuottavana ja sopimuskohtien kannalta muuttumattomana.

Mahdollisina keinoina lisätä sidotun pitkäaikaissäästämisen houkuttelevuutta nuorten keskuudessa voisi olla esimerkiksi pitkäaikaissäästöjen verokohtelun takaaminen muuttumattomana koko sopimuskauden ajan. Kyselyssä kävi ilmi, että monet vastaajat kokivat pitkäaikaissäästämisen suurimpana ongelmakohtana sen alttiutta poliittisille muutoksille. Nuoret eivät koe reiluksi sitä, että nostettaessa pitkäaikaissäästöjä voi veroprosentti olla aivan eri kuin säästöajan vähennyksissä käytetty veroprosentti. Tämä heikentää pahimmassa tapauksessa huomattavasti säästöjen nettotuottoa. Verokohtelun muuttumattomuudella voitaisiin samalla vaikuttaa positiivisesti nuorten käsitykseen pitkäaikaissäästämisen tuottavuudesta.

Suuri osa kyselyyn vastanneista koki pitkäaikaissäästämisen joustamattomana: kuten teoriaosuudessa todettiin, on säästöjä miltei mahdotonta nostaa esimerkiksi kerralla tai ennen eläkeikää. Joustavuuden vaikutelman synnyttämiseksi olisi siksi tärkeää, että PS -lakia muutettaisiin nosto-oikeuden kohdalta. Nosto-oikeuden voisi tuolloin saavuttaa helpommin, esimerkiksi sairastuessaan vakavasti. Lisäksi nosto-aika voisi olla joustavampi, eli säästöt olisi mahdollista nostaa lyhyemmän ajan puitteissa kuitenkin eläkkeelle siirtymistä lykkäämättä. Siten mikäli eläkesäästäjä olisi kerryttänyt vain vähän eläkesäästöjä, ne eivät jakautuisi tasaisesti kymmenelle vuodelle, jolloin säästöjen tuoma hyöty ei konkretisoidu. Pienemmät säästöt tulisi voida nostaa esimerkiksi viiden vuoden sisällä, jolloin nostoerät eivät olisi mitättömän pieniä.

Finanssialan keskusliiton tiedotteessa Piia-Noora Kauppi peräänkuuluttaa vapaaehtoisen eläkesäästämisen uusi muotoja ja moninaisuutta. Kaupin mielestä potentiaalisena tapana vapaaehtoiselle eläkesäästämislle voisi tulevaisuudessa olla esimerkiksi mahdollisuus muuttaa asuntovarallisuutta osaksi vapaaehtoista eläkesäästämistä esimerkiksi

sisällyttämällä kyseisestä varallisuutta PS -tiliin. Se ei tällä hetkellä ole kuitenkaan mahdollista verolainsäädännön takia, vaikka kuluttajan onkin mahdollista hankkia varoja käänteisen asuntolainan avulla. Käänteinen asuntolaina ei kuitenkaan ole verotuettua eläkesäästämistä. (Finanssialan keskusliitto 2010.) Valtion olisikin sitouduttava kehittämään vapaaehtoisen eläkesäästämisen muotoja pitkäjänteisesti. Vaikka nuoret näkevät tulosten mukaan pitkäaikaissäästämisen paljon hyvää, ovat sen heikkoudet toistaiseksi ajaneet suurimman osan eläkesäästäjistä verotuettomien kohteiden pariin.

8.2 Jatkotutkimuksen aiheita

Sidottu pitkäaikaissäästäminen on aiheena varsin nuori, joten jatkotutkimuksille ja säästömuodon kehittämiselle on tarvetta. Jatkotutkimukset voisivat keskittyä tutkimaan maantieteellisiä eroja pitkäaikaissäästämisen houkuttelevuudessa nuorten keskuudessa. Lisäksi voitaisiin yksityiskohtaisesti selvittää, miksi nuorten eläketietous ei ole riittävällä tasolla ja millä keinoin tietämystä olisi kannattavaa lisätä. Aiheeseen liittyvä markkinointitutkimus olisi myös hyödyllinen: tässä tutkimuksessa ilmeni, että naiset kokevat pitkäaikaissäästämisen markkinoinnin selvästi näkyvämpänä kuin miehet. Tutkimuksessa voitaisiin selvittää, minkälaiset markkinointikeinot olisivat tehokkaimmat tavoiteltaessa nuorten naiset ja miesten huomiota pitkäaikaissäästämistä markkinoitaessa.

Jatkotutkimuksilla voitaisiin selvittää, kuinka realistinen käsitys nuorilla on eläkeajan toimeentulotasosta ja vastaavako odotukset todellisuutta. Vaikka suurin osa kyselyyn vastanneista totesi aikovansa tulevaisuudessa säästää eläkettä varten tai säästivät jo, olisi nuorten mielipide myös lakisääteisen eläketurvan roolista oleellinen: Kokevatko nuoret olevansa pääasiassa itse vastuussa eläkeajan toimeentulostaan lainsäädännön taatessa vain toimeentulon minimiperustan vai kokevatko he, että valtion olisi kasvatettava vastuutaan eläketurvan antajana. Toisin sanoen, kokevatko nuoret vapaaehtoisten eläkesäästöjen roolin itselleen ehdottomana eläketurvana vai onko kyseinen säästömuoto vain mukavuuslisä lakisääteisen eläkkeen rinnalla.

Lähteet

Ahonen & Moilanen 2007. Kotitalouksien eläkesäästäminen, tulot ja varallisuus. Eläketurvakeskuksen keskustelualoitteita 2007:1. Luettavissa:

http://www.etk.fi/fi/gateway/PTARGS_0_2139_459_440_3034_43/http%3B/content.etk.fi%3B7087/publishedcontent/publish/etkfi/fi/julkaisut/tutkimusjulkaisut/keskustelualoitteet/kotitalouksien_elakesaastaminen__tulot_ja_varallisuus_7.pdf. Luettu: 14.4.2012

Akava. Luettavissa:

http://www.akava.fi/ajankohtaista/teemajuttu/elakeikaa_ei_voi_muuttaa_pakkokeinoin. Luettu: 3.4.2012

Brandt 2006. Nuoret ja eläkesäästäminen. Amk -opinnäytetyö. HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu. Helsinki.

Eläketurvakeskus a. Suomen eläkejärjestelmä lyhyesti. Luettavissa:

<http://62.236.128.117/Page.aspx?Section=41102&Item=22805>. Luettu: 3.4.2012

Eläketurvakeskus b. Eläkkeensaajat ja eläkkeelle siirtyneet. Luettavissa:

<http://62.236.128.117/Page.aspx?Section=45428>. Luettu: 4.4.2012

Eläketurvakeskus 2012a. Kokonaiseläke 2012. Luettavissa:

http://www.etk.fi/fi/gateway/PTARGS_0_2712_459_440_3034_43/http%3B/content.etk.fi%3B7087/publishedcontent/publish/etkfi/fi/julkaisut/katsaukset_ja_selvitykset/katsaukset/kokonaiselake_2012_tyolake__kansanelake_ja_verotus_7.pdf. Luettu: 3.4.2012

Eläketurvakeskus 2012b. Luettavissa:

http://www.etk.fi/fi/service/keskim%C3%A4%C3%A4r%C3%A4iset_el%C3%A4kkeet/262/keskim%C3%A4%C3%A4r%C3%A4iset_el%C3%A4kkeet. Luettu: 3.4.2012.

Eläketurvakeskus 2012c. Luettavissa:

<http://www.etk.fi/fi/service/el%C3%A4kkeellesiirtymisik%C3%A4/677/el%C3%A4kkeellesiirtymisik%C3%A4>. Luettu: 7.4.2012

Eläketurvakeskus 2011a. Luettavissa:

http://www.etk.fi/fi/service/el%C3%A4keturvan_kattavuus_ja_vakuuttaminen/235/el%C3%A4keturvan_kattavuus_ja_vakuuttaminen. Luettu: 2.4.2012

Eläketurvakeskus 2011b. Luettavissa:

http://www.etk.fi/fi/service/el%C3%A4ke_osana_sosiaaliturvaa/234/el%C3%A4ke_osana_sosiaaliturvaa. Luettu: 2.4.2012

Eläketurvakeskus 2011c. Luettavissa:

http://www.etk.fi/fi/service/el%C3%A4kel%C3%A4isten_tulojen_kokonaisuus/264/el%C3%A4kel%C3%A4isten_tulojen_kokonaisuus. Luettu: 7.4.2012

Eläketurvakeskus 2007. Suomen eläkejärjestelmä. Luettavissa:

http://www.etk.fi/fi/gateway/PTARGS_0_2712_459_440_3034_43/http%3B/content.etk.fi%3B7087/publishedcontent/publish/etkfi/fi/julkaisut/k%C3%A4sikirjat/suomen_elakejarjestelma_2007_7.pdf. Luettu: 2.4.2012

Eläketurvakeskus 2006. Yksityisen sektorin työeläkeuudistus: keskeiset muutokset ja arviointia niiden vaikutuksista. Luettavissa:

http://www.etk.fi/fi/gateway/PTARGS_0_2712_1606_1164_3874_43/http%3B/content.etk.fi%3B7087/publishedcontent/publish/etkfi/fi/sis%C3%A4lt%C3%B6sivut/el%C3%A4kej%C3%A4rjestelm%C3%A4t/liitetiedostot/yksityisen_sektorin_ty%C3%B6el%C3%A4keuudistus_keskeiset_muutokset_ja_arviointia_niiden_vaiikutuksista.pdf. Luettu: 4.5.2012

Eläkkeensaajien keskusliitto 2012. Luettavissa:

http://www.elakkeensaajat.fi/elakepolitiikka/elakejarjestelma/historiaa_lyhyesti/. Luettu: 3.4.2012

Etera 2011. Työeläkemaksut. Luettavissa: <https://www.etera.fi/fi/tyel/tyel-maksut/Sivut/Default.aspx>. Luettu: 5.4.2012

Eurobarometer 2010. Monitoring the social impact of the crisis: public perceptions in the European Union. European Commission. Luettavissa: http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_289_en.pdf. Luettu: 4.5.2012

Euroopan komissio 2010. EU launches public debate on the future of pensions. Luettavissa: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=fi&catId=89&newsId=839&furtherNews=yes>. Luettu: 10.3.2012

Finanssialan keskusliitto 2011a. PS –tilien ensimmäinen myyntivuosi täyttyi. Luettavissa: http://www.fkl.fi/ajankohtaista/tiedotteet/Sivut/ps-tilit_1v_2011.aspx. Luettu: 17.2.2012

Finanssialan keskusliitto 2011b. Säästäminen, luotonkäyttö ja maksaminen. Tutkimusraportti, toukokuu 2011. Luettavissa: http://www.fkl.fi/materiaalipankki/julkaisut/Julkaisut/Saastaminen_luotonkaytto_ja_maksutavat_2011.pdf. Luettu: 14.4.2012

Finanssialan keskusliitto 2010. Komission vihreästä kirjasta aineksia myös suomalaiseen eläkekeskusteluun. Luettavissa: http://www.fkl.fi/ajankohtaista/tiedotteet/Sivut/Komission_vihreasta_kirjasta_aineksia_myos_suomalaiseen_elakekeskusteluun.aspx. Luettu: 17.2.2012

Finanssivalvonta 2011a. Luettavissa: <http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Finanssiasiakas/Tuotteita/Elakesaastaminen/Elakevakuutus/Ominaisuuksia/Pages/Default.aspx>. Luettu: 9.4.2012

Finanssivalvonta 2011b. Luettavissa: http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Finanssiasiakas/Tuotteita/Elakesaastaminen/Elakevakuutus/Kulut_tuotot/Pages/Default.aspx. Luettu: 9.4.2012

Finanssivalvonta 2010. Luettavissa:

<http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Finanssiasiakas/Tuotteita/Elakesaastaminen/PS/Pages/Default.aspx>. Luettu: 9.5.2012

Findikaattori 2012. Väestön ikärakenteen kehitys. Luettavissa:

<http://www.findikaattori.fi/fi/81>. Luettu: 4.4.2012

Findikaattori 2011. Elinajanodote. Luettavissa: <http://www.findikaattori.fi/fi/46>. Luettu: 4.4.2012

HE (242/2010). Hallituksen esitys kansaneläkelain 98 ja 103 §:n sekä Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 20 §:n muuttamisesta

Hietaniemi, Vidlund 2003. Suomen eläkejärjestelmä. Eläketurvakeskus. Hakapaino Oy. Helsinki. Luettavissa:

<http://62.236.128.117/Binary.aspx?Section=40896&Item=27827>. Luettu: 3.5.2012

Holopainen & Pulkkinen 2008. Tilastolliset menetelmät. 5. uudistettu painos. WSOY Oppimateriaalit Oy. Helsinki

Hämäläinen 2008. Toimeentuloturva. Finanssi- ja vakuutuskustannus Oy FINVA. Helsinki

Jaakola & Moitus 2011. PS -sopimusten kiinnostavuus opiskelijoiden näkökulmasta. Amk -opinnäytetyö. HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu. Helsinki.

Kananen 2008. Kvantti - Kvantitatiivinen tutkimus alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja. Jyväskylä.

Kansaneläkelaki (568/2007)

Kari 2009. Vapaaehtoinen varautuminen vanhuusiän menoihin – laskelmia yksityisen eläkesäästämisen julkistaloudellisesta nettovaikutuksesta. Luettavissa:

http://www.vatt.fi/file/vatt_publication_pdf/m2.pdf. Luettu: 14.4.2012

Kari, Kiander & Ulvinen 2006. Vapaaehtoinen eläkevakuutus ja verotus. VATT – keskustelualoitteita 2006:408. Luettavissa:

http://www.vatt.fi/file/vatt_publication_pdf/k408.pdf. Luettu: 14.4.2012

Kari, Laitinen-Kuikka & Markwort 2001. Sosiaaliturvajärjestelmät eri maissa. 3 uudistettu painos. Tekijät ja Suomen vakuutusalan koulutus ja kustannus Oy. Helsinki

Kela 2011a. Luettavissa:

<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/251002130719HN>. Luettu: 3.4.2012

Kela 2011b. Luettavissa:

<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/080908120232PV>. Luettu: 5.4.2012

Korpela 2008. Sijoittajan verokirja. Edita Prima Oy. Helsinki

Laki sidotusta pitkäaikaissäästämisestä (1183/2009)

Laki takuueläkkeestä 20.8.2010/703

Leppiniemi 2002. Pörssikurssi. WSOY. Juva

Pörssisäätiö 2010a. Ps-tilille kannattaa suunnata riskisijoituksia. Luettavissa:

<http://www.porssisaatio.fi/artikkelit/ps-tilille-kannattaa-suunnata-riskisijoituksia>. Luettu: 18.2.2012

Pörssisäätiö 2010b. Ps-tilien kulut kannattaa syynätä tarkkaan. Luettavissa:

<http://www.porssisaatio.fi/blog/2010/05/12/ps-tilien-kulut-kannattaa-syynata-tarkkaan/>. Luettu: 29.3.2012

Pörssisäätiö 2009a. Eläkesäästöksi osakkeita? Luettavissa:

<http://www.porssisaatio.fi/viikon-kysymys/elakesaastoksi-osakkeita>. Luettu: 1.3.2012

Pörssisäätiö 2009b. Pörssisäätiö toivottaa tervetulleeksi eläkesäästämisen uudistuksen.

Luettavissa: <http://www.porssisaatio.fi/artikkelit/porssisaatio-toivottaa-tervetulleeksi-elakesaastamisen-uudistuksen>. Luettu: 2.3.2012

Pörssisäätiö 2009c. Ps-laki vaikuttaa myös vanhoihin eläkevakuutuksiin. Luettavissa:

<http://www.porssisaatio.fi/artikkelit/ps-laki-vaikuttaa-mynos-vanhoihin-elakevakuutuksiin>. Luettu: 1.3.2012

Pörssisäätiö 2009d. Eläkesäästäjän valikoimaan osakkeet. Luettavissa:

<http://www.porssisaatio.fi/artikkelit/elakesaastajan-valikoimaan-osakkeet>. Luettu: 1.3.2012

Sainio 2005. Palkansaajan verosuunnittelu. 2. uudistettu painos. Edita Prima Oy. Helsinki

Sampopankki. Luettavissa: <http://www.sampopankki.fi/fi-fi/Henkiloasiakkaat/Saastaja-sijoita/Pages/Saastaja-sijoita.aspx>. Luettu: 15.2

Sosiaali- ja terveysministeriö 2012. Kansaneläke ja takuueläke takaavat vähimmäistoi-meentulon. Luettavissa: http://www.stm.fi/toimeentulo/tuet_ja_etuudet/kansanelake. Luettu: 5.4.2012

Sosiaali- ja terveysministeriö 2011. Elinaikakerroin vahvistettu vuodelle 2012. Luettavissa: <http://www.stm.fi/tiedotteet/tiedote/-/view/1572830>. Luettu: 4.4.2012

Suomen Yrittäjät. Pitkäaikaissästäminen ja verotus 2010. Luettavissa:

<http://www.yrittajat.fi/fi-FI/verotjarahat/verotus/pitkaaikaissaastaminen/>. Luettu: 26.3.2012

Taloussanomat 2012. Osa-aikaeläkkeen ikäraja nousee ja työttömyysputki lyhenee. Luettavissa: <http://www.taloussanomat.fi/tyomarkkinat/2012/03/22/osa-aikaelakkeen-ikaraja-nousee-ja-tyottomyysputki-lyhenee/201225778/12>. Luettu: 3.4.2012

Taloussanomat 2011. Kymmenen vuotta – näin eläkkeet ovat nousseet. Luettavissa <http://www.taloussanomat.fi/raha/2011/11/15/kymmenen-vuotta-nain-elakkeet-ovat-nousseet/201116887/139>. Luettu: 7.4.2012

Tilastokeskus 2011. Kotitalouksien varallisuus 2009. Luettavissa: http://193.166.173.45/til/vtutk/2009/vtutk_2009_2011-12-21_fi.pdf. Luettu: 14.4.2012

Tilastokeskus 2009. Luettavissa: http://www.stat.fi/til/vaenn/2009/vaenn_2009_2009-09-30_kuv_002_fi.html. Luettu: 4.4.2012

Työeläke.fi. Luettavissa: <http://www.tyoelake.fi/vocabulary.aspx?Section=39159>. Luettu: 25.3.2012

Työeläke.fi 2011. Luettavissa: <http://www.tyoelake.fi/Page.aspx?Section=39118>. Luettu: 3.4.2012

Työeläke.fi 2009. Luettavissa: <http://www.tyoelake.fi/Page.aspx?Section=39253>. Luettu: 25.3.2012

Työeläkelakipalvelu 2007. Työeläketurvan indeksit ja palkkakerroin. Luettavissa: <http://tyoelakelakipalvelu.etk.fi/fi/soveltamisohje/asiakirja.php?asiakirjanumero=8248>. Luettu: 5.4.2012

Työntekijän eläkelaki (395/2006)

Tähti 2008. Vapaaehtoisen eläkesäästämisen houkuttelevuus nuorten aikuisten keskuudessa. Amk -opinnäytetyö. HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu. Helsinki.

Vero 2012. Pääomatulot. Luettavissa: http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Paaomatulot/Paaomatulot%2812005%29. Luettu: 4.5.2012

Verohallinnon ohje (diaarinumero 266/32/2005)

Veronmaksajat 2011a. PS –tili. Luettavissa: <http://www.veronmaksajat.fi/fi-FI/omatveroasiat/pstili/>. Luettu: 17.2.2012

Veronmaksajat 2011b. Vapaaehtoinen eläkevakuutus. Luettavissa: <http://www.veronmaksajat.fi/omatveroasiat/vapaaehtoinenelakevakuutus>. Luettu: 18.2.2012

Viabek. Luettavissa: http://www.viabek.fi/sivu/fi/elakkeet/keskimaarin_maksettava_elake/. Luettu: 6.4.2012

Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto 2003. Luettavissa: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/hypoteesi/testaus.html>. Luettu: 14.11.2012

Liitteet

Liite 1: Saatekirje

Hei!

Teen opinnäytetyötäni varten tutkimusta pitkäaikaissäästämisestä, joka on eläkevakuutuksen ohella toinen vapaaehtoisen eläkesäästämisen muoto. Laki pitkäaikaissäästämisestä tuli voimaan vuonna 2010. Kyselyn kohderyhmänä ovat noin 18- 30-vuotiaat, HAAGA-HELIAN Finanssi- ja talousasiantuntijan koulutusohjelman ammattikorkeakouluopiskelijat. Tutkimuksessa tarkastellaan näytteenä olevien opiskelijoiden kautta nuorten yleistä tietämystä lakisääteisestä eläketurvasta, halukkuutta vapaaehtoiseen eläkesäästämiseen sekä mielikuvaa pitkäaikaissäästämisestä.

Kyselylomake on henkilökohtainen ja luottamuksellinen. Saadut vastaukset kerätään yhteenvedoksi, jolloin yksittäisiä vastauksia ei erotella. Vaikka vastaajan tietämys eläkeasioista olisikin heikko, on jokainen vastaus tutkimuksen kannalta hyvin arvokas. Lomakkeen täyttäminen kestää noin 10 minuuttia.

Jos olet jo ehtinyt vastata kyselyyn, kiitokset vastauksestasi! Ethän tässä tapauksessa vastaa uudelleen.

Kiitos avustasi ja aurinkoista kevättä!

Ystävällisin terveisin,

Tiia Eteläkoski

tradenomiopiskelija

HAAGA-HELIA Ammattikorkeakoulu

Pitkäaikaissäästämisen houkuttelevuus nuorten aikuisten keskuudessa

Kysely koostuu neljästä aihealueesta: demografisista tekijöistä, lakisääteisestä eläketurvasta, vapaaehtoisesta eläkesäästämisestä ja säästämisestä ylipäänsä sekä pitkäaikaissäästämisestä. Lakisääteisellä eläketurvalla tarkoitetaan lakiin perustuvaa kansaneläkettä ja ansiueläkettä. Vapaaehtoisella eläkesäästämällä tarkoitetaan verovähennykseen oikeutavaa, sidottua säästämistä eläkettä varten. Vapaaehtoista eläkesäästämistä on kahta muotoa: vapaaehtoinen eläkevakuutus ja vuonna 2010 voimaantullut pitkäaikaissäästäminen, josta käytetään myös nimitystä PS –tilisäästäminen. Tähdellä merkityt kysymykset ovat pakollisia.

Taustatiedot

1. Sukupuoli *

- ☐ Mies
- ☐ Nainen

2. Ikä *

- ☐ 18 -20
- ☐ 21 -23
- ☐ 24 -26
- ☐ 27 -30
- ☐ 31 ja yli

3. Siviilisääty *

- ☐ Avioliitossa
- ☐ Avoliitossa
- ☐ Naimaton

4. Asumismuoto *

- ☐ Omistusasunto
- ☐ Vuokra-asunto
- ☐ Opiskelija-asunto
- ☐ Vanhempien luona
- ☐ Muu

5. Työllisyystilanne *

- ☐ Kokopäiväinen
- ☐ Osa-aikainen
- ☐ En käy töissä

6. Ansiotaso bruttona / vuosi *

- ☐ alle 10 000 €
- ☐ 10 000- 20 000 €
- ☐ 20 001- 30 000 €
- ☐ yli 30 000 €

Lakisääteinen eläketurva

Lakisääteisellä eläketurvalla tarkoitetaan kansaneläkettä ja ansioeläkettä, josta käytetään myös nimitystä työeläke.

7. Kuinka hyvin tunnet lakisääteistä eläketurvaa? *

- ☐ Hyvin
- ☐ Kohtalaisesti
- ☐ Välttävästi
- ☐ En ollenkaan

8. Tutustutko vuosittaiseen eläkeotteeseesi? *

- ☐ Kyllä aina
- ☐ Olen joskus tutustunut
- ☐ En ole tutustunut

9. Uskotko lakisääteisen eläkkeen olevan riittävä siirtyessäsi eläkkeelle? *

- ☐ Kyllä
- ☐ En
- ☐ En osaa sanoa

10. Kuinka monta prosenttia loppupalkasta arvioit eläkkeesi olevan? *

Loppupalkalla tarkoitetaan eläkeaikaa edeltävää, vakiintunutta ansiotuloa.

_____ % bruttopalkasta *

11. Kuinka monta prosenttia loppupalkasta takaisi mielestäsi riittävän eläkkeen? *

_____ % bruttopalkasta *

12. Minkä ikäisenä olisi mielestäsi sopivaa jäädä eläkkeelle? *

_____ vuoden ikäisenä *

Vapaaehtoinen eläkesäästäminen ja säästäminen ylipäänsä

Vapaaehtoisella eläkesäästämällä tarkoitetaan verotuetta säästämistä eläkettä varten. Vapaaehtoista eläkesäästämistä ovat vapaaehtoinen eläkevakuutus ja pitkäaikaissäästäminen. Pitkäaikaissäästäminen tapahtuu sijoittamalla varoja PS -tilille.

13. Säästätkö tällä hetkellä vai meneekö tulosi jokapäiväiseen toimeentuloon? *

- ☐ Säästän
- ☐ Tuloni riittävät säästämiseen, mutta en säästä
- ☐ Tuloni eivät riitä säästämiseen

14. Jos vastasit säästäväsi, mitä varten säästät? Valitse ensisijainen säästökohde

- ☐ Pahan päivän vara
- ☐ Kulutustavara
- ☐ Asunto
- ☐ Matka
- ☐ Eläke
- ☐ Joku muu, mikä?

15. Onko sinulla vapaaehtoisia eläkesäästöjä? *

- ☐ Vapaaehtoinen eläkevakuutus
- ☐ PS -tili
- ☐ En tiedä
- ☐ Ei ole
- ☐ Ei ole, mutta säästän eläkettä varten muulla tavalla, miten? _____

16. Minkä ikäisenä vapaaehtoinen eläkesäästäminen tulisi mielestäsi aloittaa? *

- ☐ Alle 30-vuotiaana
- ☐ 30- 40-vuotiaana
- ☐ 40- 50-vuotiaana
- ☐ 50- 60-vuotiaana
- ☐ Yli 60-vuotiaana
- ☐ Ei koskaan, miksi?

17. Mitä syytä pidät tärkeimpänä vapaaehtoisen eläkesäästön hankkimiselle? *

- ☐ Turvallinen sijoitus
- ☐ Verovähennysoikeus
- ☐ Aikaisempi eläkkeelle pääsy
- ☐ Epävarmuus eläkkeen riittävydestä
- ☐ Kulutustottumusten ylläpito eläkkeellä
- ☐ En osaa sanoa
- ☐ Joku muu, mikä?

18. Koetko pankkien olevan vastuussa asiakkaidensa eläkesäästämistietoudesta? *

- ☐ Kyllä
- ☐ En
- ☐ En osaa sanoa

Pitkäaikaissäästäminen ja tulevaisuuden suunnitelmat

19. Miten hyvin tunnet pitkäaikaissäästämistä? *

- ☐ Hyvin
- ☐ Kohtalaisesti
- ☐ Olen kuullut
- ☐ En tunne

20. Mitä kautta olet kuullut tai saanut tietoa pitkäaikaissäästämisestä? *

Voit valita useamman vaihtoehdon

- ☐ Pankki tai muu sijoitusalan yritys
- ☐ Televisio
- ☐ Sanoma- tai aikakauslehti
- ☐ Internet
- ☐ Tuttava tai perheenjäsen
- ☐ Muu lähde, mikä?
- ☐ En ole kuullut tai saanut tietoa

21. Onko pitkäaikaissäästämistä mielestäsi markkinoitu näkyvästi? *

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

22. Täydennä mielipiteesi koskien pitkäaikaissäästämistä. *

	Samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Osittain eri mieltä	Eri mieltä
Monimutkainen	☐	☐	☐	☐	☐
Joustava	☐	☐	☐	☐	☐
Turvallinen	☐	☐	☐	☐	☐
Tuottava	☐	☐	☐	☐	☐
Helppohoitoinen	☐	☐	☐	☐	☐
Helppo muuttaa rahaksi	☐	☐	☐	☐	☐
Houkutteleva sijoitusvaihtoehto	☐	☐	☐	☐	☐

	Samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Osittain eri mieltä	Eri mieltä
Verotuksellisesti hyvä sijoituskohde	☐	☐	☐	☐	☐
Hyvä eläketurva	☐	☐	☐	☐	☐
Altis poliittisille muutoksille	☐	☐	☐	☐	☐
Muu mielipide _____	☐	☐	☐	☐	☐

23. Aiotko tulevaisuudessa säästää eläkettä varten? *

- ☐ Kyllä
- ☐ En
- ☐ En osaa sanoa
- ☐ Säästän jo

24. Mikäli aiot säästää eläkettä varten, mikä säästömuoto tuntuu sinulle sopivimmalta?

- ☐ Vapaaehtoinen eläkevakuutus
- ☐ PS -tili
- ☐ Tilisäästäminen
- ☐ Rahasto tai osake
- ☐ Kiinteistö tai asuinosake
- ☐ Joku muu, mikä?
- ☐ En osaa sanoa

25. Vapaaehtoiset kommentit aiheesta.

Kiitos vastauksistasi ja iloista kesänodotusta!